

УДК 37:930.2:016

№ держреєстрації 0120U002093

інв. №

Національна академія педагогічних наук України
Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського
(ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського)
04060, м. Київ-60, вул. М. Берлинського, 9
тел. (044) 583-06-31

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського
_____ Л. Д. Березівська
„_____” _____ 20__ р.

ЗВІТ
ПРО НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ
«ПЕДАГОГІЧНА НАУКА ТА ОСВІТА В ОСОБАХ,
ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ»
(заключний)

Керівник дослідження
доктор педагогічних наук,
професор, член-кореспондент
НАПН України

_____ Л. Д. Березівська
(підпис)

Результати роботи розглянуто вченою радою ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського, протокол від 28 листопада 2022 р. № 13

Київ – 2022

СПИСОК ВИКОНАВЦІВ
(станом на 31.12 2022 р.)

Керівник наукового дослідження,
директор ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського,
головний науковий співробітник (0,5),
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України

(підпис)

Л. Д. Березівська

Головний науковий співробітник,
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України

(підпис)

О. В. Сухомлинська

Старший науковий співробітник (0,5),
кандидат педагогічних наук

(підпис)

Л. М. Дяченко

Старший науковий співробітник (0,5),
доктор педагогічних наук, старший
науковий співробітник

(підпис)

О. П. Міхно

Старший науковий співробітник (0,5),
кандидат історичних наук

(підпис)

С. В. Тарнавська

Старший науковий співробітник,
кандидат історичних наук

(підпис)

Н. О. Якобчук

Науковий співробітник (0,5),
доктор філософії

(підпис)

А. П. Дурдас

Науковий співробітник (0,5)	<hr/>	І. В. Мушка
	(підпис)	
Науковий співробітник (0,5)	<hr/>	Т. С. Павленко
	(підпис)	
Науковий співробітник	<hr/>	Х. В. Середа
	(підпис)	
Науковий співробітник (0,5)	<hr/>	Л. В. Сухомлинська
	(підпис)	
Молодший науковий співробітник	<hr/>	О. А. Бойко
	(підпис)	
Молодший науковий співробітник (0,5)	<hr/>	Т. О. Золотаренко
	(підпис)	
Молодший науковий співробітник	<hr/>	Т. М. Деревянко
	(підпис)	
Молодший науковий співробітник (0,5)	<hr/>	Н. М. Кропачева
	(підпис)	
Молодший науковий співробітник	<hr/>	Н. В. Чала
	(підпис)	

РЕФЕРАТ

Звіт складається із вступної частини (титульний аркуш, список виконавців, реферат, зміст, перелік умовних позначень, передмова), основної частини (вступ, суть звіту, висновки, рекомендації), списку основних наукових праць.

Загальний обсяг звіту – 112 сторінок, список наукових праць – на 50 сторінках.

Звіт відображає результати наукового дослідження (далі – НД) з теми «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії», що виконано співробітниками відділу педагогічного джерелознавства та біографістики відповідно до тематичного плану НД ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, технічного завдання (технічних вимог) на проведення (розробку) НД, програми дослідження теми, затвердженої і рекомендованої вченою радою ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (протокол № 3 від 27 лютого 2020 р.).

Об'єкт дослідження: друковані та електронні видання, матеріали яких розкривають зміст і напрями розвитку української й зарубіжної педагогіки та освіти.

Мета дослідження: актуалізація історико-педагогічного знання про досягнення та кризові стани української й зарубіжної педагогічної науки та практики засобами джерелознавства як міждисциплінарної галузі, пов'язаної з педагогікою, історією педагогіки, історією, біографікою й бібліографією.

Методи дослідження: *пошуково-бібліографічний метод* вивчення бібліотечних фондів, каталогів, описів, бібліографічних видань; *історіографічний аналіз* означеної проблеми; *термінологічний аналіз* спеціальної літератури для визначення окремих термінів відповідно до предмета дослідження в педагогічному та джерелознавчому аспектах; *історико-педагогічний, порівняльний та статистичний аналіз* фактів і явищ, їх синтез для дослідження еволюції української й зарубіжної освіти; *предметно-цільовий аналіз* друкованих та електронних видань; класифікація й систематизація різноманітних джерел із метою отримання об'єктивних відомостей щодо розвитку української та зарубіжної педагогіки, освіти; *наукова джерелознавча критика*, яка охоплює джерелознавчий аналіз і джерелознавчий синтез опублікованих джерел, що забезпечує можливість отримати сукупність науково перевірених фактів із досліджуваної проблеми; *інтерпретація, теоретичне узагальнення та порівняння* опрацьованих матеріалів для формулювання висновків й осмислення, упровадження в активний науково-практичний обіг результатів наукового дослідження.

Одержані результати:

уперше: актуалізовано історико-педагогічне знання про досягнення та кризові стани розвитку змісту загальної середньої освіти незалежної України (1991–2017) засобами джерелознавства і шляхом репрезентації 74 документів (концептуального характеру (закони, доктрини, концепції, програми, стратегії, аналітичні матеріали); державні стандарти загальної середньої освіти; концепції моделювання змісту освітніх галузей загальної середньої освіти), на основі розроблених критеріїв (тематичний, вибірковий, хронологічний, змістовий, аксіологічний) *упорядковано та схарактеризовано* їх; *здобуто* знання про особливості дібраних матеріалів (автори, час, обставини, мета створення, фактична цінність, достовірність, репрезентативність, вплив епохи); *аргументовано*, що вони відображають інтеграційні, міждисциплінарні системно-структурні процеси в організації навчальної інформації;

системно упорядковано бібліографічну інформацію (3130 описів) про міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання (1993–2020), присвячені аналізу творчої спадщини видатного українського педагога В. О. Сухомлинського; рідкісні педагогічні видання німецькою мовою другої пол. XIX – поч. XX ст. (818 описів) і українські дитячі періодичні видання 20-х – 40-х років XX ст. із фонду ДНПБ; узагальнено бібліографічну інформацію (1009 описів) про праці відомої української вченої О. В. Сухомлинської та публікації про її життя й діяльність;

відповідно до структури (біографія, бібліографія, повнотекстові праці, фотогалерея) *створено* нові сторінки (25) електронного інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» та *оновлено* сторінки (23) цього ресурсу;

уточнено методика джерелознавчого аналізу й синтезу; персонально-особистісний і диференційований підхід дослідників до розгляду й інтерпретації ідей В. О. Сухомлинського; інформацію про ключові поняття дослідження;

набули подальшого подальшого розвитку теоретико-методологічні підходи (історіографічний, термінологічний аналіз, джерелознавчий пошук, предметно-цільовий аналіз друкованих та електронних видань, наукова джерелознавча критика (аналіз і синтез), міждисциплінарний герменевтичний, інтерпретаційний, мережевий та ін.) до здійснення джерелознавчих досліджень як невіддільної частини історико-педагогічних студій; систематизоване опрацювання масивів наукової інформації, зокрема використання дворівневої структури науково-допоміжного бібліографічного показника (вербальної та візуальної), зорієнтованої на різні категорії користувачів; технологія створення цифрових освітянських біографічних ресурсів для збереження національної педагогічної пам'яті; критерії добору документів для створення й доповнення персональних сторінок інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та

світу» (видовий, змістовий, хронологічний) та критерії упорядкування документів (за визначеними рубриками з можливістю їх розширення, в бібліографічних списках – в алфавітній та хронологічній послідовності); знання про біографію (життєвий шлях, наукова, науково-педагогічна та громадська діяльність) відомої української вченої О. В. Сухомлинської; **реалізовано розроблену концепцію** віртуального читального залу Фонду Василя Сухомлинського з метою цілісного представлення розвитку сухомлиністики в освітньо-науковому просторі України та світу.

Новизна отриманих результатів полягає в актуалізації історико-освітнього знання про досягнення та кризові стани української й зарубіжної педагогічної науки та практики засобами джерелознавства як міждисциплінарної галузі, пов'язаної з педагогікою, історією педагогіки, історією, біографією й бібліографією; введенні до наукового обігу систематизованої та впорядкованої за проблемним і хронологічно-тематичним підходами відповідної джерельної бази як важливого концептуального складника сучасних досліджень з історії педагогіки, освіти; удосконаленні теоретико-методологічних підходів до здійснення джерелознавчих досліджень як невіддільної частини історико-педагогічних студій; збагаченні методологічного арсеналу педагогічних досліджень джерелознавчими знаннями стосовно реформування змісту загальної середньої освіти в Україні доби незалежності; історіографічній репрезентації сукупності дитиноцентрованої й гуманістичної освітньо-виховної проблематики як діалогу або ж полілогу сучасних науковців з ідеями В. Сухомлинського; систематизованому представленні рідкісних педагогічних видань другої половини XIX – першої половини XX ст. як джерелознавчої основи історико-педагогічних, бібліографічних, культурологічних студій; висвітленні здобутків вітчизняної й зарубіжної педагогічної та психологічної науки й освіти шляхом консолідації біографічної інформації про відомих осіб на сторінках інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» і бібліографічних покажчиків; реалізації концепції віртуального читального залу Фонду Василя Сухомлинського; запровадженні онлайн-проектів як форми впровадження результатів дослідження.

Основні конструктивні і техніко-економічні показники: відповідність роботи нормативним документам НД і сучасним підходам до проведення наукової роботи у сфері історії освіти, педагогіки, бібліотекознавства.

Ступінь впровадження: навчальна та довідкова продукція, наукові статті; виступи на науково-практичних конференціях і семінарах, круглих столах, педагогічних читаннях, реалізація онлайн-проектів.

Розпочалося упровадження наукових результатів НД в освітній процес:

закладів освіти: Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Київського професійно-педагогічного фахового коледжу імені Антона Макаренка, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Рівненського державного гуманітарного університету, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Уманського педагогічного університету імені Павла Тичини, Університету Григорія Сковороди в Переяславі, Управління освіти і науки Броварської міської ради Броварського р-ну Київської обл., Monash University, Melbourne, Australia;

інститутів післядипломної освіти: Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

у наукову та інформаційну роботу:

наукових установ: Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

закладів культури: Педагогічного музею України;

освітнянських бібліотек: обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського;

громадських організацій: Всеукраїнської асоціації ім. Василя Сухомлинського.

Упровадження результатів дослідження підтверджують відзнаки і подяки:

конкурсу НАПН України на кращі наукові роботи, створені в 2021 році, у номінації «Краща енциклопедія, словник, довідник» відзначено дипломом І ступеня за «Енциклопедію освіти» Л. Д. Березівську як члена редакційної колегії видання і автора статей; О. В. Сухомлинську як автора статей;

подяка Л. Д. Березівській за участь у проєкті «Василь Сухомлинський: від батьківського порогу – у великий світ» від директора Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського;

міжнародної виставки «Освіта та кар'єра – 2021» (листопад 2021 р.) Л. Д. Березівську нагороджено Дипломом НАПН України та ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України «За активну роботу з упровадження педагогічних інновацій в освітній процес».

Основні публікації з теми НД розміщено в Електронній бібліотеці НАПН України, на вебпорталі ДНПБ.

Сфера застосування – освіта, педагогіка; заклади вищої та післядипломної педагогічної освіти, наукові установи, освітянські бібліотеки, музеї.

Соціальна ефективність роботи. Використання матеріалів планованих хрестоматії, біобібліографічного і двох науково-допоміжних бібліографічних покажчиків, каталогу, електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу», фахових статей сприятиме поглибленню знань про розвиток української й

зарубіжної освіти; інформаційному забезпеченню процесу розроблення шляхів її реформування в умовах розбудови Нової української школи як складника інтеграції України у європейський і світовий освітній та інформаційний простір; зростанню професійної компетентності майбутніх працівників освітньої галузі і підвищенню рівня фаховості педагогічних і науково-педагогічних працівників; зміцненню національної ідентифікації освітян; консолідації українського суспільства.

Практична значущість роботи. Результати дослідження сприяють осмисленню сучасних процесів у науковій та освітній сферах у контексті розбудови Нової української школи, імплементації Закону України «Про освіту» (2017) і можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої педагогічної освіти під час підготовки здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському), другому (магістерському) та третьому (освітньо-науковому) рівнях, інститутів післядипломної педагогічної освіти для підвищення кваліфікації педагогічних працівників; у практичній роботі працівникам освітянських бібліотек МОН України та НАПН України. Розв'язання дослідницьких завдань наукової проблеми було спрямоване на інформаційне та науково-методичне забезпечення забезпечення фахової підготовки здобувачів вищої освіти з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, викладання циклу педагогічних дисциплін, проведення наукових розвідок із питань історії освіти, історії України, джерелознавства.

Ключові слова: історія педагогіки, освіти; реформування змісту загальної середньої освіти; педагогічна біографіка; сухомлиністика; друковані та електронні видання, періодичні видання, рідкісні видання українською та іноземними мовами; педагогічне джерелознавство, міждисциплінарний синтез; бібліографія, біобібліографія; електронні ресурси біографічної інформації.

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень.....	10
Передмова.....	11
Вступ.....	12
Розділ I. Тема «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії».....	17
1.1. Реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні крізь призму джерелознавства (1991–2017).....	17
1.2. Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» як засіб поширення ідей гуманістичної педагогіки (1993–2020).....	25
1.3. Рідкісні педагогічні видання із фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.)....	31
1.4. Педагогічна біографіка як складник історії освіти.....	38
Висновки.....	48
Рекомендації.....	59
Список основних наукових праць.....	62

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського – Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського

МОН України – Міністерство освіти і науки України

НАПН України – Національна академія педагогічних наук України

НД – наукове дослідження

ПЕРЕДМОВА

У звіті представлено результати НД відділу педагогічного джерелознавства та біографістики ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з **комплексної теми** «Педагогічна наука та освіта в особах, документах та бібліографії». Її розроблення здійснювалось протягом 2020–2022 рр. (**три етапи** дослідження: аналітико-інтерпретаційний, 2020 р.; аналітико-інформаційний, 2021 р.; узагальнювальний, 2022 р.). у процесі виконання співробітниками чотирьох **підтем**: 1.«Реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні крізь призму джерелознавства (1991–2017)», 2.«Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» як засіб поширення ідей гуманістичної педагогіки (1993–2020)», 3.«Рідкісні педагогічні видання із фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (друга половина XIX – перша половина XX ст.)», 4.«Педагогічна біографіка як складник історії освіти».

Тема НД відділу є актуальною, оскільки інформаційно забезпечує сучасні процеси розбудови Нової української школи, імплементації Закону України «Про освіту» (2017), Закону України «Про загальну середню освіту» (2019) шляхом комплексного представлення та осмислення першоджерел про перебіг змін, що відбувалися в реформуванні змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні; створення бібліографії праць сучасних українських і зарубіжних науковців про дитиноцентровану й гуманістичну педагогіку В. О. Сухомлинського, які тісно пов'язані з вітчизняними та світовими модернізаційними й реформаційними освітніми процесами; розкриття творчого доробку українських і зарубіжних педагогів, маловідомих чи невідомих явищ, процесів, що відбувалися в освітньому просторі, особливостей поступу української й зарубіжної освіти.

ВСТУП

Актуальність цієї теми обумовлюється необхідністю інформаційного забезпечення сучасних процесів розбудови Нової української школи, імплементації Закону України «Про освіту» (2017), Закону України «Про загальну середню освіту» (2019) шляхом комплексного представлення та осмислення першоджерел про перебіг змін, що відбувалися в реформуванні змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні; створення бібліографії праць сучасних українських і зарубіжних науковців про дитиноцентровану й гуманістичну педагогіку В. О. Сухомлинського, які тісно пов'язані з вітчизняними та світовими модернізаційними й реформаційними освітніми процесами; розкриття творчого доробку українських і зарубіжних педагогів, маловідомих чи невідомих явищ, процесів, що відбувалися в освітньому просторі, особливостей поступу української й зарубіжної освіти.

Наукове дослідження «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії» вперше проведено як комплексну джерелознавчу розвідку науковцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, інтегруючи дослідницькі зусилля істориків педагогіки, істориків, бібліографів, бібліотекознавців.

Об'єкт дослідження – друковані та електронні видання, матеріали яких розкривають зміст і напрями розвитку української й зарубіжної педагогіки та освіти.

Предмет дослідження – комплекс ідей і рефлексій науковців та освітян щодо актуальних питань розвитку педагогіки, освіти крізь призму джерелознавства, біографіки, бібліографії.

Мета дослідження – актуалізація історико-педагогічного знання про досягнення та кризові стани української й зарубіжної педагогічної науки та практики засобами джерелознавства як міждисциплінарної галузі, пов'язаної з педагогікою, історією педагогіки, історією, біографікою й бібліографією.

Завдання дослідження:

- пошук джерел, аналіз історіографії питання;
- систематизація та класифікація дібраних документів, здійснення їх джерелознавчого аналізу в контексті загальних процесів модернізації й реформування вітчизняного освітнього простору;
- упорядкування текстів документів на основі розроблених критеріїв задля цілісного представлення процесу модернізації змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні;

- виокремлення й вивчення матеріалів всеукраїнських педагогічних читань, присвячених В. О. Сухомлинському; дослідження відібраних джерел із позицій історіографії педагогічної науки;

- уведення до активного історико-педагогічного обігу нових джерел, які збагатять знання дослідників про В. О. Сухомлинського, а також розширять їхні уявлення про вітчизняну культурно-гуманітарну сферу;

- здійснення бібліографічного опису українських періодичних видань 20–40-х років XX ст. та педагогічних видань німецькою мовою другої половини XIX ст. – 1917 р., розкриття змісту їхніх публікацій;

- пошук і представлення біографічної інформації про визначних осіб в інформаційно-бібліографічному ресурсі «Видатні педагоги України та світу».

- підготовка персонального біобібліографічного покажчика «Академік Ольга Василівна Сухомлинська».

Загальні вихідні концептуальні положення дослідження. Основу історико-педагогічних розвідок становить джерельна база, тобто сукупність дібраних, систематизованих і класифікованих джерел як носіїв інформації про минуле. Оскільки обов'язковим компонентом цих досліджень є вивчення історіографії проблеми та окреслення джерельної бази, на нашу думку, потребує розвитку й такий важливий складник педагогічної науки, як педагогічне джерелознавство, зокрема обґрунтування методологічного значення джерелознавства, методики вивчення джерел. Суть означеної проблеми полягає у вірогідності відтворення істориком педагогіки педагогічної реальності минулого, вміння організувати пізнавальний діалог між теперішнім і минулим, осмислення одержаних результатів. А оскільки джерелознавство є міждисциплінарною галуззю науки й тісно пов'язане з педагогікою, історією, архівістикою, бібліотекознавством, бібліографією, то вважаємо, що саме в науково-педагогічній бібліотеці, як науковій установі та галузевому репозитарії створених людством документальних об'єктів, може розвиватися педагогічне джерелознавство як метод їх пізнання. Осмислення цієї методологічної проблеми сприятиме розвитку пізнавального потенціалу досліджень з історії освіти, одержанню достовірного історико-педагогічного знання.

Методи дослідження: *пошуково-бібліографічний метод* вивчення бібліотечних фондів, каталогів, описів, бібліографічних видань; *історіографічний аналіз* означеної проблеми; *термінологічний аналіз* спеціальної літератури для визначення окремих термінів відповідно до предмета дослідження в педагогічному та джерелознавчому аспектах; *історико-педагогічний, порівняльний та статистичний аналіз* фактів і явищ, їх синтез для дослідження еволюції української й зарубіжної освіти; *предметно-цільовий аналіз* друкованих та електронних видань; класифікація й систематизація різноманітних джерел із

метою отримання об'єктивних відомостей щодо розвитку української та зарубіжної педагогіки, освіти; *наукова джерелознавча критика*, яка охоплює джерелознавчий аналіз і джерелознавчий синтез опублікованих джерел, що забезпечує можливість отримати сукупність науково перевірених фактів із досліджуваної проблеми; *інтерпретація, теоретичне узагальнення та порівняння* опрацьованих матеріалів для формулювання висновків й осмислення, упровадження в активний науково-практичний обіг результатів наукового дослідження.

Одержані результати: *уперше: одержано* нове історико-педагогічне знання про досягнення та кризові стани розвитку змісту загальної середньої освіти незалежної України (1991–2017) засобами джерелознавства і шляхом репрезентації 74 документів (концептуального характеру (закони, доктрини, концепції, програми, стратегії, аналітичні матеріали); державні стандарти загальної середньої освіти; концепції моделювання змісту освітніх галузей загальної середньої освіти), на основі розроблених критеріїв (тематичний, вибіркового, хронологічний, змістовий, аксіологічний) *упорядковано та схарактеризовано* їх; *здобуто* знання про особливості дібраних матеріалів (автори, час, обставини, мета створення, фактична цінність, достовірність, репрезентативність, вплив епохи); *аргументовано*, що вони відображають інтеграційні, міждисциплінарні системно-структурні процеси в організації навчальної інформації;

системно упорядковано бібліографічну інформацію (3130 описів) про міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання (1993–2020), присвячені аналізу творчої спадщини видатного українського педагога В. О. Сухомлинського; рідкісні педагогічні видання німецькою мовою другої пол. XIX – поч. XX ст. із фонду ДНПБ (818 описів) і українські дитячі періодичні видання 20-х – 40-х років XX ст.; про праці відомої української вченої О. В. Сухомлинської та публікації про її життя й діяльність (1009 описів);

відповідно до структури (біографія, бібліографія, повнотекстові праці, фотогалерея) *створено* нові сторінки (25) електронного інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» та *оновлено* сторінки (23) цього ресурсу; *введено* до активного історико-освітнього обігу нові джерела;

уточнено методика джерелознавчого аналізу й синтезу; персонально-особистісний і диференційований підхід дослідників до розгляду й інтерпретації ідей В. О. Сухомлинського; інформацію про ключові поняття дослідження;

набули подальшого подальшого розвитку теоретико-методологічні підходи (історіографічний, термінологічний аналіз, джерелознавчий пошук, предметно-цільовий аналіз друкованих та електронних видань, наукова джерелознавча

критика (аналіз і синтез), міждисциплінарний герменевтичний, інтерпретаційний, мережевий та ін.) до здійснення джерелознавчих досліджень як невіддільної частини історико-педагогічних студій; систематизоване опрацювання масивів наукової інформації, зокрема використання дворівневої структури науково-допоміжного бібліографічного показника (вербальної та візуальної), зорієнтованої на різні категорії користувачів; технологія створення цифрових освітянських біографічних ресурсів для збереження національної педагогічної пам'яті; критерії добору документів для створення й доповнення персональних сторінок інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» (видовий, змістовий, хронологічний) та критерії упорядкування документів (за визначеними рубриками з можливістю їх розширення, в бібліографічних списках – в алфавітній та хронологічній послідовності); знання про біографію (життєвий шлях, наукова, науково-педагогічна та громадська діяльність) відомої української вченої О. В. Сухомлинської;

розроблено та впроваджено Концепцію віртуального читального залу Фонду Василя Сухомлинського з метою цілісного представлення розвитку сухомлиністики в освітньо-науковому просторі України та світу¹;

підготовлено, оприлюднено та впроваджено рукописи планової продукції (хрестоматія, каталог, 2 бібліографічні показники, 1 біобібліографічний показник).

За результатами наукового дослідження оприлюднено понад **250 наукових праць**, зокрема: монографії – 7, електронні ресурси – 1, збірники матеріалів наукових заходів – 6, хрестоматії – 1; бібліографічні показники – 2, біобібліографічні показники – 3, каталоги – 1, енциклопедії – 3; статті – 71 (із них: 6 – у виданнях, що індексуються у Scopus і Web of Science Core Collection; 51 – у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 14 – у наукових виданнях, що індексуються в наукометричних базах даних, окрім Scopus і Web of Science Core Collection); матеріали і тези та наукових заходів – 163 (в українських виданнях – 142, у зарубіжних – 21); створено нові й оновлено наявні сторінки електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» (48)².

Упровадження проміжних результатів НД здійснювалося під час участі в **123 всеукраїнських і міжнародних заходах**, зокрема включених до Плану роботи НАПН України^{3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10}; реалізації **онлайн-проектів**: «Читаймо

¹ <https://dnppb.gov.ua/ua/virtualni-chyitalni-zaly/virtualnyy-chyitalnyy-zal-fondu-v-o-sukhomlynskoho/>

² <https://dnppb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/>

³ <http://dnppb.gov.ua/ua/?events=24393>

⁴ <https://dnppb.gov.ua/ua/?events=25400>

⁵ <https://dnppb.gov.ua/ua/naukovi-zakhody/konferentsiyi/pro-tvorchyy-dosvid-vchyteliv-i-shkilnykh/>

⁶ <https://dnppb.gov.ua/ua/naukovi-zakhody/kruhli-stoly/do-30-richchya-vseukrayinskoyi-asotsiatsiyi-vasylya-sukhomlynshoho/>

⁷ <http://dnppb.gov.ua/ua/?events=29738>

Сухомлинського онлайн»¹¹, «Ми стоїмо на плечах наших попередників: Видатні педагоги-ювіляри»¹², «Педагоги України: пам'ятаємо, шануємо!»¹³, «Афоризми Сухомлинського»¹⁴, «Sukhomlinsky News»¹⁵, «Казки В. О. Сухомлинського у підручниках та посібниках О. Я. Савченко»¹⁶, «Дитина – частина природи»¹⁷; оновлення профілю відділу педагогічного джерелознавства та біографістики в Google Scholar (h-індекс – 35)¹⁸.

Визначена планова тема є комплексною і складається з чотирьох підтем, пов'язаних між собою. Всі вони, як складники, різнобічно розкривають загальну тему, надають їй як теоретичного, так і практичного спрямування.

Такими підтемами є:

1. Реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні крізь призму джерелознавства (1991–2017).
2. Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» як засіб поширення ідей гуманістичної педагогіки (1993–2020).
3. Рідкісні педагогічні видання із фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (друга половина XIX – перша половина XX ст.).
4. Педагогічна біографіка як складник історії освіти.

З огляду на це загальні мета, завдання, об'єкт, предмет, очікувані результати, теоретична новизна та практична значущість дослідження конкретизовано на рівні чотирьох підтем.

⁸ <http://dnpb.gov.ua/ua/?news=29614>; <http://dnpb.gov.ua/ua/?events=28591>

⁹ <https://dnpb.gov.ua/ua/30444-2/>

¹⁰ <http://dnpb.gov.ua/ua/?news=32090>

¹¹ <https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4777938782258422/>

¹² <https://www.facebook.com/240019389383740/posts/3935401933178782/>

¹³ https://www.facebook.com/hashtag/педагоги_україни

¹⁴ <https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4333021856750119/>

¹⁵ <https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4096674477051526/>

¹⁶ <https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4177507325634907/>

¹⁷ https://www.facebook.com/hashtag/дитина_частина_природи

¹⁸ <https://scholar.google.com.ua/citations?user=eA9iOW0AAAAJ&hl=ru>

РОЗДІЛ І. ТЕМА «ПЕДАГОГІЧНА НАУКА ТА ОСВІТА В ОСОБАХ, ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ»

1.1. Реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні крізь призму джерелознавства (1991–2017)

Виконавці: Л. Д. Березівська (0,5), О. В. Сухомлинська, А. П. Дурдас (0,5), Т. Л. Гавриленко (0,5), Т. М. Деревянко, О. П. Міхно (0,5), С. В. Тарнавська (0,5), Х. В. Середа, О. А. Бойко.

Актуальність дослідження. За роки незалежності України освітяни створили низку документів, які сприяли або мали сприяти розвитку загальної середньої освіти. Нині у процесі розбудови Нової української школи й імплементації Закону України «Про освіту» (2017) доцільно було підсумувати, зібрати воедино тексти концептуального характеру, що стали керівними (закони, доктрини, концепції, програми, стратегії, стандарти, аналітичні матеріали) для всебічного та поглибленого осмислення процесів реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні, розкриття маловідомих чи невідомих явищ, які відбувалися в освітньому просторі; увести нові джерела до наукового обігу. Однією з форм цілісної репрезентації джерел є антологія (хрестоматія) – збірка вибраних текстів або уривків із творів і документів, представлених у певній логічній послідовності. Антологія репрезентує джерела, що відображають розвиток змісту загальної середньої освіти й української педагогічної думки в незалежній Україні, для підвищення дослідницького інтересу до вивчення й інформаційного забезпечення окресленого феномена.

Джерелами вивчення зазначеного предмета стали насамперед офіційні державні документи, державні стандарти загальної середньої освіти, концепції, у яких відображено ідеї, пов'язані з розвитком змісту загальної середньої освіти незалежної України.

У процесі дослідження проблеми реформування змісту загальної середньої освіти крізь призму джерелознавства на основі визначених критеріїв добору документів впорядковано тексти з цього питання; систематизовано й класифіковано дібрані джерела, здійснено їх джерелознавчий аналіз у контексті суспільно-політичних, педагогічних чинників і джерелознавчий синтез документів як історико-педагогічних джерел для визначення напрямів і змісту національної освітньої політики, отримання інформації про минуле для майбутнього розвитку змісту загальної середньої освіти незалежної України.

Об'єктом дослідження є реформування загальної середньої освіти в незалежній Україні крізь призму джерелознавства.

Предмет дослідження – джерела з історії реформування змісту загальної середньої освіти незалежної України (1991–2017).

Мета дослідження – актуалізація історико-педагогічного знання про досягнення та кризові стани розвитку змісту загальної середньої освіти незалежної України засобами джерелознавства.

Завдання дослідження:

- схарактеризувати історіографію, джерельну базу, поняттєво-термінологічний апарат дослідження;
- визначити критерії добору документів з історії реформування змісту загальної середньої освіти незалежної України;
- систематизувати та класифікувати дібрані джерела, здійснити їх джерелознавчий аналіз у контексті загальних процесів модернізації й реформування вітчизняного освітнього простору;
- упорядкувати тексти частини документів на основі розроблених критеріїв задля цілісного представлення процесу модернізації змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні;
- здійснити джерелознавчий синтез частини документів як історико-педагогічних джерел з окресленої проблеми для збагачення джерельної бази педагогічних й історико-педагогічних досліджень щодо еволюції змісту загальної середньої освіти незалежної України.

Результати дослідження

Перший, *аналітико-інтерпретаційний* етап, був присвячений розробленню програми дослідження, необхідної технічної документації; формуванню джерельної й історіографічної бази дослідження, вивченню терміносистеми; визначенню критеріїв добору документів з історії модернізації змісту загальної середньої освіти незалежної України (1991–2017); пошуку, виокремленню й вивченню відповідних матеріалів; дослідженню відібраних джерел із позицій історіографії педагогічної науки.

Другий етап, *аналітико-інформаційний* (2021) – продовження джерельного пошуку й історіографічного аналізу за напрямками, визначеними для вивчення на другому році роботи; систематизація та класифікація дібраних матеріалів, упорядкування документів на основі розроблених критеріїв, написання відповідних частин планової продукції.

Третій етап, *узагальнювальний* (2022) – завершення пошуку джерел, аналізу історіографії питання за напрямками, визначеними для вивчення на третьому році дослідження; узагальнення здобутих матеріалів, написання заключних розділів планової продукції, оформлення рукописів до публікації та оприлюднення.

Відповідно до мети, завдань дослідження одержано такі результати:

уперше: комплексно розглянуто проблему реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні в історико-джерелознавчому вимірі; *з'ясовано*, що в українській та зарубіжній історіографії немає праць, де системно висвітлено наведену тему; аргументовано, що за 1991–2017 рр. розроблено національне освітнє законодавство, нові методологічні засади удосконалення змісту загальної середньої освіти на ґрунті загальнолюдських і національних цінностей; *виявлено*, що на розроблення змісту загальної середньої освіти впливали суспільно-політичні, соціально-економічні чинники, розвиток педагогічної науки відповідно до потреб молодшої держави і суспільства в умовах євроінтеграційних процесів та самоідентифікації української нації; актуалізовано історико-педагогічне знання про досягнення та кризові стани розвитку змісту загальної середньої освіти незалежної України (1991–2017) засобами джерелознавства шляхом репрезентації 74 документів;

визначено критерії добору документів і впорядкування матеріалів про реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні (1991–2017): тематичний (систематизування документів за логікою їхнього змісту); типологічний (визначення типів документів); вибіркового (представлення певного педагогічного явища через відповідний добір); хронологічний (розміщення джерел у хронологічній послідовності у визначених межах); змістовий (відбір джерел, які відповідають заявленому типу документа (закон, доктрина, концепція, програма, стратегія, аналітичні матеріали, державний стандарт); аксіологічний (репрезентація певних освітніх цінностей);

у процесі джерелознавчого пізнання на основі розроблених критеріїв *систематизовано та класифіковано* документи (74) про реформування змісту загальної середньої освіти в Україні в добу її незалежності (1991–2017) за такими видами: *концептуального характеру*, що стали керівними (закони, доктрини, концепції, програми, стратегії, аналітичні матеріали) (26 документів); *державні стандарти* (нормативні документи) загальної середньої освіти (початкової освіти, базової і повної загальної середньої освіти) (9 документів); *концепції* (система поглядів, задумів) моделювання змісту освітніх галузей загальної середньої освіти (концепції змісту загальної середньої освіти як складника неперервної освіти, концепції змісту освітніх галузей загальної середньої освіти, концепції змісту інтегрованих курсів) (39 документів);

на основі такого наукового підходу *впорядковано* (добір текстів документів або уривків із них, написання приміток) *та схарактеризовано*:

закони, програми, стратегії, концепції, аналітичні матеріали про концептуальні засади реформування змісту загальної середньої освіти в Україні у 1991–2017 рр. (Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), 1993; Концепція державного стандарту загальної середньої освіти в

Україні, 1996; Закон України «Про загальну середню освіту», 1999; Національна доктрина розвитку освіти, 2002; Концепція профільного навчання в старшій школі, 2003; Концепція профільного навчання у старшій школі, 2009; Біла книга національної освіти України, 2010; Концепція розроблення нової редакції Державного стандарту початкової загальної освіти, 2010; Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, 2011; Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., 2013; Концепція профільного навчання в старшій школі, 2013; Про зміст загальної середньої освіти: науково-аналітична доповідь НАПН України, 2015; Концепція середньої загальноосвітньої школи України, 2015; Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р., 2016; Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, 2016; Закон України «Про освіту», 2017 та ін.); *встановлено*, що систематизовані тексти документів висвітлюють становлення національної освітньої політики, розвиток ідей про зміни в змісті шкільної освіти; провідну роль учених НАПН України в розробленні вказаних праць; попри різницю в структурі, ці документи визначали на державному рівні принципи, завдання, основні напрями реформування змісту загальної середньої освіти, зокрема змісту освітніх галузей, етапи й стратегічні завдання вивчення навчальних предметів на кожному з них; виявлено аналітичні матеріали як новий тип документів, започатковані НАПН України у 2010 р., автори яких осмислювали стан, проблеми змісту загальної середньої освіти та прогнозували перспективні вектори його модернізації;

державні стандарти загальної середньої освіти (1991–2017) як інструмент збереження єдиного освітнього простору України (Державні освітні стандарти (початкова школа) (1997, проєкт); Державний стандарт загальної середньої освіти (1997, проєкт); Державний стандарт початкової загальної освіти, 2001; Державний стандарт базової і повної середньої освіти, 2004; Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, 2004; Державний стандарт початкової загальної освіти, 2005; Державний стандарт початкової загальної освіти, 2011; Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, 2011; Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, 2013); *виявлено*, що стандартизація змісту загальної середньої освіти в умовах варіативності освітньої системи дала змогу забезпечити єдиний освітній простір в Україні; визначити обов'язковий і достатній рівні загальноосвітньої підготовки школярів, які навчалися в різних типах закладів освіти; відійти від предметоцентризму й представити оновлений зміст освіти цілісно;

концепції моделювання змісту освітніх галузей загальної середньої освіти (1991–2017), зокрема:

концепції змісту загальної середньої освіти в структурі неперервної освіти (охоплюють всі ланки освіти – від дошкільної до вищої) (Концепція літературної освіти, 1994; Концепція викладання іноземних мов в Україні (1994, проєкт); Навчально-виховна концепція вивчення української державної мови, 1995; Концептуальні положення науково-освітнього напрямку «Безпека життя і діяльності людини» для всіх рівнів освіти в Україні, 1997; Концепція фізичного виховання в системі освіти України, 1997; Концепція екологічної освіти України, 2002; Концепція мовної освіти в Україні (2011, проєкт); Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція), 2016);

концепції або проєкти змісту освітніх галузей загальної середньої освіти (охоплюють всі або окремі рівні загальної середньої освіти), а саме:

«*Мова і література*» (Концепція літературної освіти. Єдність національної гуманітарної освіти в поліетнічних умовах України, 1992; Концепція вивчення мов національних меншин у загальноосвітніх школах України, 1997; Концепція навчання іноземних мов у середній загальноосвітній 12-річній школі, 2004; Концепція навчання другої іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах, 2005);

«*Суспільствознавство*» (Концепція громадянської освіти в школах України (2001, проєкт); Концепція суспільствознавчої освіти (2014, проєкт); Концепція формування фінансової грамотності у початковій, основній та старшій школі (2015, проєкт) та ін.);

«*Мистецтво*» (Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури (1992) та ін.);

«*Математика*» (Концепція шкільної математичної освіти (1996, проєкт) та ін.);

«*Природознавство*» (Концепція шкільної хімічної освіти (2001, проєкт); Концепція шкільної біологічної освіти (2001, проєкт); Концепція фізичної освіти у 12-річній загальноосвітній школі (2001, проєкт); Концепція змісту географічної освіти в загальноосвітній школі України (2001, проєкт); Концепція географічної освіти в профільній школі, 2009; Концепція навчання географії України в основній та старшій школі, 2017 та ін.);

«*Технології*» (Концепція трудової підготовки учнів національної школи України (1992, проєкт); Концепція інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл, 2000; Концепція навчання інформатики в загальноосвітніх навчальних закладах, 2013) тощо;

концепції інтегрованих курсів (Концепція «Українознавство», 1994; Концепція освітньої моделі «Довкілля», 1995 та ін.);

виявлено, що цей вид документів, представлений переважно як проекти, розкриває перспективне бачення розвитку окремих освітніх галузей загальної середньої освіти різними авторськими колективами та свідчить про долучення до процесів реформування широких кіл освітян; відображає творчі пошуки українських науковців, які корелювалися відповідно до завдань, що поставали в певні роки досліджуваного періоду; встановлено практичну цінність розроблених концепції освітніх галузей загальної середньої освіти, яка полягає у багатоступеневій дифузії цих документів, зокрема ключових понять і принципів, з фундаментальної педагогічної науки в прикладну (розроблення навчальних програм, методик навчання), а далі – в освітню практику;

здобуто знання про особливості дібраних матеріалів (автори, час, обставини, мета створення, фактична цінність, достовірність, репрезентативність, вплив епохи); *аргументовано*, що вони відображають інтеграційні, міждисциплінарні системно-структурні процеси в організації навчальної інформації;

доведено, що здійснений джерелознавчий синтез документів як історико-освітніх джерел з окресленої проблеми сприяє збагаченню джерельної бази педагогічних й історико-освітніх досліджень щодо еволюції змісту загальної середньої освіти незалежної України, її актуалізації задля прогнозування проблематики досліджень із питань змістового наповнення освітнього процесу;

уточнено: методику джерелознавчого аналізу й синтезу (прочитання тексту; встановлення часу, місця, авторства, обставин та автентичності джерела; тлумачення тексту; визначення вірогідності джерела, його надійності, наукової значущості); інформацію про ключові поняття дослідження (зміст загальної середньої освіти, реформування змісту загальної середньої освіти, державний стандарт загальної середньої освіти, освітні галузі, базовий навчальний план, початкова освіта, базова середня освіта, профільна середня освіта; мета та завдання, зміст і структура мовно-літературної освіти; освітня галузь «Суспільствознавство», освітня галузь «Природознавство», принципи побудови навчальних програм; форми, методи, засоби навчання тощо);

набули подальшого розвитку: теоретико-методологічні підходи (історіографічний, термінологічний аналіз, джерелознавчий пошук, предметно-цільовий аналіз друкованих та електронних видань, наукова джерелознавча критика (аналіз і синтез), міждисциплінарний герменевтичний, інтерпретаційний та ін.) до здійснення джерелознавчих досліджень як невіддільної частини історико-педагогічних студій.

Теоретична новизна дослідження:

вперше на основі розроблених критеріїв (хронологічний, тематичний, вибірковий, змістовий, типологічний, аксіологічний) типологізовано документи

про реформування змісту загальної середньої освіти в Україні в добу її незалежності (1991–2017); введено до наукового обігу систематизовану та упорядковану за хронологічно-тематичним підходом джерельну базу; актуалізовано історико-педагогічне знання про досягнення та кризові стани розвитку змісту загальної середньої освіти незалежної України (1991–2017) засобами джерелознавства шляхом репрезентації 74 документів;

з'ясовано, що систематизовані тексти документів висвітлюють становлення національної освітньої політики, розвиток ідей про зміни в змісті шкільної освіти; провідну роль учених НАПН України в розробленні вказаних праць; попри різницю в структурі, ці документи на державному рівні визначали принципи, завдання, основні напрями реформування змісту загальної середньої освіти, зокрема змісту освітніх галузей, етапи й стратегічні завдання вивчення навчальних предметів на кожному з них; здобуто знання про особливості дібраних матеріалів (автори, час, обставини, мета створення, фактична цінність, достовірність, репрезентативність, вплив епохи); аргументовано, що вони відображають інтеграційні, міждисциплінарні системно-структурні процеси в організації навчальної інформації;

уточнено методику джерелознавчого аналізу й синтезу (прочитання тексту; встановлення часу, місця, авторства, обставин та автентичності джерела; тлумачення тексту; визначення вірогідності джерела, його надійності, наукової значущості); поняттєво-термінологічний апарат дослідження;

набули подальшого розвитку теоретико-методологічні підходи до здійснення джерелознавчих досліджень як невіддільної частини історико-педагогічних студій.

Практична значущість наукової роботи. Результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої педагогічної освіти під час підготовки здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському), другому (магістерському) та третьому (освітньо-науковому) рівнях, а також інститутів післядипломної педагогічної освіти для підвищення кваліфікації педагогічних працівників; для створення підручників і навчальних посібників з історії педагогіки; під час здійснення наукових розвідок із питань історії освіти, зокрема розвитку загальної середньої освіти, історії України, джерелознавства.

Упровадження проміжних результатів здійснювалося через публікації з проблеми дослідження, основні з яких розміщено в Електронній бібліотеці НАПН України і на вебпорталі ДНПБ, і під час виступів на масових заходах різних рівнів.

За результатами дослідження 2020–2022 рр. підготовлено та оприлюднено *хрестоматію «Антологія текстів з реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017)»* (2022, наукові редактори: Л. Д. Березівська,

О. В. Сухомлинська), яку розміщено в Електронній бібліотеці НАПН України (<https://lib.iitta.gov.ua/731413/>) та на вебпорталі ДНПБ (<https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31688>); *наукові публікації: статті* – **29** (із них: 18 – у фахових наукових виданнях України (із них 1 – у виданні, що індексується в наукометричній базі даних *Web of Science*); 5 – у зарубіжних виданнях, що індексуються в наукометричних базах даних *Scopus i Web of Science*; 7 – у наукових виданнях, що індексуються в інших базах даних), *тези та матеріали наукових заходів* – **51** тощо.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти (Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (№ 791/01 від 29.01.2022 р.); Рівненського державного гуманітарного університету (№ 01-12/30 від 28.06.2022 р.); кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка; кафедри теорії і методики технологічної освіти та комп'ютерної графіки Університету Григорія Сковороди в Переяславі, інститутів післядипломної педагогічної освіти (кафедри лідерства Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка (№ 3 від 21.09.2022 р.); кафедри історичної та громадянської освіти Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка (№ 4 від 21.09.2022 р.)), закладів культури (Педагогічного музею України (№ 060/64-39 від 21.06.2022 р.)), мережі освітянських бібліотек ІППО, ЗВО та НАПН України, що підтверджено довідками/актами.

1.2. Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» як засіб поширення ідей гуманістичної педагогіки (1993–2020)

Виконавці: О. В. Сухомлинська, Л. Д. Березівська (0,5), І. В. Мушка (0,5), Л. І. Страйгородська (0,5), Л. В. Сухомлинська (0,5), Н. В. Чала.

Актуальність дослідження. Модернізаційні й реформаційні процеси, що відбуваються в освіті України за незалежності, тісно пов'язані з утвердженням особистісно орієнтованої та гуманістичної парадигми педагогіки, яку свого часу розвивав Василь Сухомлинський. Про таку спрямованість його творчості свідчить і біобібліографічний покажчик «Василь Олександрович Сухомлинський: до 100-річчя від дня народження», який вийшов у 2018 р., містить 4095 бібліографічних записів і підготовлений науковим колективом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (О. В. Сухомлинська, Л. Д. Березівська, Л. І. Страйгородська та ін.). Проте до цього видання не ввійшли численні матеріали міжнародних та всеукраїнських педагогічних читань, присвячені різним аспектам творчої спадщини педагога. Започатковані у 1993 р. читання порушують важливі й актуальні для національної освіти та виховання дітей і молоді питання через діалог або ж полілог сучасних освітян з ідеями, розвинутими в працях Василя Сухомлинського.

Дослідження спрямовано на цілісне представлення різноманітної дитиноцентричної й гуманістичної освітньо-виховної проблематики, авторами, коментаторами та популяризаторами якої є широке коло учасників вітчизняного й зарубіжного освітнього процесу – від працівників закладів дошкільної освіти до професорів, університетських викладачів, і серед них, передовсім, – сам В. Сухомлинський. Синтез знань про багатоаспектні тематику та зміст педагогічних читань, що презентується в цій науковій праці, є суттєвим складником сучасних наук про освіту.

Значущість матеріалів читань підсилюється участю в них зарубіжних науковців, які вивчають спадщину українського педагога, що розширює вітчизняний науково-дослідницький простір історико-педагогічного знання до міжнародного виміру.

Об'єктом дослідження є друковані та електронні видання (журнали, газети, збірники праць тощо), у яких містяться матеріали міжнародних і всеукраїнських педагогічних читань, присвячених Василеві Сухомлинському.

Предмет дослідження – джерела, де відображено комплекс ідей і рефлексій науковців та вчителів щодо актуальних питань розвитку, освіти й виховання дітей крізь призму спадщини педагога.

Мета дослідження – поповнити новими матеріалами історіографію педагогічних праць, присвячених вивченню доробку В. О. Сухомлинського як важливого складника історії розвитку вітчизняної та почасти зарубіжної педагогіки.

Завдання дослідження:

- пошук джерел, аналіз історіографії з питань сухомлиністики;
- систематизація та класифікація дібраних документів, що стосуються міжнародних і всеукраїнських педагогічних читань, присвячених В. Сухомлинському;
- виокремлення й вивчення матеріалів; дослідження відібраних джерел з позицій історіографії педагогічної науки;
- упорядкування віднайдених текстів на основі розроблених критеріїв як складників цілісного процесу розвитку педагогічного знання в незалежній Україні;
- введення до активного історико-педагогічного обігу нових джерел, які збагатять знання дослідників про В. Сухомлинського, а також розширять наукові уявлення про вітчизняну культурно-гуманітарну сферу, зокрема і освітню практику.

Результати дослідження.

Відповідно до мети та завдань дослідження одержано такі результати:

Вперше виокремлено й вивчено:

- матеріали міжнародних і всеукраїнських педагогічних читань, присвячених В. О. Сухомлинському, що проходили з 1993 до 2020 рр. і сформульовані в окрему наукову проблему: Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» як засіб поширення ідей гуманістичної педагогіки (1993–2020), що ввійшла складником до НД «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії»;
- великий масив інформаційних матеріалів на традиційних і електронних носіях (вітчизняна та зарубіжна педагогічна періодика, монографічні праці, збірники, бюлетені, інтернет-ресурси тощо), що складають II-у підтему «Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (1993–2020)» (загальна кількість вивчених джерел – понад 200);
- виявлено, що системний і цілісний підхід до представлення міжнародних та всеукраїнських педагогічних читань, присвячених В. Сухомлинському (1993–2020), є складником еволюції освіти, педагогічних ідей та практик їх застосування;
- здійснено упорядкування, підготовка до друку та оприлюднення рукопису науково-допоміжного бібліографічного покажчика «Міжнародні та всеукраїнські

педагогічні читання “Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю”(1993–2020)», до якого ввійшли вступна стаття «Від упорядників» та «Допоміжні матеріали».

Уточнено:

– із загального масиву джерел *сформовано й схарактеризовано* історіографічну та джерельну базу дослідження феномену міжнародних і всеукраїнських педагогічних читань, присвячених Василю Сухомлинському, як окремий напрям у розвитку сухомлиністики;

– *здійснено систематизацію і класифікацію* відібраних джерел крізь призму методологічних і теоретичних підходів, на які спирається сучасне історико-педагогічне знання;

– *упорядковано* бібліографічну інформацію (програми, статті, тези, виступи, інформаційні матеріали, фільми) про міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання (1993–2020), присвячену різним аспектам творчої спадщини педагога;

– *уточнено* персонально-особистісний і диференційований підхід дослідників до розгляду й інтерпретації ідей і поглядів В. Сухомлинського, підхід, який полягав у застосуванні нових понять та термінів (філософія дитинства, екологія людини, дитинолюбство, олюднення знань тощо) як стосовно історії освітнього процесу, так і актуальних проблем педагогічної науки і практики;

– *проаналізовано* комплекс ідей і рефлексій зарубіжних (А. Коккеріла, Х. Франгоса, М. Библюка, Е. Гартман) і відомих українських науковців (О. Савченко, А. Богуш, І. Беха) щодо сприйняття спадщини В. О. Сухомлинського; *визначено* їхній внесок у сухомлиністику;

– продовжено процес *уведення* до активного історико-педагогічного обігу нових джерел, які збагатять знання дослідників про В. О. Сухомлинського, а також розширять наукові уявлення про вітчизняну культурно-гуманітарну сферу;

– *аргументовано*, що вивчений і опрацьований комплекс різних матеріалів інформаційного і аналітичного характеру відображає становлення і розвиток окремого напрямку вітчизняної історико-педагогічної науки – сухомлиністику як поєднання історично важливого минулого, тобто традицій, з сучасним розвитком ідей про освіту і виховання, що часто має інноваційний характер (наприклад, ідеї Нової української школи);

– *виявлено*, що провідну роль у визначенні тематики і змістовому наповненні всеукраїнських педагогічних читань, присвячених В. Сухомлинському, відіграли вчені НАПН України, викладачі і професори вітчизняних закладів вищої освіти та громадська організація Всеукраїнська асоціація Василя Сухомлинського.

Набули подальшого розвитку:

- методика вивчення всієї документальної бази, що включала датування джерела, встановлення його автентичності і просторової локалізації, ідентифікацію авторства, місця публікації.
- персоналізація, виявлення і розкриття особистостей – авторів статей та інших матеріалів, їхніх світоглядних орієнтирів і позицій;
- вибірковість як окремий підхід до складання бібліографічної науково-довідкової літератури певної персоналії, що дозволяє вичленити і розкрити теми і проблеми, що носять актуальний характер і можуть бути використані у практичній діяльності різних закладів освіти.

Теоретична новизна дослідження.

Історіографічне представлення матеріалів покажчика «Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання “Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю”(1993–2020)», які є предметом дослідження, полягає в його спрямуванні на подолання часткової недостатності й несистемності інформаційного забезпечення педагогічних й освітніх процесів, що відбувалися в недавньому минулому. Дослідження дає змогу гармонізувати ретроспективний і прогностичний дослідницький простір стосовно аналізу сучасних інноваційних процесів в освіті. Матеріали, представлені в історіографічному та джерелознавчому дослідженні, дають підстави для визначення й опису такого напрямку історико-педагогічного знання як *сухомлиністика* та місця і ролі в цьому процесі міжнародних і всеукраїнських педагогічних читань, що відбулися у 1993–2020 рр.

До теоретичної новизни дослідження належить і той факт, що довідкова література, і зокрема науково-допоміжний бібліографічний покажчик є важливою і невід’ємною складовою історико-педагогічного напрямку – педагогічної біографістики.

Практична значущість наукової роботи. Результати дослідження використовуються в діяльності універсальних наукових і шкільних бібліотек, в освітньо-виховному процесі закладів дошкільної та середньої освіти, а також у вищій педагогічній освіті під час підготовки здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) та третьому (освітньо-науковому) рівнях, в інститутах післядипломної педагогічної освіти для підвищення кваліфікації педагогічних працівників; у процесі створення підручників і навчальних посібників з історії педагогіки; під час здійснення наукових розвідок із питань сухомлиністики, історії розвитку освітнього простору України, джерелознавства.

Упровадження узагальнювальних результатів здійснювалося через публікації з проблеми дослідження, основні з яких розміщено в Електронній

бібліотеці НАПН України, на вебпорталі ДНПБ, і під час виступів на масових заходах різних рівнів.

За результатами дослідження 2020–2022 рр. підготовлено та оприлюднено науково-допоміжний бібліографічний покажчик «*Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (1993–2020)*» (2022, науковий редактор: Л. Д. Березівська), який розміщено в Електронній бібліотеці НАПН України (<https://lib.iitta.gov.ua/731439/>) та на вебпорталі ДНПБ (<https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31698>); наукові публікації: **статті – 19** (із них: 13 – у фахових наукових виданнях України, 6 – у зарубіжних та українських наукових виданнях, що індексуються в наукометричних базах даних, окрім Scopus і Web of Science), **тези та матеріали наукових заходів – 34** тощо.

Результати дослідження з 2021 р. впроваджено в роботу віртуального читального залу Фонду В. О. Сухомлинського <https://dnpb.gov.ua/ua/virtualni-chytalni-zaly/virtualnyy-chytalnyy-zal-fondu-v-o-sukhomlynskoho/>, який містить такі розділи:

- відеовізитівку (презентацію про діяльність ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського щодо розвитку сухомлиністики в освітньо-науковому просторі);
- сторінку В. О. Сухомлинського в розділі «Про бібліотеку»;
- сторінку «В. О. Сухомлинський» як складник інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу»;
- Базу даних «Сухомліністика» (бібліографічні записи [кількість – понад 4600], повнотекстові документи – колекція в НПЕБ [кількість – 224]);
- інформація про науково-практичні заходи – конференції (2), семінари (1), круглі столи (10), літературно-мистецькі заходи (3), віртуальні книжкові виставки (9);
- віртуальні проекти (на Facebook – 5; «Читаймо Сухомлинського онлайн»; «Афоризми Сухомлинського»; «Казки В. О. Сухомлинського у підручниках та посібниках О. Я. Савченко»; «Sukhomlinsky News»; «Дитина – частина природи»);
- відеоматеріали (3 фільми).

У 2020–2021 рр. реалізовано спільний музейно-бібліотечний онлайн-проект у мережі Фейсбук «Афоризми Сухомлинського», організований Педагогічним музеєм України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського НАПН України, Педагогічно-меморіальним музеєм В. О. Сухомлинського – **34** дописи [#АфоризмиСухомлинського](#).

У 2020–2021 рр. реалізовано онлайн-проект у мережі Фейсбук «Читаймо Сухомлинського онлайн»: розміщення дописів про конкретну працю В. О. Сухомлинського з посиланням на повнотекстове джерело з «Науково-

педагогічної електронної бібліотеки» ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського – **14** дописів [#Читаймо_Сухомлинського_онлайн.](#)

У 2021 р. реалізовано онлайн-проект у мережі Фейсбук «Казки В. О. Сухомлинського у підручниках та посібниках О. Я. Савченко». Цей проект присвячено вшануванню пам'яті видатної педагогині О. Я. Савченко, фахівчині з початкової освіти, авторки і укладачки підручників, посібників, читанок для початкового навчання, до яких вона включала казки та оповідання В. О. Сухомлинського. Проектом передбачено оприлюднення один раз на місяць на сторінці ДНПБ у Фейсбуці казки В. О. Сухомлинського, відібрану і включену О. Я. Савченко в одну із її навчальних книг. Казки оформлено дитячими малюнками – **12** дописів [#Казки_Сухомлинського.](#)

Онлайн-проект у мережі Фейсбук «Дитина – частина природи» (за казками та оповіданнями В. О. Сухомлинського). Проект актуалізовано та частково змінено відповідно до викликів, що постали внаслідок повномасштабної війни росії проти України. Використано художньо-літературний доробок В. О. Сухомлинського, присвячені Другій світовій війні твори, співзвучні подіям новітньої історії України – **12** дописів. [#Дитина_частина_природи.](#)

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти (Monash University, Melbourne, Australia), освітянських бібліотек (Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського (№ 283 від 19.08.2022 р.)), Управління освіти і науки Броварської міської ради Броварського р-ну Київської обл. (№ 01-08-02/210 від 25.08.2022 р.), Всеукраїнської асоціації ім. Василя Сухомлинського (№ 4 від 02.09.2022 р.), мережі освітянських бібліотек ІППО, ЗВО та НАПН України, що підтверджено довідками/актами.

1.3. Рідкісні педагогічні видання із фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (друга половина XIX – перша половина XX ст.)

Виконавці: С. В. Тарнавська (0,5), Л. М. Дяченко (0,5), С. М. Хопта (до 25.08.2021), Н. О. Якобчук, С. Б. Василенко, Н. М. Кропачева (0,5)

Актуальність дослідження. Студіювання рідкісних українських періодичних видань і документів іноземними (зокрема німецькою) мовами другої половини XIX – першої половини XX ст. із фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, які містять різні види інформації (документальну, поточно-хронологічну, особового характеру тощо), дасть змогу комплексно представити маловідомі та невідомі джерела з історії української й зарубіжної освіти на різних етапах її розвитку, сприятиме введенню їх до наукового обігу та інформаційному забезпеченню досліджень із педагогіки й психології, бібліотекознавства, культурології. Представлені в каталозі (українські дитячі періодичні видання 20-х – початку 40-х рр. XX ст.) і науково-допоміжному покажчику (педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – 1917 р.) матеріали уможливлять осмислення особливостей поступу української та європейської освіти, педагогіки в контексті суспільно-політичних, історичних, педагогічних чинників задля отримання нового історико-педагогічного знання в умовах глобалізаційних викликів XXI ст.

Об’єктом дослідження є розвиток української та зарубіжної освіти й педагогічної думки в різних історичних, суспільно-політичних, культурологічних умовах упродовж другої половини XIX – першої половини XX ст. крізь призму джерелознавства та бібліографії.

Предмет дослідження – рідкісні педагогічні видання з фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, на сторінках яких розкривається комплекс питань про розвиток української та зарубіжної, зокрема німецької, педагогіки й освіти в окреслений період.

Мета дослідження полягає в розширенні історико-педагогічного знання про досягнення та кризові стани української й зарубіжної освіти, педагогічної науки та практики другої половини XIX – першої половини XIX ст. засобами джерелознавства як міждисциплінарної галузі.

Завдання дослідження:

- схарактеризувати історіографію, джерельну базу, поняттєво-термінологічний апарат дослідження;

- проаналізувати галузевий документний ресурс із фонду періодичних видань ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з метою виявлення українських дитячих часописів, що виходили у 20-х – на початку 40-х рр. XX ст.;

- розкрити зміст публікацій дитячих періодичних видань 20-х – початку 40-х рр. XX ст., навести фактологічні відомості й фактографічну інформацію про них;
- визначити критерії добору документів німецькою мовою з колекції «Видання іноземними мовами XVII – поч. XX ст.»;
- здійснити бібліографічний опис педагогічних видань німецькою мовою другої половини XIX ст. – 1917 р.

Результати дослідження

Перший, *аналітико-інтерпретаційний*, етап був присвячений розробленню програми дослідження, зокрема зазначеної підтеми, необхідної технічної документації; формуванню джерельної й історіографічної бази дослідження, вивченню терміносистеми; розробленню критеріїв добору матеріалів, систематизації бібліографічних записів на основі визначених підходів, написанню частин планової продукції відповідно до структури дослідження (згідно з технічним завданням).

Другий, *аналітико-інформаційний*, етап був присвячений формуванню джерельної й історіографічної бази дослідження, уточненню терміносистеми, систематизації бібліографічних записів на основі визначених підходів, написанню частин планової продукції відповідно до структури дослідження (згідно з технічним завданням).

Третій, *узагальнювальний*, етап був присвячений завершенню формування джерельної й історіографічної бази дослідження, систематизації бібліографічних записів на основі визначених підходів, завершенню упорядкування планової продукції відповідно до затвердженої структури.

Відповідно до мети, завдань дослідження одержано такі результати:

Уперше:

розроблено підтему 3 «Рідкісні педагогічні видання із фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (друга половина XIX – перша половина XX ст.)» як складника НД «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії»;

комплексно представлено українські дитячі періодичні видання 20-х – початку 40-х рр. XX ст. із фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як джерелознавчу основу історико-педагогічних, бібліографічних, культурологічних студій;

у процесі історіографічного аналізу з'ясовано, що періодичні видання для дітей 20-х – 40-х рр. XX ст. вивчали тією чи іншою мірою такі дослідники, як О. Б. Бондарчук, В. О. Гайдей, О. О. Дубецька, В. М. Іващенко, Н. М. Коляда, С. М. Лобода, О. В. Мазко, О. П. Міхно, І. О. Карпич, К. В. Коротич, Ю. В. Стадницька, В. О. Сухомлинська, Н. І. Турчин та ін. Серед виявлених

праць, що розкривають питання наявності дитячої періодики у фондах певних установ та висвітлюють її зміст («Колекція “Українська дитяча періодика початку XX ст. фонду рідкісних та цінних видань Національної бібліотеки України для дітей” : каталог-путівник», 2018; «Українська дитяча книга 1920-х років у фондах Педагогічного музею України : каталог-путівник», 2018; «Українська дитяча література 1930-х років у фондах Педагогічного музею України : каталог-путівник», 2019), відсутні видання про дитячу періодику з фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;

під час джерелознавчого пошуку у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського *віднайдено* дитячі періодичні видання 20-х – початку 40-х рр. XX ст. («Будь наготові» (1925–1928), «Весела бригада» (1931–1937), «Дитячий рух» (1925–1933), «Друг детей»/«Друг дітей» (1925–1933), «Піонерія» (1923–1941), «Червоні квіти» (1923–1931) та ін.), які до цього часу не були комплексно й системно представлені в науково-освітньому просторі;

визначено критерії добору (тематичний, хронологічний, типологічний) та критерії систематизації (хронологічний, структурно-змістовий, абетковий, бібліографічний) матеріалів дитячих періодичних видань 20-х – початку 40-х років XX ст. з фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

здійснено бібліографічний опис зазначених часописів та *розкрито* зміст усіх наявних у фонді примірників за номерами та роками (наведено фактологічні відомості й фактографічну інформацію про публікації); *з’ясовано*, що на їхніх сторінках подано статті, повідомлення, нариси, замітки про громадсько-політичне та культурне життя країни, відомості про події за кордоном, міжнародний дитячий рух, інформацію з питань науки, техніки, природознавства, практичні поради школярам, відомості про життя учнівської молоді, організацію та діяльність різноманітних гуртків, біографічні публікації про відомих письменників, громадських та політичних діячів, мандрівників, рецензії на книги тощо.

визначено, що значний інформаційний потенціал для дослідження особливостей повсякденного життя та культурно-освітніх процесів першої третини XX ст. мають публікації дітей (шкільних кореспондентів – диткорів). *Доведено*, що даний масив джерел надає можливість комплексно дослідити процес формування світогляду, умови життя та загалом світ дитинства школярів 1920–1940-х рр.

з’ясовано, що у часописах постійно друкувалися літературні твори відомих поетів та письменників, зокрема В. Бичка, О. Вишні, В. Владка, О. Гончара, О. Донченка, Н. Забіли, О. Кобилянської, М. Коцюбинського, П. Панча, М. Пригари, В. Сосюри, М. Трублаїні, Лесі Українки, І. Франка, Т. Шевченка та

ін. *Досліджено*, що у представлених творах відображено питання громадянського, військового, трудового, сімейного, фізичного виховання тощо. *Аргументовано*, що окрім формування уявлення про освітні тенденції, ці матеріали доповняють джерельну базу дослідження творчої спадщини українських письменників і поетів, зокрема через вивчення шляхів популяризації їхніх творів на шпальтах періодичних видань та реконструкцію бібліографії;

виявлено, що у журналах подано матеріали для розвитку та дозвілля дітей: загадки, ребуси, ігри, інсценівки, жарти, пісні з нотами, логічні завдання, вікторини тощо; *розміщено* результати дитячої поетичної та художньої творчості, листування з читачами, відповіді на їхні питання;

зазначено, що на особливу увагу заслуговує ілюстративний компонент видань, позаяк дозволяє скласти уявлення про творчу діяльність митців досліджуваного періоду, серед яких: В. Аверін, Г. Бондаренко, А. Бондарович, М. Головатинський, Й. Дайц, А. Дев'янін, М. Деревус, Л. Джолос, О. Довгаль, Г. Дубинський, Л. Каплан, В. Касіян та ін.;

аргументовано, що незважаючи на ідеологічний контекст, радянську термінологію, політичну заангажованість, часописи містять широкий спектр фактологічних відомостей та є вагомим складником джерельної бази історико-педагогічних розвідок із питань освіти й виховання дітей в окреслений хронологічний період. *Обґрунтовано*, що пропоновані видання розширяють знання про досягнення та прорахунки у розвитку вітчизняної системи освіти в контексті суспільно-політичних та історичних змін;

систематизовано й цілісно представлено бібліографічні описи рідкісних педагогічних видань німецькою мовою другої половини XIX – початку XX ст. як джерелознавчої основи історико-педагогічних та бібліографічних розвідок;

у результаті аналізу потреб користувачів та представленості відібраних німецькомовних джерел у наукових публікаціях українських вчених встановлено, що педагогічні видання німецькою другої половини XIX ст. – поч. XX ст. мовою цього періоду дотепер не ставали предметом комплексного наукового дослідження;

розроблено критерії добору німецькомовних джерел (час створення чи публікації, зміст документа, аналіз потреб користувачів та представленість у наукових публікаціях українських вчених) для упорядкування бібліографічних записів бібліографічного покажчика «Педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського»;

у процесі джерелознавчого аналізу і синтезу німецькомовних видань другої половини XIX ст. – поч. XX ст. з фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського *визначено* їх чотири основні групи: 1) біографічні джерела, у яких відображено

відомості про життя та творчість видатних філософів, педагогів, психологів; 2) наукова література (монографії німецьких та австрійських вчених у галузі педагогіки, дисертаційні матеріали німецьких вчених, збірники наукових праць з педагогіки та психології); 3) навчально-методична література для закладів різних рівнів освіти (від дошкільної до вищої): навчальні програми та методичні рекомендації з нормативних і вибіркового навчальних дисциплін, основні підручники та навчальні посібники, додаткові підручники та навчальні посібники, методична література; 4) довідкова література та інформаційно-аналітичні матеріали (звіти про діяльність спільнот освітян, підсумки роботи науково-практичних масових заходів у німецькомовних країнах); *виявлено*, що найбільш чисельними за кількістю видань є дві групи джерел – навчально-методична та довідкова література;

встановлено, що у педагогічних джерелах німецькою мовою другої половини XIX – початку XX ст. у фонді ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського представлено демократичні та гуманістичні ідеї розвитку освіти в німецькомовних країнах. Поширення цих ідей в сучасному науковому дискурсі сприятиме інформаційному забезпеченню процесу реформування вітчизняної системи освіти в умовах її інтеграції до європейського і світового освітнього простору;

аргументовано, що дослідження змісту педагогічних джерел німецькою мовою другої половини XIX – початку XX ст. дає змогу виявити особливості освітнього процесу закладів освіти різних типів в історичній ретроспективі, уточнити причини реформаційних перетворень освітніх систем у німецькомовних країнах та з'ясувати закономірності розбудови терміносистеми педагогічної науки і практики;

на основі аналізу змісту німецькомовних педагогічних видань другої половини XIX – початку XX ст. *з'ясовано*, що країни Європи у цей період пережили справжню педагогічну революцію, яка зумовила оновлення підходів до теорії і практики освітньої діяльності;

виявлено, що терміносистеми німецької педагогічної науки та практики другої половини XIX ст. – початку XX ст. є відображенням суспільних тенденцій, які визначили розвиток освіти в німецькомовних країнах у другій половині XIX – на початку XX ст. Перебудова загальної та професійної школи, організація нових типів закладів освіти сприяли значному збагаченню педагогічної науки новими термінами і концепціями;

до наукового обігу введено раніше невідомі та маловідомі наукові праці німецьких і австрійських педагогів і психологів другої половини XIX – початку XX ст., а також матеріали та факти, що розкривають теоретико-методологічні основи професійної педагогічної освіти, організаційно-педагогічні засади

професійної підготовки вчителів, особливості діяльності закладів освіти різних типів, процеси реформування шкільної освіти в німецькомовних країнах тощо;

розширено способи репрезентації рідкісних видань в інформаційному просторі на основі поєднання ресурсних можливостей традиційних практик та ще не закріплених в практиці галузевих книгозбірень інформаційних можливостей баз даних «Рідкісні видання» в процесі упорядкування бібліографічного покажчика; зазначено наявність стійкої тенденції книгознавчого характеру, що характеризується збільшенням ряду наукових джерел, в яких відображено інформацію про перевидання навчальних видань та практичних посібників; становлення в кінці XIX ст. галузевих видавничих (педагогічного спрямування) організацій та відкриття в містах Німеччини філій відомих європейських видавничих домів та акціонерних видавничих товариств;

уточнено зміст ключових понять досліджуваної підтеми: періодичні видання, дитяча періодика, бібліографія, радянська ідеологія, тоталітарний режим; педагогіка вільного виховання, експериментальна педагогіка, демократична педагогіка, громадянське виховання, трудова школа, народна школа, корисний громадянин, теорія «нового» виховання і «нових» шкіл та ін.;

набуло подальшого розвитку: змістове наповнення та оформлення бібліографічних посібників із застосуванням дворівневої структури (вербальної та візуальної), зорієнтованої на різні категорії користувачів; теоретико-методологічні підходи (хронологічний, типологічний, видовий, історіографічний, термінологічний, бібліографічний, джерелознавчий пошук і аналіз) до здійснення історико-педагогічних розвідок крізь призму джерелознавства та бібліографії.

Теоретична новизна дослідження полягає в:

– частковому висвітленні невідомих і маловідомих явищ, що відбувалися в українській та європейській, зокрема німецькій, освіті й педагогіці досліджуваного періоду;

– уведенні до наукового обігу невідомих джерел з історії української та німецької педагогіки й освіти;

– відображенні впливу суспільно-політичних та ідеологічних чинників на розвиток освіти й педагогічної думки в певні історичні періоди.

Практична значущість наукової роботи. Історико-бібліографічне дослідження вітчизняних і зарубіжних педагогічних видань сприяє науково-інформаційному забезпеченню досліджень науковців та практиків не лише з психологічних і педагогічних питань, а й із бібліології, бібліотекознавства, журналістикознавства, культурології, літературознавства, мистецтвознавства. Результати проведеної роботи можуть використовуватися під час написання дисертацій та магістерських досліджень, підготовки монографій чи посібників,

розроблення й викладання різних спецкурсів з історії освіти, педагогіки, джерелознавства, бібліографії, літератури та ін.

Упровадження проміжних результатів здійснювалося через публікації з проблеми дослідження, основні з яких розміщено в Електронній бібліотеці НАПН України, на вебпорталі ДНПБ, і під час виступів на масових заходах різних рівнів.

За результатами дослідження 2020–2022 рр. підготовлено та оприлюднено: каталог *«Українські дитячі періодичні видання 20-х – початку 40-х років XX ст. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського»*, який розміщено в Електронній бібліотеці НАПН України (<https://lib.iitta.gov.ua/732160/>) та на вебпорталі ДНПБ (<https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32243>); науково-допоміжний бібліографічний покажчик *«Педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського»*, який розміщено в Електронній бібліотеці НАПН України (<https://lib.iitta.gov.ua/731414/>) та на вебпорталі ДНПБ (<https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31683>); наукові публікації: **статті** – 7 (із них: **5** – у фахових виданнях України, **2** – в українських наукових виданнях, що індексуються в наукометричних базах даних, окрім Scopus і Web of Science), **тези та матеріали наукових заходів** – **28** тощо.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів освіти (Київського професійно-педагогічного фахового коледжу імені Антона Макаренка (№ 01/72 від 27.09.2022), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (№ 2046 від 30.09.2022)), наукових установ (Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (№ 01-08/156 від 13.09.2022)), закладів культури (Педагогічного музею України (№ 060/64-55 від 28.09.2022 р.)), мережі освітянських бібліотек ІППО, ЗВО та НАПН України, що підтверджено довідками/актами.

1.4. Педагогічна біографіка як складник історії освіти

Виконавці: Л. Д. Березівська (0,5), О. П. Міхно (0,5), С. М. Хопта (до 25.08.2021), Є. Ф. Демида (до 01.02.2022), Т. С. Павленко (0,5), Н. В. Чала, С. Б. Василенко, Т. О. Золотаренко (0,5).

Актуальність дослідження. Нині в науково-педагогічному просторі спостерігається великий інтерес учених до повернення з небуття імен видатних педагогів, дослідження нового, більш повного біографічного знання про них, що й зумовлює потребу в систематизації біографічних матеріалів, створенні тематичних біографічних інформаційних ресурсів в умовах розвитку комп'ютерних технологій та інформаційних можливостей. Електронний ресурс «Видатні педагоги України та світу» відіграє вагомий роль для розвитку педагогічної науки, а саме: поповнюють історико-педагогічне знання щодо певної особистості, її внеску в розвиток науки й практики; забезпечують інформаційний супровід історико-педагогічної науки; сприяють підготовці майбутніх педагогів; уможливають якісне проведення масових науково-практичних заходів, інформаційно забезпечуючи їх, тощо.

Об'єктом дослідження є діяльність і педагогічна спадщина відомого педагога, освітнього діяча.

Предмет дослідження – біографія вченого, бібліографія праць педагога, бібліографія публікацій про життя та діяльність, повнотекстові документи, фотогалерея.

Мета дослідження – популяризувати здобутки вітчизняної та зарубіжної педагогічної науки й освіти шляхом консолідації інформації про вітчизняних і зарубіжних педагогів, висвітлення їхнього життєвого та творчого шляху, педагогічної спадщини й втілення їх ідей у практику, а також окреслення вагомого внеску вчених у розвиток освіти, педагогіки.

Завдання дослідження:

- розроблення програми дослідження, необхідної технічної документації.
- формування джерельної й історіографічної бази дослідження, вивчення терміносистеми;
- пошук і відбір матеріалів, систематизація відомостей, що висвітлюють життя й діяльність педагогів, освітян, шляхом формування інформаційно-бібліографічних ресурсів, зокрема електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу»;
- оновлення й поповнення сторінок інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» і створення нових, присвячених видатним педагогам;

– пошук та відбір матеріалів до персонального біобібліографічного покажчика.

Результати дослідження

Перший, *аналітико-інтерпретаційний* етап, був присвячений розробленню програми дослідження, створенню джерельної й історіографічної бази дослідження, до якої включено наукові праці, присвячені теоретичним, методичним та організаційним засадам формування в бібліотеках електронних ресурсів біографічної інформації (Л. Д. Березівської, В. І. Попика, П. І. Рогової та ін.), а також праці з теорії, методології й практики біографічних досліджень (Л. Д. Березівської, С. М. Ляшко, О. В. Сухомлинської та ін.); створення нових і оновлення наявних сторінок електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу».

Другий, *аналітико-інформаційний*, етап був присвячений формуванню джерельної й історіографічної бази дослідження, уточненню терміносистеми, систематизації бібліографічних записів на основі визначених підходів, написанню частин планової продукції відповідно до структури дослідження (згідно з технічним завданням); створення нових і оновлення наявних сторінок електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу».

Третій *етап, узагальнювальний* (2022) – завершення пошуку джерел, аналізу історіографії питання за напрямками, визначеними для вивчення на третьому році дослідження; узагальнення здобутих матеріалів, створення нових і оновлення наявних сторінок електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу».

Відповідно до мети, завдань дослідження одержано такі результати.

Уперше:

створено нові сторінки (25) електронного інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» – Галятовський Іоаникій» <https://tinyurl.com/y4rpsy2w>, «Дзеверін Олександр Григорович» <https://tinyurl.com/mr4yt7p2>, «Орлай Іван Семенович» <https://tinyurl.com/38shbpna>, «Цвелих Тамара Іванівна» <https://tinyurl.com/yha9kef4>, «Гурліт Людвіг» <https://tinyurl.com/5n6cah6a>, «Дістервег Фрідріх-Адольф-Вільгельм» <https://tinyurl.com/ycx6zcvy>, «Зейдель Роберт» <https://tinyurl.com/k53h4zah>, «Йоганн Фрідріх Гербарт» <https://tinyurl.com/569y5hfd>, «Жан Овід Декролі» <https://tinyurl.com/mr7kjsc>, «Залужний Олександр Самійлович» <https://tinyurl.com/cw359c9c>, «Кониський Олександр Якович» <https://tinyurl.com/mrzc4axc>, «Крип'якевич Іван Петрович» <https://tinyurl.com/4d5b9d3t>, «Манжос Борис Семенович» <https://tinyurl.com/mr27uau4>, «Миронов Микола Миколайович» <https://tinyurl.com/wny7f92m>, «Рудницька Оксана Петрівна» <https://tinyurl.com/4hrfm6n7>, «Русько Олексій Микитович»

<https://tinyurl.com/6mdfs5rk>, «Скрипченко Надія Федорівна»
<https://tinyurl.com/32e66zmv>, «Хорас Манн» <https://tinyurl.com/32e66zmv>, «Генріх Шарельман» <https://tinyurl.com/eem72upc>, «Барвінський Олександр Григорович»
<https://tinyurl.com/5n7ka7ff>, «Лубенець Наталія Дмитрівна»
<https://tinyurl.com/5n7ka7ff>, «Шарль-Мішель де Л'Епе»
<https://tinyurl.com/bdcwn8mb>, «Мейман Ернст Фрідрі» <https://tinyurl.com/5d9d8n6v>,
«Савченко Олександра Яківна» <https://tinyurl.com/4s6r3hsx>, «Шерстюк Григорій Пилипович» <https://tinyurl.com/5n7ka7ff> відповідно до структури (біографія, бібліографія, повнотекстові праці, фотогалерея);

– визначено, що документи сторінок Галятовський Іоанікій», «Дзеверін Олександр Григорович», «Орлай Іван Семенович», «Цвелих Тамара Іванівна», «Гурліт Людвіг», «Дістервег Фрідріх-Адольф-Вільгельм», «Зейдель Роберт», «Йоганн Фрідріх Гербарт», «Жан Овід Декролі», «Залужний Олександр Самійлович», «Кониський Олександр Якович», «Крип'якевич Іван Петрович», «Манжос Борис Семенович», «Миронов Микола Миколайович», «Рудницька Оксана Петрівна», «Русько Олексій Микитович» (1906–1964), «Скрипченко Надія Федорівна», «Хорас Манн», «Генріх Шарельман», «Барвінський Олександр Григорович», «Лубенець Наталія Дмитрівна», «Шарль-Мішель де Л'Епе», «Мейман Ернст Фрідрі», «Савченко Олександра Яківна», «Шерстюк Григорій Пилипович» вводяться до наукового обігу вперше (джерело сторінок створено на основі фондів ДНПБ ім. В. О. Сухомлинського та Інтернет-ресурсів).

– оновлено сторінки (23) електронного інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу»: «Чепіга (Зеленкевич) Яків Феофанович» <https://tinyurl.com/ye27zpm>, «Ряппо Ян Петрович» <https://tinyurl.com/28jmsnmk>, «Монтессорі Марія» <https://tinyurl.com/yxteswt9>, «Музиченко Олександр Федорович» <https://tinyurl.com/yckwz6a2>, «Пирогов Микола Іванович» <https://tinyurl.com/4w9762c7>, «Ананьїн Степан Андрійович» <https://tinyurl.com/ykmhvep8>, «Грищенко Микита Минович» <https://tinyurl.com/bp74r47x>, «Лубенець Тимофій Григорович» <https://tinyurl.com/mwh6unvm>, «Алчевська Христина Данилівна» <https://tinyurl.com/kpy5ky7f>, «Русова Софія Федорівна» <https://tinyurl.com/jk24zawk>, «Юркевич Памфіл Данилович» <https://tinyurl.com/mr3kfzre>, «Драгоманов Михайло Петрович» <https://tinyurl.com/4fj6dvbm>, «Френе Селестен» <https://tinyurl.com/yetz66yj>, «Захаренко Олександр Антонович» <https://tinyurl.com/strn64t7>, «Коменський Ян Амос» <https://tinyurl.com/y5zyxf62C>, «Лай Фільгельм Август» <https://tinyurl.com/mpzpxfw3>, «Науменко Володимир Павлович» <https://tinyurl.com/4yeuw5fh>, «Резнік Яків Борисович» <https://tinyurl.com/3zsnkjhd>, «Руссо Жан-Жак» <https://tinyurl.com/5n7ka7ff>,

«Сікорський Іван Олексійович» <https://tinyurl.com/e6466j5r> «Сковорода Григорій Савич» (<https://tinyurl.com/3hskuhbr>, «Фребель Фрідріх Вільгельм» <https://tinyurl.com/ykfu5mp3>, «Чавдаров Сава Христофорович» <https://tinyurl.com/5e9m4rzz> (у ході джерелознавчого пошуку дібрано та систематизовано літературу про відомих педагогів, зокрема опрацьовано фонд ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Інтернет-ресурси, оновлено статті про життя та діяльність, додано повнотекстові документи тощо);

– *впроваджено* концепцію онлайн-проєкту «Ми стоїмо на плечах наших попередників: видатні педагоги-ювіляри»» (<https://www.facebook.com/240019389383740/posts/3019645038087814/>). Зважаючи на реалії сьогодення, в умовах воєнного стану та актуалізації дистанційної освіти вебпортал став основною платформою комунікації з користувачами бібліотеки. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського НАПН України (відділ педагогічного джерелознавства та біографістики) в межах виконання наукового дослідження «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії» (2020–2022 рр., керівник – Л. Д. Березівська) на базі інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» продовжує популяризувати онлайн-проєкт «Ми стоїмо на плечах наших попередників: видатні педагоги-ювіляри». У рамках проєкту на офіційній сторінці ДНПБ у Facebook користувачам надається посилання на повний текст однієї із праць відомого представника педагогічної, з якою вони можуть ознайомитись онлайн і залишити свої враження від прочитаного в коментарях. Інформація про персоналії постійно оновлюється, добираються праці для онлайн-прочитання. У мережі Facebook презентовано 3 повнотекстових твори С. Ф. Русової (1856–1940): «Національна школа» (<https://tinyurl.com/46h6tfcx>) , «Нова школа» (<https://tinyurl.com/2fb4wptp>) , «Практичні поради до виховання дітей» (<https://tinyurl.com/y6cwyvwh>) , 3 повнотекстових твори П. Д. Юркевича (1826–1874): «Ідея» (<https://tinyurl.com/v7sx9ux9>), «Серце» (<https://tinyurl.com/r6t8dx5p>) , «Розум і досвід» (<https://tinyurl.com/52u8xckr>) , 2 твори С. Френе: «Педагогические инварианты» (<https://tinyurl.com/akvn7m8z>) , «Формирование личности ребенка и подростка» <https://tinyurl.com/>, 2 твори Марії Монтессорі «Всотуючий розум» <https://tinyurl.com/mwbxwdtw>, «Самовиховання і самонавчання в початковій школі» <https://tinyurl.com/yznjrbns>, О. Я. Савченко «Нові освітні результати як чинник модернізації» <https://tinyurl.com/2p8c8x9s>; Ф. Фребеля «Das erste Kinbestfyun : [kapitel 2 von Friedrich Fröbels Kindergarten] / Friedrich Fröbel // Friedrich Fröbel's Pädagogische Schriften. Friedrich Fröbel's Kindergartenwesen. http://dnpb.gov.ua/.../2022/04/Frebel_1913_2_33-40.pdf;

В. П. Науменка «Загальні принципи українського правопису» <https://tinyurl.com/3ju7uzur>, «Грунтовні принципи нормальної школи»

<https://tinyurl.com/2p8pxnsb>, В. А. Лая «Entwicklung der Methodik des Rechtschreibunterrichts»;

– *впроваджено* концепцію Онлайн-проекту «Педагоги України: пам'ятаємо, шануємо!». Інформація про персоналії постійно оновлюється. У мережі Facebook https://www.facebook.com/hashtag/педагоги_україни розміщено публікації: Грінченко Марія Миколаївна (1863–1928); Стешенко Іван Матвійович (1873–1918); Бугайко Тетяна Федорівна (1898–1972); Крип'якевич Іван Петрович (1886–1967); Пчілка Олена (1849 – 1930); Куліш Пантелеймон Олександрович (1819–1897); Чамата Павло Романович (1898–1969); Чавдаров Сава Христофорович (1892–1962); Скрипченко Надія Федорівна (1931–1996); Берлинський Максим Федорович (1764–1848); Кониський Олександр Якович (1836–1900); Музиченко Олександр Федорович (1875–1937 (за деякими даними 1940); Астряба Олександра Матвійовича (1879–1962); Ярмаченка Миколу Дмитровича (1928–2010); «Дурдуківський Володимир Федорович (1874–1938); Сухомлинський Василь Олександрович (1918–1970); Драгоманов Михайло Петрович (1841 –1895). – Дата перегляду: 12.10.2022;

– *узагальнено* бібліографічну інформацію (1009 описів) про праці відомої української вченої О. В. Сухомлинської педагога та публікації про її життя й діяльність.

набуло подальшого розвитку знання про біографію (життєвий шлях, наукова, науково-педагогічна та громадська діяльність) відомої української вченої О. В. Сухомлинської; технологія створення цифрових освітянських біографічних ресурсів для збереження національної педагогічної пам'яті; критерії добору документів для створення й доповнення персональних сторінок інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» (видовий, змістовий, хронологічний) та критерії упорядкування документів (за визначеними рубриками з можливістю їх розширення, в бібліографічних списках – в алфавітній та хронологічній послідовності).

Теоретична новизна дослідження полягає в:

- *уточненні* поняттєво-термінологічного апарату дослідження;
- *визначенні* критеріїв добору документів, що висвітлюють життя та творчу спадщину видатних педагогів України й світу;
- *систематизації* дібраних джерел як комплексного представлення творчої спадщини видатних діячів освіти;
- *представленні* внеску відомих педагогів у розвиток вітчизняної та зарубіжної освіти, педагогіки, психології;
- *розширенні* історико-педагогічних знань про діяльність, науковий доробок, педагогічні ідеї видатних вітчизняних і зарубіжних постатей крізь призму біографістики.

Практична значущість наукової роботи. Електронний ресурс слугує джерельною базою для здійснення наукових розвідок; поповнює історико-педагогічне знання щодо тієї чи іншої особистості, її внеску в розвиток науки й практики та сприяє наповненню змісту підручників з історії освіти й педагогічної думки, написанню бакалаврських і магістерських робіт; уможливорює якісне проведення масових науково-практичних заходів (конференцій, семінарів, круглих столів тощо), присвячених творчій діяльності певних педагогів та освітніх діячів. Водночас ці матеріали презентують дослідникам документи з фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, зокрема видання педагогіко-психологічного спрямування. Результати дослідження можуть бути використані під час написання дисертацій, магістерських, бакалаврських, планових наукових робіт тощо.

Упровадження проміжних результатів здійснювалося через публікації з проблеми дослідження, основні з яких розміщено в Електронній бібліотеці НАПН України, на вебпорталі ДНПБ, і під час виступів на масових заходах різних рівнів.

За результатами дослідження 2020–2022 рр. підготовлено та оприлюднено: біобібліографічний покажчик *«Академік Ольга Василівна Сухомлинська»*, який розміщено в Електронній бібліотеці НАПН України (<https://lib.iitta.gov.ua/726451/>) та на вебпорталі ДНПБ (<https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=29480>); доповнено електронний ресурс *«Видатні педагоги України та світу»* (<https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/>) – 1 (48 дописів: 25 – нові сторінки персоналій, 23 – оновлено); *наукові публікації: статті* – 19 (із них: 16 – у фахових наукових виданнях України, 2 – в українському виданні, що індексується в наукометричній базі даних *Web of Science*, 1 – в українському науковому виданні, що індексується в інших базах даних), *тези та матеріали наукових заходів* – 45.

Реалізовано 2 **онлайн-проекти** для наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої педагогічної освіти: «Ми стоїмо на плечах наших попередників: Видатні педагоги-ювіляри» (14 дописів), «Педагоги України: памятаємо, шануємо!» (22 дописи).

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти (Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (№ 18 від 23.06.2020), Рівненського державного гуманітарного університету (№ 01-12/64 від 05.10.2021), Уманського педагогічного університету імені Павла Тичини (№ 1836/01 від 12.10.2021, № 790/01 від 29.01.2022)), інститутів післядипломної освіти (Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (№ 01-12/892 від 04.10.2021), кафедри лідерства Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка (№ 1 від 21.09.2022); кафедри історичної та громадянської освіти

Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка (№ 2 від 21.09.2022)), закладів культури (Педагогічного музею України (№ 060/64-99 від 26.10.2021, № 060/64-40 від 21.06.2022)), мережі освітянських бібліотек ІППО, ЗВО та НАПН України, що підтверджено довідками/актами.

Підготовлено нові сторінки ресурсу «*Видатні педагоги України та світу*» і оновлено вже наявні.

2020

Оновлення інформації

№ п/п	ППП	р/ж	Ювілейна дата	Відповідальні
1.	Ананьїн Степан Андрійович	1875–1942	145	Чала Н. В.
2.	Грищенко Микита Минович	1900–1987	120	Чала Н. В.
3.	Лубенець Тимофій Григорович	1855–1936	165	Чала Н. В.
4.	Монтессорі Марія	1870–1952	150	Хопта С. М.
5.	Музиченко Олександр Федорович	1875–1940	145	Демида Є. Ф.
6.	Пирогов Микола Іванович	1810–1881	210	Демида Є. Ф.
7.	Ряпко Ян Петрович	1880–1958	140	Страйгородська Л. І.
8.	Чепіга (Зеленкевич) Яків Феофанович	1875–1938	145	Березівська Л. Д. Дерев'янко Т. М.

Нові персоналії

Видатні українські педагоги, діячі

№ п/п	ППП	р/ж	Ювілейна дата	Відповідальні
1.	Орлай Іван Семенович	1770–1829	250	Демида Є. Ф.
2.	Галятовський Іоанікій	1620–1688	400	Демида Є. Ф.
3.	Цвелих Тамара Іванівна	1910–2010	110	Міхно О. П.
4.	Дзеверін Олександр Григорович	1910–1978	110	Міхно О. П.

Видатні зарубіжні педагоги, діячі

1.	Людвіг Гурліт	1855–1931	165	Є. Ф. Демида
2.	Фрідріх-Адольф-	1790–1866	230	Н. В. Чала

	Вільгельм Дістервег			
3.	Роберт Зейдель	1850–1933	170	Є. Ф. Демида

2021

Оновлення інформації

№ п/п	ППП	р/ж	Ювілейн а дата	Відповідальні
1.	Алчевська Христина Данилівна	1841–1920	180	Чала Н.В.
2.	Драгоманов Михайло Петрович	1841–1895	180	Чала Н.В.
3.	Русова Софія Федорівна	1856–1940	165	Павленко Т.С.
4.	Френе Селестен	1896–1966	125	Павленко Т.С.
5.	Юркевич Памфіл Данилович	1826–1874	195	Василенко С.Б.

Нові персоналії

Видатні українські педагоги, діячі

№ п/п	ППП	р/ж	Ювілейна дата	Відповідальні
1.	Манжос Борис Семенович	1891–1938	130	Демида Є.Ф.
2.	Русько Олексій Микитович	1906–1964	115	Демида Є.Ф.
3.	Миронов Микола Миколайович	1901–1998	120	Міхно О.П.
4.	Крип'якевич Іван Петрович	1886–1967	130	Хопта С.М.
5.	Скрипченко Надія Федорівна	1931–1996	90	Павленко Т.С.
6.	Кониський Олександр Якович	1836–1900	185	Демида Є.Ф.
7.	Рудницька Оксана Петрівна	1946–2002	75	Василенко С. Б.
8.	Залужний Олександр Самійлович	1886–1941	135	Якобчук Н.О.

Видатні зарубіжні педагоги, діячі

№ п/п	ППП	р/ж	Ювілейна дата	Відповідальні
1.	Йоганн Фрідріх Гербарт	1776–1841	245	Міхно О.П.
2.	Хорас Манн	1796–1859	225	Демида Є.Ф.
3.	Жан Овід Декролі	1871–1932	150	Демида Є.Ф.
4.	Генріх Шарельман	1871–1940	150	Демида Є.Ф.

2022

Оновлення

№ п/п	ППП	р/ж	Ювілейна дата	Відповідальні
1.	Захаренко Олександр Антонович	1937–2002	85	Василенко С. Б
2.	Коменський Ян Амос	1592–1670	430	Якобчук Н. О
3.	Лай Фільгельм Август	1862–1926	160	Павленко Т.С.
4.	Науменко Володимир Павлович	1852–1919	170	Якобчук Н. О.
5.	Резнік Яків Борисович	1892–1952	130	Міхно О. П.
6.	Руссо Жан-Жак	1712–1778	310	Чала Н. В
7.	Сковорода Григорій Савич	1722–1794	300	Василенко С. Б.
8.	Фребель Фрідріх Вільгельм	1782–1852	240	Павленко Т. С
9.	Чавдаров Сава Христофорович	1892–1962	130	Чала Н. В.

Нові персоналії

Видатні українські педагоги, діячі

№ п/п	ППП	р/ж	Ювілейна дата	Відповідальні
1.	Барвінський Олександр Григорович	1847–1926	175	Чала Н. В.
2.	Шерстюк Григорій Пилипович	1882–1911	140	Якобчук Н. О.
3.	Лубенець Наталія Дмитрівна	1877– 1943	145	Міхно О. П.
4.	Савченко Олександра	1942–2020	80	Павленко Т.С.

	Яківна			
--	--------	--	--	--

Видатні зарубіжні педагоги, діячі

№ п/п	ПП	р/ж	Ювілейна дата	Відповідальні
1.	Ернст Мейман	1862–1915	160	Якобчук Н. О.
2.	Шарль Мішель Епе	1712–1789	310	Міхно О. П.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставлених завдань у 2020–2022 рр. у контексті виконання комплексної міждисциплінарної теми «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії» співробітниками відділу педагогічного джерелознавства та біографістики було:

уперше: розроблено та реалізовано Програму комплексного міждисциплінарного наукового прикладного дослідження «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії», яка складається з чотирьох підтем [1. Реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні крізь призму джерелознавства (1991–2017); 2. Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю»; 3. Рідкісні педагогічні видання із фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.); 4. Педагогічна біографіка як складник історії освіти] задля актуалізації історико-освітнього знання засобами джерелознавства; *сформовано* (дібрано, класифіковано, систематизовано) й *схарактеризовано* історіографічну та джерельну базу дослідження;

комплексно *розглянуто* проблему реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні в історико-джерелознавчому вимірі; *з'ясовано*, що в українській та зарубіжній історіографії немає праць, де системно висвітлено наведену тему; *аргументовано*, що за 1991–2017 рр. розроблено національне освітнє законодавство, нові методологічні засади удосконалення змісту загальної середньої освіти на ґрунті загальнолюдських і національних цінностей; *виявлено*, що на розроблення змісту загальної середньої освіти впливали суспільно-політичні, соціально-економічні чинники, розвиток педагогічної науки відповідно до потреб молоді держави і суспільства в умовах євроінтеграційних процесів та самоідентифікації української нації; *актуалізовано* історико-педагогічне знання про досягнення та кризові стани розвитку змісту загальної середньої освіти незалежної України (1991–2017) засобами джерелознавства і шляхом репрезентації 74 документів (Л.Д. Березівська);

визначено критерії добору документів і впорядкування матеріалів про реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні (1991–2017): тематичний (систематизування документів за логікою їхнього змісту); типологічний (визначення типів документів); вибірковий (представлення певного педагогічного явища через відповідний добір); хронологічний (розміщення джерел у хронологічній послідовності у визначених межах); змістовий (відбір джерел, які відповідають заявленому типу документа (закон, доктрина, концепція, програма, стратегія, аналітичні матеріали, державний стандарт); аксіологічний (репрезентація певних освітніх цінностей) (Л.Д. Березівська);

у процесі джерелознавчого пізнання на основі розроблених критеріїв *систематизовано та класифіковано* документи (74) про реформування змісту загальної середньої освіти в Україні в добу її незалежності (1991–2017) за такими видами: *концептуального характеру*, що стали керівними (закони, доктрини, концепції, програми, стратегії, аналітичні матеріали) (26 документів); *державні стандарти* (нормативні документи) загальної середньої освіти (початкової освіти, базової і повної загальної середньої освіти) (9 документів); *концепції* (система поглядів, задумів) моделювання змісту освітніх галузей загальної середньої освіти (концепції змісту загальної середньої освіти як складника неперервної освіти, концепції змісту освітніх галузей загальної середньої освіти, концепції змісту інтегрованих курсів) (39 документів) (Л. Д. Березівська, Т. Л. Гавриленко, О. П. Міхно, О. В. Сухомлинська, А. П. Дурдас, С. В. Тарнавська, Х. В. Середа, О. А. Бойко, Т. М. Деревянко);

на підставі такого наукового підходу *впорядковано та схарактеризовано*: закони, програми, стратегії, концепції, аналітичні матеріали про концептуальні засади реформування змісту загальної середньої освіти в Україні у 1991–2017 рр. (Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), 1993; Концепція державного стандарту загальної середньої освіти в Україні, 1996; Закон України «Про загальну середню освіту», 1999; Національна доктрина розвитку освіти, 2002; Концепція профільного навчання в старшій школі, 2003; Концепція профільного навчання у старшій школі, 2009; Біла книга національної освіти України, 2010; Концепція розроблення нової редакції Державного стандарту початкової загальної освіти, 2010; Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, 2011; Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., 2013; Концепція профільного навчання в старшій школі, 2013; Про зміст загальної середньої освіти: науково-аналітична доповідь НАПН України, 2015; Концепція середньої загальноосвітньої школи України, 2015; Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р., 2016; Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, 2016; Закон України «Про освіту», 2017 та ін.) (Л. Д. Березівська, Т. М. Деревянко, А. П. Дурдас); *встановлено*, що систематизовані тексти документів висвітлюють становлення національної освітньої політики, розвиток ідей про зміни в змісті шкільної освіти; провідну роль учених НАПН України в розробленні вказаних праць; попри різницю в структурі, ці документи визначали на державному рівні принципи, завдання, основні напрями реформування змісту загальної середньої освіти, зокрема змісту освітніх галузей, етапи й стратегічні завдання вивчення навчальних предметів на кожному з них; *виявлено* аналітичні матеріали як новий тип документів, започатковані НАПН України у 2010 р., автори яких

осмислювали стан, проблеми змісту загальної середньої освіти та прогнозували перспективні вектори його модернізації (Л. Д. Березівська);

державні стандарти загальної середньої освіти (1991–2017) як інструмент збереження єдиного освітнього простору України (Державні освітні стандарти (початкова школа) (1997, проєкт); Державний стандарт загальної середньої освіти (1997, проєкт); Державний стандарт початкової загальної освіти, 2001; Державний стандарт базової і повної середньої освіти, 2004; Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, 2004; Державний стандарт початкової загальної освіти, 2005; Державний стандарт початкової загальної освіти, 2011; Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, 2011; Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, 2013); *виявлено*, що стандартизація змісту загальної середньої освіти в умовах варіативності освітньої системи дала змогу забезпечити єдиний освітній простір в Україні; визначити обов'язковий і достатній рівні загальноосвітньої підготовки школярів, які навчалися в різних типах закладів освіти; відійти від предметоцентризму й представити оновлений зміст освіти цілісно (Т.Л. Гавриленко);

концепції моделювання змісту освітніх галузей загальної середньої освіти (1991–2017), зокрема:

концепції змісту загальної середньої освіти в структурі неперервної освіти (охоплюють всі ланки освіти – від дошкільної до вищої) (Концепція літературної освіти, 1994; Концепція викладання іноземних мов в Україні (1994, проєкт); Навчально-виховна концепція вивчення української державної мови, 1995; «Концепція інформатизації», 1994; Концептуальні положення науково-освітнього напрямку «Безпека життя і діяльності людини» для всіх рівнів освіти в Україні, 1997; Концепція фізичного виховання в системі освіти України, 1997; Концепція екологічної освіти України, 2002; Концепція мовної освіти в Україні (2011, проєкт); Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція), 2016 та ін.) (О. В. Сухомлинська);

концепції або проєкти змісту освітніх галузей загальної середньої освіти (охоплюють всі або окремі рівні загальної середньої освіти), а саме:

«*Мова і література*» (Концепція літературної освіти. Єдність національної гуманітарної освіти в поліетнічних умовах України, 1992; Концепція вивчення мов національних меншин у загальноосвітніх школах України, 1997; Концепція навчання іноземних мов у середній загальноосвітній 12-річній школі, 2004; Концепція навчання другої іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах, 2005) (О. П. Міхно, О. А. Бойко); «*Суспільствознавство*» (Концепція громадянської освіти в школах України (2001, проєкт); Концепція суспільствознавчої освіти (2014, проєкт); Концепція формування фінансової грамотності у початковій, основній та

старшій школі (2015, проєкт) та ін.) (С. В. Тарнавська); *«Мистецтво»* (Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури (1992) та ін.) (Т. Л. Гавриленко); *«Математика»* (Концепція шкільної математичної освіти (1996, проєкт) та ін.) (Т. Л. Гавриленко); *«Природознавство»* (Концепція шкільної хімічної освіти (2001, проєкт); Концепція шкільної біологічної освіти (2001, проєкт); Концепція фізичної освіти у 12-річній загальноосвітній школі (2001, проєкт); Концепція змісту географічної освіти в загальноосвітній школі України (2001, проєкт); Концепція географічної освіти в профільній школі, 2009; Концепція навчання географії України в основній та старшій школі, 2017 та ін.) (С. В. Тарнавська); *«Технології»* (Концепція трудової підготовки учнів національної школи України (1992, проєкт); Концепція інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл, 2000; Концепція навчання інформатики в загальноосвітніх навчальних закладах, 2013) (Х. В. Середя) та ін.; *концепції інтегрованих курсів* (Концепція «Українознавство», 1994; Концепція освітньої моделі «Довкілля», 1995 та ін.) (О. В. Сухомлинська);

виявлено, що цей вид документів, представлено переважно як проєкти, розкриває перспективне бачення розвитку окремих освітніх галузей загальної середньої освіти різними авторськими колективами та свідчить про долучення до процесів реформування широких кіл освітян; *встановлено* практичну цінність розроблених концепції освітніх галузей загальної середньої освіти, яка полягає у багатоступеневій дифузії цих документів, зокрема ключових понять і принципів, з фундаментальної педагогічної науки в прикладну (розроблення навчальних програм, методик навчання), а далі – в освітню практику (О.П. Міхно);

здобуто знання про особливості дібраних матеріалів (автори, час, обставини, мета створення, фактична цінність, достовірність, репрезентативність, вплив епохи); *аргументовано*, що вони відображають інтеграційні, міждисциплінарні системно-структурні процеси в організації навчальної інформації; *доведено*, що здійснений джерелознавчий синтез документів як історико-освітніх джерел з окресленої проблеми сприяє збагаченню джерельної бази педагогічних й історико-освітніх досліджень щодо еволюції змісту загальної середньої освіти незалежної України, її актуалізації задля прогнозування проблематики досліджень із питань змістового наповнення освітнього процесу (всі виконавці); проаналізовані статті розробників документів (М. С. Вашуленко, В. Г. Кремень, О. І. Ляшенко, Ю. І. Мальований, О. Я. Савченко та ін.) про реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні мають велике значення для відтворення його сутнісних характеристик і організаційно-змістових засад (Л. Д. Березівська);

системно упорядковано бібліографічну інформацію (3130 описів) про міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання (1993–2020), присвячені аналізу творчої спадщини видатного українського педагога В. О. Сухомлинського; українські дитячі періодичні видання 20-х – 40-х років XX ст. і рідкісні педагогічні видання німецькою мовою другої пол. XIX – поч. XX ст. із фонду ДНПБ (Л. Д. Березівська, Т. М. Деревянко, Т. С. Павленко);

виокремлено й вивчено матеріали (програми, статті, тези, виступи, інформаційні матеріали, фільми, понад 200) 27 міжнародних і всеукраїнських педагогічних читань, присвячених В. О. Сухомлинському, що проходили з 1993 до 2020 рр., що сформульовані як «Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» як засіб поширення ідей гуманістичної педагогіки (1993–2020)»; *сформовано й схарактеризовано* історіографічну та джерельну базу дослідження феномену міжнародних і всеукраїнських педагогічних читань, присвячених Василю Сухомлинському; *систематизовано і класифіковано* відібрані джерела крізь призму сучасних методологічних і теоретичних підходів; *проаналізовано* комплекс ідей і рефлексій зарубіжних (М. Библюк, Е. Гартман, А. Коккеріль, Х. Франгос) і відомих українських учених (І. Д. Бех, А. М. Богуш, О. Я. Савченко) щодо сприйняття спадщини В. О. Сухомлинського; *визначено* їхній внесок у сухомлиністику; *введено* до активного історико-педагогічного обігу нові джерела, які збагатять знання дослідників про В. О. Сухомлинського, а також розширять наукові уявлення про вітчизняну культурно-гуманітарну сферу; *аргументовано*, що вивчений і опрацьований комплекс різних матеріалів інформаційного і аналітичного характеру відображає становлення окремого напрямку вітчизняної історико-педагогічної науки – сухомлиністику як поєднання історично важливого минулого, тобто традицій, з сучасним розвитком ідей про освіту і виховання, що часто мають інноваційний характер (наприклад, ідеї Нової української школи); *виявлено*, що провідну роль у визначенні тематики і змістовому наповненні всеукраїнських педагогічних читань, присвячених В. О. Сухомлинському, відіграли вчені НАПН України, викладачі вітчизняних закладів вищої освіти та громадська організація Всеукраїнська асоціація Василя Сухомлинського; *з'ясовано*, що учительство, працівники дошкільних закладів освіти, слухачі інститутів підвищення кваліфікації педагогічних працівників брали активну участь у підготовці та проведенні читань (О. В. Сухомлинська, Л. В. Сухомлинська, І. В. Мушка, Н. В. Чала);

комплексно презентовано масив дитячих періодичних видань 20-х – початку 40-х років XX ст. у фонді ДНПБ («Більшовиченята» (1924–1931), «Будь наготові!» (1925–1928 рр.), «Весела бригада» (1931–1937 рр.), «Жовтень» (1928–1941), «Піонерія» (1923–1941), «Червоні квіти» (1923–1931) та ін.);

виявлено метадані дібраних матеріалів (роки та місце видань, склад редакційної колегії, видавця, друкарню та примітки (відомості про зміну назви, місця видання тощо); *з'ясовано*, що на шпальтах цих видань як інформаційного засобу формування комуністичного світогляду розкрито питання громадсько-політичного, освітнього та культурного життя; вміщено відомості про досягнення учнів; події за кордоном; новини з різних галузей науки й техніки; біографічні публікації про письменників, громадських діячів; матеріали для розвитку та дозвілля дітей (загадки, ребуси, ігри, інсценівки, жарти, пісні з нотами, логічні завдання, вікторини тощо); результати дитячої поетичної та художньої творчості, листування з читачами; літературні твори українських письменників і поетів (В. Бичко, О. Вишня, В. Владко, О. Гончар, О. Донченко, Н. Забіла, О. Кобилянська, М. Коцюбинський, П. Панч, М. Пригара, В. Сосюра, М. Трублаїні, Леся Українка, І. Франко, Т. Шевченко та ін.), які доповнено ілюстраціями відомих художників та графіків (Г. Бондаренко, А. Бондарович, М. Головатинський, А. Гороховцев, Й. Дайц, Л. Джолос, А. Дев'янін, М. Дерегус, Л. Каплан та ін.) тощо; *виявлено*, що у представлених літературних творах відображено питання громадянського, військового, трудового, сімейного, фізичного виховання дітей радянської доби тощо; *визначено*, що значний інформаційний потенціал для дослідження особливостей повсякденного життя та культурно-освітніх процесів першої третини ХХ ст. мають публікації дітей (шкільних кореспондентів – диткорів); *доведено*, що цей масив джерел надає можливість комплексно дослідити процес формування світогляду, умови життя та загалом світ дитинства школярів 1920–1940-х років; *обґрунтовано*, що дитячі часописи є вагомим джерельною базою досліджень з історії освіти й виховання дітей, історії літератури та художнього мистецтва в окреслений хронологічний період крізь призму ідеологічного забарвлення, радянської термінології, політичної пропаганди тоталітарного суспільства задля осмислення особливостей поступу української освіти від тоталітарного минулого до європейських демократичних цінностей в контексті суспільно-політичних, історичних, педагогічних чинників (С. В. Тарнавська, Н. О. Якобчук, С. Б. Василенко);

здійснено комплексний джерелознавчий аналіз і синтез педагогічних джерел німецькою мовою другої половини ХІХ – початку ХХ ст. у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; *систематизовано й цілісно представлено* бібліографічні описи (818) зазначених рідкісних видань як джерелознавчої основи історико-педагогічних, бібліографічних, культурологічних досліджень; *доведено*, що типологізовані німецькомовні видання окресленого періоду (офіційні, наукові, виробничо-практичні, навчальні, довідкові, літературно-художні видання, епістолярні джерела) відображають розвиток демократичних і гуманістичних ідей, особливості освітнього процесу закладів освіти, причини й наслідки

реформаційних перетворень освітніх систем у німецькомовних країнах і закономірності розбудови терміносистеми педагогічної науки та освітньої практики; *аргументовано*, що поширення здобутого знання в сучасному науковому дискурсі сприятиме інформаційному забезпеченню процесу реформування вітчизняної системи освіти в умовах її інтеграції до європейського і світового освітнього простору; *до наукового обігу введено* раніше невідомі та маловідомі наукові праці німецьких педагогів і психологів другої половини XIX – початку XX ст., а також матеріали та факти, що розкривають теоретико-методологічні основи професійної педагогічної освіти, організаційно-педагогічні засади професійної підготовки вчителів, діяльності закладів освіти різних типів, реформування шкільної освіти в німецькомовних країнах тощо (Л. М. Дяченко, Н. М. Кропачева);

відповідно до структури (біографія, бібліографія, повнотекстові праці, фотогалерея) *створено* нові сторінки (25) електронного інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу»: Галятовський Іоаникій» <https://tinyurl.com/y4rpsy2w>, «Дзеверін Олександр Григорович» <https://tinyurl.com/mr4yt7p2>, «Орлай Іван Семенович» <https://tinyurl.com/38shbpna>, «Цвелих Тамара Іванівна» <https://tinyurl.com/yha9kef4>, «Гурліт Людвіг» <https://tinyurl.com/5n6cah6a>, «Дістервег Фрідріх-Адольф-Вільгельм» <https://tinyurl.com/ycx6zcvy>, «Зейдель Роберт» <https://tinyurl.com/k53h4zah>, «Йоганн Фрідріх Гербарт» <https://tinyurl.com/569y5hfd>, «Жан Овід Декролі» <https://tinyurl.com/mr7kjsc>, «Залужний Олександр Самійлович» <https://tinyurl.com/cw359c9c>, «Кониський Олександр Якович» <https://tinyurl.com/mrzc4axc>, «Крип'якевич Іван Петрович» <https://tinyurl.com/4d5b9d3t>, «Манжос Борис Семенович» <https://tinyurl.com/mr27uau4>, «Миронов Микола Миколайович» <https://tinyurl.com/wny7f92m>, «Рудницька Оксана Петрівна» <https://tinyurl.com/4hrfm6n7>, «Русько Олексій Микитович» <https://tinyurl.com/6mdfs5rk>, «Скрипченко Надія Федорівна» <https://tinyurl.com/32e66zmv>, «Хорас Манн» <https://tinyurl.com/32e66zmv>, «Генріх Шарельман» <https://tinyurl.com/eem72upc>, «Барвінський Олександр Григорович» <https://tinyurl.com/5n7ka7ff>, «Лубенець Наталія Дмитрівна» <https://tinyurl.com/5n7ka7ff>, «Шарль-Мішель де Л'Епе» <https://tinyurl.com/bdcwn8mb>, «Мейман Ернст Фрідріх» <https://tinyurl.com/5d9d8n6v>, «Савченко Олександра Яківна» <https://tinyurl.com/4s6r3hsx>, «Шерстюк Григорій Пилипович» <https://tinyurl.com/5n7ka7ff> відповідно до структури; *оновлено* сторінки (23) цього ресурсу: «Чепіга (Зеленкевич) Яків Феофанович» <https://tinyurl.com/ye27zpm>, «Ряппо Ян Петрович» <https://tinyurl.com/28jmsnmk>, «Монтессорі Марія»

<https://tinyurl.com/yxteswt9>, «Музиченко Олександр Федорович»
<https://tinyurl.com/yckwz6a2>, «Пирогов Микола Іванович»
<https://tinyurl.com/4w9762c7>, «Ананьїн Степан Андрійович»
<https://tinyurl.com/ykmhvep8>, «Грищенко Микита Минович»
<https://tinyurl.com/bp74r47x>, «Лубенець Тимофій Григорович»
<https://tinyurl.com/mwh6unvm>, «Алчевська Христина Данилівна»
<https://tinyurl.com/kpy5ky7f>, «Русова Софія Федорівна» <https://tinyurl.com/jk24zawk>
«Юркевич Памфіл Данилович» <https://tinyurl.com/mr3kfzre>, «Драгоманов Михайло Петрович» <https://tinyurl.com/4fj6dvbm>, «Френе Селестен»
<https://tinyurl.com/yetz66yj>, «Захаренко Олександр Антонович»
<https://tinyurl.com/strn64t7>, «Коменський Ян Амос» <https://tinyurl.com/y5zyxf62C>,
«Лай Фільгельм Август» <https://tinyurl.com/mpzpxfw3>, «Науменко Володимир Павлович» <https://tinyurl.com/4yeuw5fh>, «Резнік Яків Борисович»
<https://tinyurl.com/3zsnkjhd>, «Руссо Жан-Жак» <https://tinyurl.com/5n7ka7ff>,
«Сікорський Іван Олексійович» <https://tinyurl.com/e6466j5r> «Сковорода Григорій Савич» (<https://tinyurl.com/3hskuhbr>, «Фребель Фрідріх Вільгельм»
<https://tinyurl.com/ykfu5mp3>, «Чавдаров Сава Христофорович»
<https://tinyurl.com/5e9m4rzz> (Л. Д. Березівська, Т. О. Золотаренко, Т. М. Деревянко, С. Б. Василенко, О. П. Міхно, Т. С. Павленко, Н. О. Якобчук);

доведено, що цифровий ресурс сприяє задоволенню інформаційних потреб сфери освіти, педагогіки в історико-біографічній інформації, поглибленню знання про життя та діяльність, погляди та світоглядні цінності педагогів і освітян минулого, поширенню демократичних і гуманістичних ідей про розвиток української і зарубіжної освіти; є інформаційним супроводом історико-педагогічної науки, зокрема забезпечує джерельну базу для написання дисертацій, планових наукових досліджень, бакалаврських і магістерських робіт, підручників з історії освіти та педагогіки; уможливорює якісне проведення масових науково-практичних заходів, присвячених творчій діяльності тих чи інших педагогів й освітніх діячів; ознайомлює дослідників із фондом ДНПБ, зокрема з педагогічними джерелами (Л. Д. Березівська); *аргументовано*, що постійно поповнюваний електронний ресурс «Видатні педагоги України та світу» як невід'ємний складник національного цифрового гуманітарного простору є ефективною формою поширення біографічних знань задля підвищення духовної культури суспільства в умовах глобальних цивілізаційних викликів, допомагає зміцненню національної ідентифікації громадян, консолідації українського суспільства, збереженню історичної пам'яті народу (Л. Д. Березівська);

уточнено: методику джерелознавчого аналізу й синтезу (прочитання тексту; встановлення часу, місця, авторства, обставин та автентичності джерела; тлумачення тексту; визначення вірогідності джерела, його надійності, наукової

значущості); персонально-особистісний і диференційований підхід дослідників до розгляду й інтерпретації ідей В. О. Сухомлинського, який полягає в застосуванні нових понять та термінів (філософія дитинства, екологія людини, дитинолюбство, олюднення знань тощо) як стосовно історико-педагогічних феноменів, так і актуальних педагогічних проблем; інформацію про ключові поняття дослідження (педагогічне джерелознавство, педагогічна бібліографія, педагогічна біографіка; зміст загальної середньої освіти, реформування змісту загальної середньої освіти, державний стандарт загальної середньої освіти, освітні галузі, базовий навчальний план, початкова освіта, базова середня освіта, профільна середня освіта; мета та завдання, зміст і структура загальної середньої освіти; принципи побудови навчальних програм з мови та літератури; форми, методи, засоби навчання; освітньо-виховні ідеали, екологія дитинства, культурологічні виміри освіти, батьківська педагогіка, культура потреб особистості, філософія освіти, здоров'я через освіту; рідкісні видання, дитяча періодика, довідкові видання, німецькомовні педагогічні видання, педагогіка вільного виховання, експериментальна педагогіка, демократична педагогіка, громадянське виховання, трудова школа, народна школа, теорія «нового» виховання і «нових» шкіл та ін. тощо) (всі виконавці);

набули подальшого розвитку: теоретико-методологічні підходи (історіографічний, термінологічний аналіз, джерелознавчий пошук, предметно-цільовий аналіз друкованих та електронних видань, наукова джерелознавча критика (аналіз і синтез), міждисциплінарний герменевтичний, інтерпретаційний, мережевий та ін.) до здійснення джерелознавчих досліджень як невіддільної частини історико-педагогічних студій; систематизоване опрацювання масивів наукової інформації, зокрема використання дворівневої структури науково-допоміжного бібліографічного покажчика (вербальної та візуальної), зорієнтованої на різні категорії користувачів (всі виконавці); технологія створення цифрових освітянських біографічних ресурсів для збереження національної педагогічної пам'яті; критерії добору документів для створення й доповнення персональних сторінок інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» (видовий, змістовий, хронологічний) та критерії упорядкування документів (за визначеними рубриками з можливістю їх розширення, в бібліографічних списках – в алфавітній та хронологічній послідовності); знання про біографію (життєвий шлях, наукова, науково-педагогічна та громадська діяльність) відомої української вченої О. В. Сухомлинської; узагальнено бібліографічну інформацію (1009 описів) про праці педагога та публікації про її життя й діяльність (Л. Д. Березівська, Т. М. Деревянко, Т. С. Павленко);

розроблено концепцію і продовжено наповнення віртуального читального залу Фонду Василя Сухомлинського з метою цілісного представлення розвитку

сухомлиністики в освітньо-науковому просторі України та світу (<https://dnpb.gov.ua/ua/virtualni-chyitalni-zaly/virtualnyy-chyitalnyy-zal-fondu-v-o-sukhomlynskoho/>) (Л. Д. Березівська, О. В. Сухомлинська, С. В. Тарнавська, Л. В. Сухомлинська);

реалізовано через мережу фейсбук онлайн-проекти: «Ми стоїмо на плечах наших попередників: Видатні педагоги-ювіляри» (<https://www.facebook.com/dnpb.gov.ua/posts/5251239208261708>) (14 дописів, презентація повнотекстових творів О. Я. Савченко (<https://tinyurl.com/2p8c8x9s>), Ф. Фребеля (http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2022/04/Frebel_1913_2_33-40.pdf), «Педагоги України: пам'ятаємо, шануємо» (17 дописів) на основі електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» (Л. Д. Березівська, Т. С. Павленко, Т. О. Золотаренко); «Читаймо Сухомлинського онлайн» (<https://www.facebook.com/240019389383740/posts/5234335186618777/>) (57 дописів з конкретною працею педагога з посиланням на повнотекстове джерело) (О. П. Міхно); «Афоризми Сухомлинського» (<https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4333021856750119/>) спільно з Педагогічним музеєм України і Павлівським педагогічно-меморіальним музеєм В. О. Сухомлинського (53 дописи) (О. П. Міхно); «Казки В. О. Сухомлинського у підручниках та посібниках О. Я. Савченко» (<https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4744694975582803/>) (дописи про літературну творчість В. О. Сухомлинського та її впровадження у сучасній освітній практиці крізь призму творчого доробку відомої української вченої, фахівчині у галузі початкової освіти О. Я. Савченко (1942–2020) (12 дописів) (Л. В. Сухомлинська); «Дитина – частина природи» (<https://www.facebook.com/240019389383740/posts/5217879081597721/>) (12 дописів про художньо-літературний доробок В. О. Сухомлинського, присвячений подіям Другої світової війни, які співзвучні сьогодишнім подіям новітньої історії України) (Л. В. Сухомлинська); «Sukhomlinsky News» (<https://www.facebook.com/240019389383740/posts/5224024430983186/>) (24 дописи про вихід чергового бюлетеня, який готує та оприлюднює австралійський учений і популяризатор спадщини В. О. Сухомлинського серед англомовних читачів у міжнародному просторі Alan Cockerill)) (О. П. Міхно), як форми впровадження результатів дослідження.

Підготовлено, оприлюднено і впроваджено рукописи планової наукової продукції (хрестоматія «Антологія текстів з реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017)»¹⁹, каталог «Українські дитячі періодичні видання 20-х – початку 40-х років ХХ ст. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського»²⁰, бібліографічний покажчик

¹⁹ <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31688>

²⁰ <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32243>

«Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання “Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю” (1993–2020)»²¹, біобібліографічний покажчик «Академік Ольга Василівна Сухомлинська»²² та «Педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського»²³).

²¹ <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31698>

²² <http://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=29480>

²³ <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31683>

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Науковим, науково-педагогічним, педагогічним працівникам, здобувачам освіти у науковій роботі, освітньому процесі; бібліотечним працівникам в інформаційній роботі рекомендуємо використовувати:

- хрестоматію *«Антологія текстів з реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017)»* (<https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31688>; <https://lib.iitta.gov.ua/731413/>), у якій представлено найвагоміші документи, зокрема закони, програми, стратегії, концепції, стандарти й аналітичні матеріали, що обґрунтовували і регулювали процеси реформування змісту цієї ланки освіти в Україні протягом 1991–2017 рр.;
- науково-допоміжний бібліографічний покажчик *«Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (1993–2020)»* (<https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31698>; <https://lib.iitta.gov.ua/731439/>), який відображає тематичну єдність документів, що готувалися й оприлюднювалися з нагоди проведення великої кількості педагогічних читань, які проходили з 1993 по 2020 рр.;
- науково-допоміжний бібліографічний покажчик *«Педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського»* (<http://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31683>; <https://lib.iitta.gov.ua/731414/>), у якому систематизовано бібліографічні записи педагогічних видань німецькою мовою зазначеного періоду з фонду ДНПБ;
- каталог *«Українські дитячі періодичні видання 20-х – початку 40-х років XX ст. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського»* (<https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32243>, <https://lib.iitta.gov.ua/732160/>), який містить відомості про дитячу періодику досліджуваного періоду, що видавалася на території України та зберігається у фонді ДНПБ.
- біобібліографічний покажчик *«Академік Ольга Василівна Сухомлинська»* (<http://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=29480>; <https://lib.iitta.gov.ua/726451/>), у якому висвітлено науковий доробок О. В. Сухомлинської – доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена НАПН України, заслуженого діяча науки і техніки України. У ньому представлено: монографії, підручники, навчально-методичні посібники, довідкові видання, статті вченої в довідкових виданнях, збірниках наукових праць і періодичних виданнях, а також публікації про її науково-педагогічну та громадську діяльність;
- матеріали електронного інформаційно-бібліографічного ресурсу *«Видатні педагоги України та світу»* (<https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno->

bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/), зокрема *новостворені* («Галятівський Іоаникій», «Дзеверін Олександр Григорович», «Орлай Іван Семенович», «Цвелих Тамара Іванівна», «Гурліт Людвіг», «Дістервег Фрідріх-Адольф-Вільгельм», «Зейдель Роберт», «Йоганн Фрідріх Гербарт», «Жан Овід Декролі», «Залужний Олександр Самійлович», «Кониський Олександр Якович», «Крип'якевич Іван Петрович», «Манжос Борис Семенович», «Миронов Микола Миколайович», «Рудницька Оксана Петрівна», «Русько Олексій Микитович», «Скрипченко Надія Федорівна», «Хорас Манн», «Генріх Шарельман», «Барвінський Олександр Григорович», «Лубенець Наталія Дмитрівна», «Шарль-Мішель де Л'Епе», «Мейман Ернст Фрідріх», «Савченко Олександра Яківна», «Шерстюк Григорій Пилипович» та *оновлені* («Чепіга (Зеленкевич) Яків Феофанович», «Ряппо Ян Петрович», «Монтессорі Марія», «Музиченко Олександр Федорович», «Пирогов Микола Іванович», «Ананьїн Степан Андрійович», «Грищенко Микита Минович», «Лубенець Тимофій Григорович», «Алчевська Христина Данилівна», «Русова Софія Федорівна», «Юркевич Памфіл Данилович», «Драгоманов Михайло Петрович», «Френе Селестен», «Захаренко Олександр Антонович», «Коменський Ян Амос», «Лай Фільгельм Август», «Науменко Володимир Павлович», «Резнік Яків Борисович», «Руссо Жан-Жак», «Сікорський Іван Олексійович», «Сковорода Григорій Савич», «Фребель Фрідріх Вільгельм», «Чавдаров Сава Христофорович») у 2020–2022 рр. сторінки про видатних українських та зарубіжних педагогів. Ресурс спрямований на цілісне представлення життєвого шляху й наукового доробку конкретної педагогічної персоналії, що сприяє поглибленню інформаційних запитів широкого кола віддалених користувачів, зокрема науковців, викладачів, студентів, аспірантів, докторантів з різноманітних проблем історії національної та зарубіжної освіти, гуманістичної педагогічної думки.

- матеріали *онлайн-проектів* «Ми стоїмо на плечах наших попередників: Видатні педагоги-ювіляри» (<https://www.facebook.com/240019389383740/posts/3935401933178782/>), «Педагоги України: пам'ятаємо, шануємо!» (https://www.facebook.com/hashtag/педагоги_україни), «Читаймо Сухомлинського онлайн» (<https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4777938782258422/>), «Афоризми Сухомлинського» (<https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4333021856750119/>), «Sukhomlinsky News» (<https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4096674477051526/>), «Казки В. О. Сухомлинського у підручниках та посібниках О. Я. Савченко» (<https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4177507325634907/>), «Дитина – частина природи» (https://www.facebook.com/hashtag/дитина_частина_природи), що спрямовані на розвиток, поширення педагогічного біографічного знання в Україні та забезпечення інформаційних потреб користувачів в онлайн-режимі;

- матеріали *віртуального читального залу* Фонду В. О. Сухомлинського (<https://dnppb.gov.ua/ua/virtualni-chyitalni-zaly/virtualnyy-chyitalnyy-zal-fondu-v-o-sukhomlynskoho/>), зокрема: відеовізитівка читального залу, база даних «Сухомліністика», віртуальні книжкові виставки, онлайн-проекти, наукові та літературно-мистецькі заходи, відеоматеріали тощо.

Представлені тексти документів, бібліографічні описи, електронні науково-інформаційні ресурси можуть слугувати основою для здійснення історико-освітніх, історико-джерелозавчих студій; розширення, доповнення та оновлення змісту навчального курсу педагогіки; розроблення спецкурсів з історії освіти України в педагогічних закладах вищої освіти, у системі перепідготовки педагогічних кадрів, написання підручників та посібників з педагогіки, історії освіти, історії України. Матеріали дослідження можуть використовуватися в ході розроблення навчальних дисциплін відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів («Загальна педагогіка», «Історія позашкільної освіти» тощо) і магістрів («Державна освітня політика в Україні», «Історія освітньо-виховних систем», «Педагогіка вищої школи», «Управління навчальною та виховною діяльністю» тощо) спеціальності «Освітні, педагогічні науки».

СПИСОК ОСНОВНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

НАУКОВІ ВИДАННЯ

Монографії

2020

1. Василь Сухомлинський в діалозі з сучасністю : кол. монографія / [авт.: Сухомлинська О. В., Березівська Л. Д., Сараєва О. В., Шоробура І. М., Бех І. Д., Марусинець М. М., Пустовіт Г. П., Петренко О. Б., Федяєва В. Л., Васянович Г. П., Ігнатенко Н. В., Савченко О. Я., Севастюк М. С., Старикова (Сухомлинська) Л. В., Міхно О. П., Різник С. А.] ; упоряд.: Березівська Л. Д., Марусинець М. М., Сухомлинська Л. В. ; рецензенти: Бібік Н. М., Цюняк О. П. ; МОН України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова]. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2020. 240 с. URL: <https://tinyurl.com/ypwvdyea> (дата звернення: 12.08.2022).

Із змісту: Ідеї В. О. Сухомлинського і Закон про школу 1959 р. / Л. Д. Березівська. С. 17–28 ; Спадщина Василя Сухомлинського в Інтернет-просторі / О. П. Міхно. С. 212–222 ; Оповідання та казки Василя Сухомлинського та їх розповсюдження в Україні і світі / Л. В. Старикова [Сухомлинська]. С. 202–211 ; Світ казок Василя Сухомлинського у сучасному інформаційному просторі України / Л. В. Сухомлинська. С. 223–230 ; Василь Сухомлинський – наукова біографія / О. В. Сухомлинська. С. 5–16.

2. Міхно, О. П. Феномен педагогічної характеристики учня: від Ушинського до Сухомлинського [Електронний ресурс] : монографія / Олександр Міхно ; [рец.: Гавриленко Т. Л., Дічек Н. П., Федяєва В. Л. ; наук. ред. Сухомлинська О. В.]. Вінниця : [Видавець ФОП Кушнір Ю. В.], 2020. 520 с. URL: <http://surl.li/cvgir> (дата звернення: 12.08.2022).

3. Trends and prospects for the development of the system of education and professional training of teachers [Electronic resource] : monograph / ed.: Oliinyk M., Clipa O., Stawiak-Ososinska M. [România] : Lumen : Lumen Publishing House, 2021. 535 p. DOI: <https://doi.org/10.18662/978-1-910129-28-9>

From the content:

V. O. Sukhomlynsky's Ideas About Reading as a Means for Development of a Child's Spiritual Needs Culture : [Chapter 29] / **Berezivska L. D., Kalinowska-Witek B.** P. 459–474. Ref.: p. 472–474. URL: <http://surl.li/cqzad> (Last acces: 12.08.2022) ; Phenomenon of a Pupil's Pedagogical Characterization in Vasyl Sukhomlynsky's Heritage : [Chapter 30] / **Mikhno, O., Makarenko L., Slabko V.** P. 475–496. Ref.: P. 492–493. URL: <http://surl.li/cqzab> (Last acces date: 12.08.2022) ; A Word on a Faser : [Chapter 26] of Part 4. **Sukhomlynska O., Sukhomlynska L.** V. O. Sukhomlynsky on the development

of ideas and principles of education. P. 427–434. Ref.: p. 434.
URL: <http://surl.li/cqyzz> (Last acces date: 12.08.2022).

2021

4. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. М. Топузов (заст. голови)]; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2021. 384 с. (До 30-річчя незалежності України). DOI: <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>.

Із змісту: Інформаційно-бібліотечне забезпечення освіти / Л. Д. Березівська, І. Г. Лобановська, Л. О. Пономаренко та ін. С. 150–156.

5. National Report on the State and Prospects of Education Development in Ukraine : a monograph / National Academy of Educational Sciences of Ukraine ; [Editorial Board: V. H. Kremen (Head), V. I. Lugovyi (Deputy Head), O. M. Topuzov (Deputy Head), etc.] ; edited by V.H. Kremen. Kyiv : KONVI PRINT, 2021. 384 p. (To the 30th Anniversary of Ukraine's Independence). DOI: <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-en>.

From the content: Information and library provision of education / [Berezivska L. D., Lobanovska I. H., Ponomarenko L.O. [et al.]. P. 150–156.

6. Ponad podziałami. Wspólne perspektywy i dążenia w polsko-ukraińskiej współpracy naukowej = Beyond division. Shared perspectives and aspirations in Polish-Ukrainian scientific cooperation = За поділом. Спільні перспективи та прагнення в польсько-українському науковому співробітництві : monografia NR 19 [Electronic resource] / Polskie Stowarzyszenie Nauczycieli Twórczych ; [red. nauk.: Leszek Pawelski, Marek Rembierz ; Recenzyenci A. Radziewicz-Winnicki, Z. Jasinski, Ю. Щербак ; auth.: **O. Suchomlińska**, ... (et al.)]. Szczecinek ; Dąbrowa Górnicza : [Akademia WSB], 2021. 577 S. URL: <http://surl.li/czozc> (дата звернення: 15.09.2022).

2022

7. Національна академія педагогічних наук України: 1992-2022 рр.: монографія / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заступник голови), О.М. Топузов (заступник голови)] ; за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2022. 424 с. URL: <https://tinyurl.com/ycdrnvyy> (дата звернення: 11.10.2022).

Із змісту: Діяльність відділень та наукових установ НАПН України в умовах воєнного стану /Л. Д. Березівська та ін. С. 105–150 ; Відділення НАПН України. Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки / Л. Д. Березівська, С. В. Тарнавська та ін. С. 151–175 ; Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського / Л. Д. Березівська, С. В. Тарнавська. С. 392–404.

Збірники матеріали науково-практичних заходів 2020

1. Дослідницькі підходи до історико-педагогічних розвідок: від традицій до новацій [Електронний ресурс] : зб. матеріалів V Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 21 жовт. 2020 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.] ; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В. ; літ. ред. Хопта С. М. ; бібліогр. ред. Демида Є. Ф.]. Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2020. 47 с. URL: <https://tinyurl.com/nhaj79ka> (дата звернення: 10.07.2022).

2. Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 86 с. URL: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/abstracts_collection_2020.pdf (дата звернення 17.10.2022).

2021

3. Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2021. 98 с. URL: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2021/12/abstracts_collection_2021.pdf (дата звернення 14.10.22).

4. Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи [Електронний ресурс] : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та [ін.] ; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В., Хопта С. М. (літ. ред.), Демида Є. Ф. (бібліогр. ред.)]. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. 72 с. URL: <http://surl.li/cqwrx>, (дата звернення: 10.07.2022).

2022

5. Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 20 грудня 2022 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О.

Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. – Вінниця : ТВОРИ, 2022. – 98 с. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

6. Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі [Електронний ресурс] : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 20 трав. 2022 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В., ... Середя Х. В.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 74 с. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31216> (дата звернення 06.06.2022).

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Видатні педагоги України та світу [Електронний інформ.-бібліогр. ресурс] / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [наук. керівник проєкту Л. Д. Березівська]. *ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського* : [офіц. сайт]. Київ, 2020. URL: <https://tinyurl.com/5n7ka7ff> (дата звернення: 15.10.2022).

Із змісту: **Ананьїн Степан Андрійович** (1875–1942). URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/%d0%b0%d0%bd%d0%b0%d0%bd%d1%8c%d1%97%d0%bd-%d1%81-%d0%b0/> (дата звернення: 06.11.2020) ;

Галятовський Іоаникій (1620–1688). URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/halyatovsky-i/> (дата звернення: 06.11.2020) ;

Грищенко Микита Минович (1900–1987). URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/%d0%b3%d1%80%d0%b8%d1%89%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be-%d0%bc-%d0%bc/> (дата звернення: 06.11.2020) ;

Гурліт Людвіг (1855–1931). URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/gurlit-l/> (дата звернення: 06.11.2020).

Дзеверін Олександр Григорович (1908–1978). URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/dzeverin-o-h/> (дата звернення: 06.11.2020) ;

Дістервег Фрідріх-Адольф-Вільгельм (1790–1866). URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/disterveh-f-a-v/> (дата звернення: 06.11.2020) ;

Зейдель Роберт (1850–1933). URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/zeydel-robert/> (дата звернення: 06.11.2020).

Лубенець Тимофій Григорович (1855–1936). URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni->

[pedahohy/%d0%bb%d1%83%d0%b1%d0%b5%d0%bd%d0%b5%d1%86%d1%8c-%d1%82-%d0%b3/](https://dnppb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/%d0%bb%d1%83%d0%b1%d0%b5%d0%bd%d0%b5%d1%86%d1%8c-%d1%82-%d0%b3/) (дата звернення: 06.11.2020) ;

Марія Монтессорі (1870–1952). URL: <https://dnppb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/10350-2/> (дата звернення: 06.11.2020) ;

Музиченко Олександр Федорович (1875–1940). URL: <https://dnppb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/10390-2/> (дата звернення: 06.11.2020) ;

Орлай Іван Семенович (1770–1829). URL: <https://dnppb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/orlay-i-s/> (дата звернення: 06.11.2020) ;

Пирогов Микола Іванович (1810–1881). URL: <https://dnppb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/%d0%bf%d0%b8%d1%80%d0%be%d0%b3%d0%be%d0%b2-%d0%bc-%d1%96/> (дата звернення: 06.11.2020) ;

Ряппо Ян Петрович (1880–1958). URL: <https://dnppb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/ряппо-ян-петрович> (дата звернення: 06.11.2020) ;

Цвелих Тамара Іванівна (1910–2010). URL: <https://dnppb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/tsvelykh-t-i/> (дата звернення: 06.11.2020) ;

Чепіга (Зеленкевич) Яків Феофанович (1875–1938). URL: <https://dnppb.gov.ua/ua/інформаційно-бібліографічні-ресурси/видатні-педагоги/чепіга-я-ф/> (дата звернення: 06.11.2020).

2021

2. Видатні педагоги України та світу [Електронний інформ.-бібліогр. ресурс] / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [наук. керівник проєкту Л. Д. Березівська]. *ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського* : [офіц. сайт]. Київ, 2021. URL: <https://tinyurl.com/5n7ka7ff> (дата звернення: 15.10.2022).

Із змісту: **Герbart Йоганн Фрідріх** (1776–1841). URL: <http://dnppb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/herbart-johann-friedrich/> (дата звернення: 05.11.2021).

Декролі Жан-Овід (1871–1932). URL: <http://dnppb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/vydatni-pedahohy-dekroli-zhan-ovid/> (дата звернення: 05.11.2021) ;

Залужний Олександр Самійлович (1886–1941). URL: <http://dnppb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy-zaluzhnyy-oleksandr-samiylovych/> (дата звернення: 05.11.2021) ;

- Кониський Олександр Якович** (1836–1900). URL: <http://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/konyskyu-oleksandr-yakovych/> (дата звернення: 05.11.2021) ;
- Крип'якевич Іван Петрович** (1886–1967). URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/krypyakevych-ivan-petrovych/> (дата звернення: 05.11.2021) ;
- Манжос (Манджос) Борис Семенович** (1891–1938?). URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/manzhos-borys-semenovych/> (дата звернення: 05.11.2021) ;
- Манн Хорас (Горас, Горацій)** (1796–1859). URL: <http://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/mann-horace/> (дата звернення: 05.11.2021) ;
- Миронов Микола Миколайович** (1901–1998). URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/myronov-mykola-mykolayovych/> (дата звернення: 05.11.2021) ;
- Русова Софія Федорівна** (1856–1940). URL: <http://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/rusova-s-f/> (дата звернення: 05.11.2021) ;
- Русько Олексій Микитович** (1906–1964). URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/rusko-oleksiy-mykytovych/> (дата звернення: 05.11.2021) ;
- Скрипченко Надія Федорівна** (1931–1996). URL: <http://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/skrypchenko-nadiya-fedorivna/> (дата звернення: 05.11.2021) ;
- Френе Селестен** (1896–1966). URL: <http://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/%d1%84%d1%80%d0%b5%d0%bd%d0%b5-c%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d1%81%d1%82%d0%b5%d0%bd/> (дата звернення: 05.11.2021) ;
- Шарельман Генріх** (1871–1940). URL: <http://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/henrikh-sharelman/> (дата звернення: 05.11.2021) ;
- Юркевич Памфіл Данилович** (1826–1874). URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/yurkevych-p-d/> (дата звернення: 05.11.2021).

2022

3. Видатні педагоги України та світу [Електронний інформ.-бібліогр. ресурс] / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [наук. кер. проєкту

Л. Д. Березівська]. *ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського* : [офіц. сайт]. Київ, 2022. URL: <https://tinyurl.com/5n7ka7ff> (дата звернення: 15.10.2022).

Із змісту: **Барвінський Олександр Григорович** (1847–1926). URL: <https://tinyurl.com/5n7ka7ff> (дата звернення: 10.10.2022).

Захаренко Олександр Антонович (1937–2002).. URL: <https://tinyurl.com/5n7ka7ff> (дата звернення: 10.10.2022).

Коменський Ян Амос (1592–1670. URL: <https://tinyurl.com/5n929wv7> (дата звернення: 01.06.2022).

Шарль-Мішель де Л'Епе (1812–1789). URL: <https://tinyurl.com/bdcwn8mb> (дата звернення: 10.10.2022). **Лай Вільгельм Август** (1862–1926). URL: <https://tinyurl.com/mpzpxfw3> (дата звернення: 10.10.2022).

Лубенець Наталія Дмитрівна (1847–1943). URL: <https://tinyurl.com/5n7ka7ff> (дата звернення: 10.10.2022).

Мейман Ернст Фрідріх (1862–1915). URL: <https://tinyurl.com/5d9d8n6v> (дата звернення: 10.10.2022).

Науменко Володимир Павлович (1847–1926). URL: <https://tinyurl.com/4yeuw5fh> (дата звернення: 01.06.2022).

Резнік Яків Борисович (1847–1926). URL: <https://tinyurl.com/3zsnkjhd> (дата звернення: 01.06.2022).

Руссо Жан-Жак (1847–1926). [URL: <https://tinyurl.com/5n7ka7ff> (дата звернення: 01.11.2022).

Савченко Олександра Яківна (1847–1926). URL: <https://tinyurl.com/4s6r3hsx> (дата звернення: 09.10.2022).

Сікорський Іван Олексійович (1847–1926). (URL: <https://tinyurl.com/e6466j5r> (дата звернення: 09.10.2022).

Сковорода Григорій Савич (1847–1926). URL: <https://tinyurl.com/3hskuhbr> (дата звернення: 09.10.2022).

Фребель Фрідріх Вільгельм (1847–1926). URL: <https://tinyurl.com/ykfu5mp3> (дата звернення: 09.10.2022).

Чавдаров Сава Христофорович (1847–1926). URL: <https://tinyurl.com/5e9m4rzz> (дата звернення: 09.10.2022).

Шерстюк Григорій Пилипович (1847–1926).. URL: <https://tinyurl.com/5n7ka7ff> (дата звернення: 09.10.2022).

НАВЧАЛЬНІ ВИДАННЯ

Хрестоматії

2022

1. Антологія текстів з реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017) : [хрестоматія] [Електронне видання] / НАПН України, ДНПБ

України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Березівська Л. Д., Гавриленко Т. Л., Міхно О. П., Сухомлинська О. В. та ін. ; наук. ред.: Березівська Л. Д., Сухомлинська О. В.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 582 с. URL: <http://surl.li/cqwsm> (дата звернення: 03.10.2022).

ДОВІДКОВІ ВИДАННЯ

Біобібліографічні показники

2020

1. Лариса Дмитрівна Березівська: історик, педагог, бібліотекознавець : біобібліогр. показч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського ; [упоряд.: Вербова В. В., Горбенко Н. А., Страйгородська Л. І. ; наук. ред. Добко Т. В. ; рецензенти: Сухомлинська О. В., Воскобойнікова-Гузєва О. В.]. Київ : [б. в.], 2020. 165 с. (Серія «Ювіляри НАПН України» ; вип. 35). URL: <http://surl.li/cqwsw> (дата звернення: 11.07.2022).

2021

2. Академік Ольга Василівна Сухомлинська : біобібліогр. показч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Березівська Л. Д., Страйгородська Л. І., Дерев'янко Т. М., Павленко Т. С. ; наук. ред. і авт. вступ. ст. Березівська Л. Д. ; бібліогр. ред. Страйгородська Л. І. ; літ. ред. Дерев'янко Т. М.]. Вінниця : ТВОРИ, 2021. 212 с. (Серія «Академіки НАПН України» ; вип. 32). URL: <http://surl.li/cseo> (дата звернення: 12.08.2022).

3. Валерій Юхимович Биков : до 75-річчя від дня народж : біобібліогр. показч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т інформ. технологій і засобів навчання ; упоряд.: Пономаренко Л. О., Страйгородська Л. І., Тарнавська С. В., Яцишин А. В. ; наук. ред. Пінчук О. П. ; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О. ; літ. ред. Василенко Н. М. Вінниця : ТВОРИ, 2021. 116 с. (Серія «Академіки НАПН України» ; вип. 31). URL: <http://surl.li/cseok> (дата звернення: 12.08.2022).

Бібліографічні показники

2022

1. Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (1993–2020) : наук.-допом. бібліогр. показч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Сухомлинська О. В., Сухомлинська Л. В., Страйгородська Л. І. та ін. ; наук. консультант Сухомлинська О. В. ; наук. ред. Березівська Л. Д. ; бібліогр. ред. Демида Є. Ф.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 457 с. URL: <http://surl.li/cqwsw> (дата звернення: 12.10.2022).

2. Педагогічні видання німецькою мовою другої половини ХІХ ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського : наук.-допом. бібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Дяченко Л. М., Кропачева Н. М. ; наук. ред. Березівська Л. Д. ; бібліогр. ред. Кропачева Н. М.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 214 с. URL: <http://surl.li/cqwse> (дата звернення: 12.10.2022).

Каталоги

1. Українські дитячі періодичні видання 20-х – на початку 40-х років ХХ ст. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського : каталог / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; упоряд.: [Тарнавська С. В., Хопта С. М., Якобчук Н. О., Василенко С. Б. ; авт. вступ. ст. Коляда Н. М. ; наук. ред. Березівська Л. Д.]. Вінниця : Твори, 2022. 303 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732160/> (дата звернення: 03.11.2022).

Енциклопедії

2021

1. Березівська, Л. Д. Ушинський, Костянтин Дмитрович [Електронний ресурс]. *Велика українська енциклопедія* URL: <https://vue.gov.ua/Ушинський> (дата звернення: 24.10.2022).

2. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень ; [заст. голов. ред.: В. І. Луговий, О. М. Топузов ; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва ; чл. редкол.: О. І. Ляшенко та ін.]. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1143 с.

Із змісту: Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського (ДНПБ) / Л. Д. Березівська. С. 204–205 ; Кирило-фребелівське товариство / Л. Д. Березівська. С. 444 ; Колегія Павла Галагана / Л. Д. Березівська. С. 460–461 ; Педагогічна історіографія / Л. Д. Березівська. С. 716 ; Реформа освіти / Л. Д. Березівська. С. 874–875 ; Ушинський Костянтин Дмитрович / Л. Д. Березівська. С. 1050–1051 ; Франко Іван Якович. С. 1066 ; / Л. Д. Березівська. Чепіга (Зеленкевич) Яків Феофанович / Л. Д. Березівська. С. 1104–1105 ; Харківський колегіум / Е. М. Дубрівна, О. П. Міхно. С. 1074–1075 ; Греко-латинські школи / О. П. Міхно. С. 166 ; Музеї при закладах освіти / О. П. Міхно. С. 603–604. URL: <https://cutt.ly/uGw5YAW> (дата звернення 03.10.2022) ; Музей / О. П. Міхно. С. 602. URL: <https://cutt.ly/OGw5aAw> (дата звернення 03.10.2022) ; Музейна педагогіка / О. П. Міхно. С. 604. URL: <https://cutt.ly/uGw5YAW> (дата звернення 03.10.2022) ; Педагогічний музей

України / О. П. Міхно. С. 736–737. URL: <https://cutt.ly/KGw59cL> (дата звернення 03.10.2022) ; Педагогічно-меморіальний музей В. О. Сухомлинського / О. П. Міхно. С. 744–745. URL: <https://cutt.ly/tGw6tSF> (дата звернення 03.10.2022); Переяславський колегіум / О. П. Міхно. С. 750. URL: <https://cutt.ly/AGw6jdu> (дата звернення 03.10.2022) ; Антична педагогіка / О. В. Сухомлинська. С. 41 ; Архіви / О. В. Сухомлинська. С. 46 ; Біогенетичний закон / О. В. Сухомлинська. С. 83 ; Вальдорфська педагогіка / О. В. Сухомлинська. С. 97 ; Вільне виховання / О. В. Сухомлинська. С. 132 ; Всеукраїнська асоціація Василя Сухомлинського / О. В. Сухомлинська. С. 142 ; Драгоманов Михайло Петрович / О. В. Сухомлинська. С. 269 ; Експериментальна педагогіка / О. В. Сухомлинська. С. 285 ; Історія педагогіки як наука / О. В. Сухомлинська. С. 429 ; Київська духовна академія (КДА) / О. В. Сухомлинська. С. 443 ; Комплексна система / О. В. Сухомлинська. С. 472 ; Корчак Януш / О. В. Сухомлинська. С. 490 ; Культуровідповідність / О. В. Сухомлинська. С. 504 ; Монтессорі Марія / О. В. Сухомлинська. С. 591 ; Педологія / О. В. Сухомлинська. С. 745 ; Рефлексологія / О. В. Сухомлинська. С. 873 ; Реформаторська педагогіка / О. В. Сухомлинська. С. 875 ; Сухомлинський Василь Олександрович / О. В. Сухомлинська. С. 933 ; Френе Селестен / О. В. Сухомлинська. С. 1067.

3. Енциклопедія Сучасної України = Enciklopedia of modern Ukraine [Електронний ресурс] / НАН України, НТШ ; редкол. : І. М. Дзюба (голова), А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]. Київ : Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України. 2021. URL:

Із змісту: Науково-педагогічна комісія ВУАН / О. П. Міхно. URL: <http://surl.li/cwlhw> (дата звернення 03.10.2022);

Нестеренко Ганна Дмитрівна / О. П. Міхно. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=73756 (дата звернення 03.10.2022).

2022

4. Енциклопедія Сучасної України = Enciklopedia of modern Ukraine [Електронний ресурс] / НАН України, НТШ ; редкол. : І. М. Дзюба (голова), А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]. Київ : Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України. 2022. «О». URL: : <https://esu.com.ua/vol-24>

Із змісту: Освітні товариства Л. Д. Березівська. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-76853> (дата звернення 03.10.2022) ;

Обдарована дитина / О. П. Міхно. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-74528> (дата перегляду: 22.10.2022) ;

Однокласник / О. П. Міхно. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-75237> (дата перегляду: 22.10.2022) ;

Октябрьские всходы / О. П. Міхно. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-76214> (дата перегляду: 22.10.2022) ;

Освіта – державне видавництво / О. П. Міхно. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-76841> (дата перегляду: 22.10.2022) ;

Освіта – тижневик / О. П. Міхно, О. С. Коваленко. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-76842> (дата перегляду: 22.10.2022) ;

Освіта України / О. П. Міхно. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-76849> (дата перегляду: 22.10.2022) ;

Охорович Юліан / О. П. Міхно. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-77289> (дата перегляду: 22.10.2022).

СТАТТІ

Статті, опубліковані у зарубіжних та українських виданнях, що індексуються у Scopus і Web of Science Core Collection

2020

1. Berezivska, L. D., Pinchuk O. P., Varaksina N. V. The webportal of V. O. Sukhomlynsky State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine as an information resource for implementation of research in education, pedagogy and psychology [Електронний ресурс]. *Інформ. технології і засоби навчання* = Inform. Technologies and Learning Tools / Ін-т цифровізації освіти НАПН України; ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України; Ін-т модернізації змісту освіти. Київ, 2020. Т. 78, № 4. С. 249–265. URL: <http://surl.li/cvglc> (дата звернення: 10.06.2022).

2. Berezivska, L. D. Secondary education reform in independent Ukraine: the evolution of national legislation (1991–2017) [Electronic resource]. *Ricerche di Pedagogia e Didattica : Journal of Theories and Research in Education*. 2020. Vol. 15, №. 1. P. 53–69. URL: <https://rpd.unibo.it/article/view/10501> (DOI: <https://doi.org/10.6092/issn.1970-2221/10501> (last access: 03.04.2019): 15.08.2022).

2021

3. Youth Policy: From Educational Subject to Scientific and Practical Developments / Koliada N., Kravchenko O., Berezivska L., Sysoiev O., Herasymenko O., Shevchuk O. *Human Interaction, Emerging Technologies and Future Systems V*: Proceed. of the 5th Intern. Virtual Conf. on Human Interaction and Emerging Technologies, IHiet 2021, Aug. 27–29, 2021 and the 6th IHiet: Future Systems (IHiet-FS 2021), Oct. 28–30, 2021, France / eds.: Tareq Ahram, Redna Taiar. Cham, 2021. PP. 1235–1241. 14 Refer. (Lecture Notes in Networks and Systems ; vol. 319). DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-85540-6_158.

2022

4. Creation of information and bibliographic resource «Outstanding educators of Ukraine and the world» and its influence on the development of digital / **Berezivska L. D.**, Pinchuk O. P., Hopta S. M., Demyda Y. F., Sereda K. V. *Information Technologies and Learning Tools*, 2022. 87(1), 1–17. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v87i1.4825> (дата звернення: 10.06.2022). (Web of Science).

5. Digital Barrier-Free and Psychosocial Support for Students with Disabilities in Distance Learning Environments / **Kravchenko Oksana**, Koliada Natalia, **Berezivska Larysa**, Dikhtyarenko Svitlana, Baida Svitlana, Danylevych Larysa. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. VOL. 22 No. 8, August. 15–24. URL: <https://tinyurl.com/5fdb9wym> (дата звернення: 10.06.2022). (Web of Science).

6. **Berezivska L.** Pedagogical discourse on the new Ukrainian school 1917–1921: using newly gained independence to reach out to the world's ideas after the fall of the Russian Empire. *History of Education : Journal of the History of Education Society*. 2022. URL: <https://www.tandfonline.com/eprint/YTWY8UBBXFRGUYBTH6KU/full?target=10.1080/0046760X.2022.2126532> (date of access: November 2022). (Scopus).

Статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України категорії «Б»

2020

1. **Березівська, Л. Д.** Педагогічний дискурс про реформування шкільної освіти (початок XX ст. – 1917 р.) у руслі розбудови Нової української школи. *Іст.-пед. альманах* / Ін-т педагогіки НАПН України, Уман. держ. ун-т ім. Павла Тичини. Умань : [б. в.], 2020. Вип. 1. С. 4–10. URL: <http://surl.li/cvgvq> (дата звернення: 20.08.2022).

2. **Гавриленко, Т. Л.**, Розлуцька Г. М. Тенденції розвитку підручникотворення в початковій освіті в перше десятиліття державної незалежності України (1991–2001). *Освітній дискурс = Educational discourse* : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2020. Вип. 27 (10). С. 37–49. URL: <http://surl.li/ctzvq> (дата звернення: 22.08.2022).

3. **Демида, Є. Ф.** Постать І. С. Орлая (1770–1829) – джерело електронного інформаційного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. *Іст.-пед. альманах* / Ін-т педагогіки НАПН України, Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. Умань : [б. в.], 2020. Вип. 1. С. 41–48. URL: <http://surl.li/ctzwa> (дата звернення: 11.08.2022).

4. Дурдас, А. П. Secondary education in ukraine and france: current trends = Середня освіта України та Франції: особливості розвитку та сучасні тенденції [Електронний ресурс]. *Наук.-пед. студії* : [електрон. наук. фак. вид.]. 2020. Вип. 4. С. 25–32. Бібліогр.: 14 назв. URL: <http://surl.li/ctzww> (дата звернення: 11.08.2022).

5. Міхно, О. Спадщина Василя Сухомлинського у в інтернет-просторі: онлайн-проекти Педагогічного музею України та ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. *Інноватика у вихованні* : зб. наук. пр. / Рівн. держ. гуманітар. ун-т. Рівне, 2020. Вип. 12, т. 1. С. 175–182. URL: <http://surl.li/cymdi> (дата звернення: 11.08.2022).

6. Міхно, О. П. Дослідження особистості учня в педагогічних експериментах Тимофія Лубенця. *Рідна шк.* 2020. № 1. С. 44–49. URL: <https://cutt.ly/TJWttvI> (дата перегляду: 12.08.2022).

7. Міхно, О. П. Олександр Григорович Дзеверін (1908–1978): штрихи до наукового портрета вченого [Електронний ресурс]. *Наук.-пед. студії* : [електрон. наук. фак. вид.]. 2020. Вип. 4. С. 33–44. URL: <http://surl.li/ctzwn> (дата звернення: 11.08.2022).

8. Страйгородська, Л. І. Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський і сучасність»: структурно-змістовий аналіз (1993–1998). *Інновац. педагогіка*. 2020. Вип. 29, т. 1. С. 28–33. URL: <http://surl.li/ctzxb> (дата звернення: 14.08.2022).

9. Сухомлинська, Л. В. Листи В. Сухомлинського про ціннісне ставлення до світу живого як джерело біографістики [Електронний ресурс]. *Наук.-пед. студії* : [електрон. наук. фак. вид.]. 2020. Вип. 4. С. 54–63. URL: <http://surl.li/cqzaq> (дата звернення: 14.08.2022).

10. Сухомлинська, О. В. Василь Сухомлинський крізь призму часу: деякі зауваги до розгляду ідей. *Інноватика у вихованні* : зб. наук. пр. / Рівн. держ. гуманітар. ун-т. Рівне, 2020. Вип. 11, т. 1. С. 6–16. URL: <http://surl.li/crqti> (дата звернення: 15.08.2022).

11. Сухомлинська, О. В. Моральне виховання як константа виховного процесу: характеристика проблематики в часовому вимірі. *Нова педагогічна думка*. 2020. № 3 (103). С. 3–12. URL: <http://surl.li/crqtv> (дата звернення: 15.08.2022).

12. Сухомлинська, О. В. Педагогічний досвід крізь призму ідей і практики Василя Сухомлинського в ретроперспективі [Електронний ресурс]. *Наук.-пед. студії* : [електрон. наук. фак. вид.]. 2020. Вип. 4. С. 64–74. URL: <http://tinyurl.com/yc5rzmtv> (дата звернення: 15.08.2022).

13. Тарнавська С. В. Науково-інформаційне забезпечення національно-патріотичного виховання в Україні [Електронний ресурс]. *Наук.-пед. студії* :

[електрон. наук. фах. вид.]. 2020. Вип. 4. С. 125–138. URL: <https://tinyurl.com/yc5rzmtpt> (дата звернення: 15.08.2022).

14. Хопта, С. М. Педагогічні ідеї Марії Монтессорі в контексті сучасного освітнього простору. *Інновац. педагогіка*. 2020. Вип. 28. С. 48–51. URL: <http://surl.li/ctzxr> (дата звернення: 20.08.2022).

15. Хопта, С. М. Постать Марії Монтессорі в інформаційно-бібліографічному ресурсі «Видатні педагоги України та світу» ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [Електронний ресурс]. *Наук.-пед. студії*: [електрон. наук. фах. вид.]. 2020. Вип. 4. С. 75–89. URL: <http://surl.li/ctzx> (дата звернення: 20.08.2022).

16. Хопта, С. М. Постать Олени Пчілки у структурі інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. *Іст.-пед. альманах* / Ін-т педагогіки НАПН України, Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. Умань, 2020. Вип. 1. С. 34–40. URL: <http://surl.li/cvgwm> (дата звернення: 21.08.2022).

17. Чала, Н. В. Педагогічна діяльність Джона Дьюї в електронному інформаційно-бібліографічному ресурсі «Видатні педагоги України та світу». *Вісн. Книжкової палати України*. 2020. № 11. С. 23–28. URL: <http://surl.li/cvlla> (дата звернення: 21.08.2022).

18. Mikhno, O. Characteristic of a student in experimental pedagogy by O. Nechaev and G. Rossolimo. *Неперерв. проф. освіта: теорія і практика = Continuing Professional Education: Theory and Practice*. 2020. Вип. 1 (62). Серія : Педагогічні науки = Series: Pedagogical Sciences. С. 61–67. URL: <http://surl.li/ctzwz> (дата звернення: 12.08.2022).

2021

19. Березівська, Л. Д. Реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні в напрямі національної самоідентифікації (1991–2002 роки): історико-джерелознавчий аспект. *Інновац. педагогіка*. 2021. Вип. 33, т. 2. С. 9–15. URL: <http://surl.li/cvgxh> (дата звернення: 29.08.2022).

20. Василенко С. Б. Творча спадщина Оксани Петрівни Рудницької як джерело новаційних ідей сучасної педагогічної освіти. *Інновац. педагогіка*. 2021. Вип. 37. С. 18–22. URL: <http://surl.li/cymdm> (дата звернення: 10.09.2022).

21. Гавриленко Т. Л. Модернізація змісту початкової освіти у контексті розроблення освітніх стандартів в Україні (1996–2001). *Освітній дискурс = Educational discourse* : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2021. Вип. 30 (1). С. 46–59. URL: <http://surl.li/cvgxy> (дата звернення: 10.09.2022).

22. Гавриленко Т. Л. Організація освітнього процесу в початковій школі у період реформування загальної середньої освіти в Україні (1954–1964). *Вісн. Нац. ун-ту «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка*. Серія : Педагогічні науки / Нац. ун-т «Чернігів. колегіум ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів : [НУЧК], 2021. Вип. 12(168). С. 294–301. URL: <http://surl.li/cvgyc> (дата звернення: 20.08.2022).

23. Гавриленко Т. Л. Соціальний захист школярів в Україні: ретроспективний аналіз. *Освітній дискурс = Educational discourse* : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : [б. в.], 2021. Вип. 32 (4). С. 53–62. URL: <http://surl.li/cvgyi> (дата звернення: 20.08.2022).

24. Діяльність ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в умовах пандемії COVID-19: виклики, проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / Лариса Березівська, Дмитро Закатнов, Сніжана Тарнавська, Людмила Страйгородська Л. І. *Наук.-пед. студії* : [електрон. наук. фак. видання]. 2021. Вип. 5. С. 120–135. URL: <http://surl.li/cvgxn> (дата звернення: 29.08.2022).

25. Дяченко Л. М. Нормативно-правова база забезпечення професійної підготовки вчителів закладів загальної середньої освіти у ФРН. *Наук. зап. Вінниц. держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського*. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, [2021]. Вип. 67. С. 134–140. URL: <http://surl.li/crlxg> (дата звернення: 11.07.2022).

26. Дяченко Л. М. Оригінальні німецькомовні видання як джерело знань про розвиток педагогічної науки в Німеччині в кінці XIX – на початку XX ст. [Електронний ресурс]. *Наук.-пед. студії* : [електрон. наук. фак. вид.]. 2021. Вип. 5. С. 22–30. URL: <http://surl.li/crlwu> (дата звернення: 11.07.2022).

27. Міхно О. П. Віртуальна «музична скринька» Василя Сухомлинського: від змісту до форми. *Інноватика у вихованні* : зб. наук. пр. // Рівн. держ. гуманітар. ун-т. Рівне [РДГУ], 2021. Вип. 14. С. 90–99. URL: <http://surl.li/cymdu> (дата звернення: 11.07.2022).

28. Мосьпан Н., Дурдас А. Система забезпечення якості вищої освіти у Франції [Електронний ресурс]. *Неперерв. проф. освіта: теорія і практика = Continuing Professional Education: Theory and Practice*. 2021. Вип. 1(66) : Серія: Педагогічні науки. С. 64–71. URL: <http://surl.li/ctzqi> (дата звернення: 10.08.2022).

29. Павленко Т. С. Репрезентація спадщини педагога-реформатора Селестена Френе в електронному ресурсі «Видатні педагоги України та світу» [Електронний ресурс]. *Наук.-пед. студії* : [електрон. наук. фак. вид.]. 2021. Вип. 5. С. 185–193. URL: <http://surl.li/ctzqt> (дата звернення: 10.08.2022).

30. Сухомлинська Л. В. Відображення світу живого у підручниковій літературі початку XX століття (дорадянський і ранньорадянський період) [Електронний ресурс]. *Інноватика у вихованні* : зб. наук. пр. / Рівн. держ.

гуманітар. ун-т. Рівне : [РДГУ], 2021. Вип. 14. С. 258–269. URL: <http://surl.li/cqzezb> (дата звернення: 10.08.2022).

31. Сухомлинська Л. Просвітитель і педагог І. І. Горбунов-Посадов про формування у дітей ціннісного ставлення до світу живого [Електронний ресурс]. *Педагогічна освіта: теорія та практика. Психологія. Педагогіка = Pedagogical Education; theory and Practice. Psychology. Pedagogy* : зб. наук. пр. / Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2020. № 34(2). С. 57–65. URL: <http://surl.li/cqzco> (дата звернення: 10.08.2022).

32. Сухомлинська О. В. Голоси історії: Василь Сухомлинський в оцінці Метью Ліпмана. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи = Pedagogical innovation: ideas, realities, perspectives* : зб. наук. пр. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т обдаров. дитини. Київ : [б. в.], 2021. Вип. 1 (26). С. 41–46. URL: <http://surl.li/cymdz> (дата звернення: 10.07.2022). DOI [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-1\(26\)-41-46](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-1(26)-41-46) .

33. Сухомлинська О. В. Праці сучасних українських науковців у вимірі сухомлиністики. *Нова пед. думка*. 2021. Т. 106. № 2. С. 3–11. URL: <http://surl.li/crqun> (дата звернення: 10.07.2022).

34. Хопта С. М., Демида Є. Ф. Персоналії зарубіжних реформаторів кінця XIX – початку XX століття електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» як джерело досвіду освітніх перетворень. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 34, т. 1. С. 23–30. URL: <http://surl.li/ctzp> (дата звернення: 10.07.2022).

2022

35. Березівська Л. Д. Концептуальні засади реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017): історико-джерелознавчий аспект. [Електронний ресурс]. *Наук.-пед. студії* : [електрон. наук. фах. вид.]. Київ, 2022. Вип. 6. С. 9–25. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2022-6-9-25> (дата звернення 23.11.2022). (Index Copernicus).

36. Бровко К. А., Дурдас А. П., Сопова Д. О., Андрощук К. Г. Розвиток пізнавального інтересу студентів медіазасобами у процесі навчання іноземної мови за професійним спрямуванням: науково-етичний підхід. *Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія. Пед. науки: реалії та перспективи. 2022. Вип. 85. С. 34–39. DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.85.07> (дата звернення 09.10.2022)

37. Дурдас А., Бровко К., Сопова Д., Андрощук К. Медіа дидактичний супровід розвитку пізнавального інтересу та креативності студентів у процесі іншомовної підготовки. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 9(14). С. 73–83. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/2331> (дата звернення 21.10.2022). (Index Copernicus).

38. Дурдас А., Кравчук Т. Якість вищої освіти: міжнародний дискурс. *Освітологічний дискурс*. 2022. Т. 36. № 1. С. 185–197. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2022.110> (дата звернення 09.10.2022). (Index Copernicus).

39. Дяченко Л. М. Педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – початку XX ст. у фонді ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського : джерелознавчий аспект. [Електронний ресурс]. *Наук.-пед. студії* : [електрон. наук. фак. вид.]. Київ, 2022. Вип. 6. С. 56–74. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2022-6-56-74> (дата звернення 24.11.2022). (Index Copernicus).

40. Крощева Н. М. Педагогічні видання німецькою мовою з фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського: бібліографічний контекст. *Наук. часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. зб. наук. праць. Вип. 87. Київ, 2022. С. 39–44. Бібліогр.: С. 43–44 (15 назв). URI: <https://tinyurl.com/bdfjcu6b> (дата звернення: 20.09.2022). (Index Copernicus).

41. Міхно О. Шарль-Мішель де Л'Епе (1712-1789): життя як покликання (до 310-річчя від дня народження французького священника і сурдопедагога) [Електронний ресурс]. *Наук.-пед. студії* : [електрон. наук. фак. вид.]. Київ, 2022. Вип. 6. С. 36–45. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2022-6-36-45> (дата звернення 24.11.2022). (Index Copernicus).

42. Павленко Т. Сторінка «О. Я. Савченко (1942–2020)» як складник електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу». [Електронний ресурс]. *Наук.-пед. студії* : [електрон. наук. фак. вид.]. Київ, 2022. Вип. 6. С. 193–203. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2022-6-193-203> (дата звернення 24.11.2022). (Index Copernicus).

43. Сухомлинська Л. В. Літературно-художня спадщина В. Сухомлинського в матеріалах міжнародних та всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (Історіографічний аспект) [Електронний ресурс]. *Наук.-пед. студії* : [електрон. наук. фак. вид.]. Київ, 2022. Вип. 6. С. 126-135. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2022-6-126-135>. (дата звернення 24.11.2022). (Index Copernicus).

44. Сухомлинська О. Відображення побуту дитини шкільного віку у вітчизняних наукових і літературних джерелах. Інноватика у вихованні : зб. наук. праць. Вип. 15. 2022. С. 6–17. URL: <https://doi.org/10.35619/iuu.v1i15> (дата звернення 09.10.2022). (Index Copernicus).

45. Сухомлинська, О. В. Василь Григорович Кремень – академік, філософ, політик, новатор [Електронний ресурс]. *Наук.-пед. студії* : [електрон. наук. фак. вид.]. Київ, 2022. Вип. 6. С. 214–217. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2022-6-214-217>. (дата звернення 24.11.2022).

46. Сухомлинська Ольга. Понятійно-термінологічна система педагогічної науки як предмет наукових досліджень. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2022. Вип. 1(8). С. 5–17. <http://srso.udpu.edu.ua/article/view/262601> (дата звернення 10.11.2022). (Index Copernicus).

47. Якобчук Н., Тарнавська С. Українські дитячі періодичні видання 20-х – початку 40-х років ХХ ст. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського: науково-інформаційний аспект [Електронний ресурс]. *Наук.-пед. студії* : [електрон. наук. фах. вид.]. Київ, 2022. Вип. 6. С. 181–192. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2022-6-181-192> (дата звернення 24.11.2022). (Index Copernicus).

48. Якобчук Н. О. Постать Володимира Науменка (1852 – 1919) у спогадах його сучасників. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 48. Т. 2. С. 35 – 42. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/48-2> (дата звернення 09.10.2022). (Index Copernicus).

49. Якобчук Н. О. Спогади та некрологи сучасників як джерело дослідження біографії Григорія Шерстюка (1882 – 1911 рр.). *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 51. Т. 2. С. 31–36. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/51-2> (дата звернення 03.11.2022). (Index Copernicus).

50. Berezivska L. D., Pinchuk O. P., Hopta S. M., Demyda Y. F., & Sereda K. V. Creation of information and bibliographic resource «Outstanding educators of Ukraine and the world» and its influence on the development of digital humanities Information Technologies and Learning Tools, 2022. 87(1), 1–17. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v87i1.4825> (дата звернення 09.10.2022). (Web of Science).

51. Durdas A. Regulatory and legal support for the reform of general secondary education in France and Ukraine. [Електронний ресурс]. *Наук.-пед. студії* : [електрон. наук. фах. вид.]. Київ, 2022. Вип. 6. С. 98–107. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2022-6-98-107> (дата звернення 24.11.2022). (Index Copernicus).

52. Durdas A., Harbuza T., Radchenko Y., Ternov O., & Poidyn M. (2022). Development of students' creativity at foreign language classes: scientific discourse. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*. 2022 (1). С. 82–88. DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.1.9> (дата звернення 09.10.2022). (Index Copernicus).

53. Durdas A., Harbuza, T., Radchenko, Y., Starosta, H., & Kostenko, O. (2022). Development of creativity of future specialists at foreign language classes: conditions and opportunities. Subjective well-being. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*. 2022. № 2. С. 52–59. URL: <https://tinyurl.com/m6ztbafj> (дата звернення 09.10.2022). (Index Copernicus).

Статті, опубліковані у зарубіжних та вітчизняних наукових виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних, бібліографічних базах даних (окрім Scopus і Web of Science Core Collection)

2020

1. Березівська, Л. Д. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського як інтегратор і поширювач сухомлиністики в освітньо-науковому просторі [Електронний ресурс] : [виступ-презентація]. *Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Ідеї Василя Сухомлинського крізь призму сучасних освітніх практик: набутий досвід і перспективи* : зб. матеріалів XXVII Всеукр. пед. інтернет-читань (30 верес. 2020 р., Київ) / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Всеукр. Асоц. В. Сухомлинського [та ін.]. Київ ; Рівне ; Бровари : 2020. С. URL: <http://surl.li/cymhbb> (дата звернення: 12.08.2022).

2. Березівська, Л. Д., Деревянко Т. М. Електронний ресурс «Видатні педагоги України та світу» й онлайн-проект «Ми стоїмо на плечах наших попередників: Видатні педагоги-ювіляри» [Електронний ресурс]. *Вісн. Нац. акад. пед. наук України* : електрон. наук. період. вид. 2020. Т. 2, № 1. С. 1–3. URL: <http://surl.li/cwkwzr> (дата звернення 06.06.2022).

3. Міхно, О. П. Педагогічно-меморіальний музей В. О. Сухомлинського: 45+. Наукові читання, присвячені 40-річчю музею П. Г. Тичини в м. Києві : зб. наук. праць (за матер. наук. читань). Київ : ЛММК П. Г. Тичини ; Рівне : Видавець О. Зень. С. 19–30. URL: <https://tinyurl.com/h6vjpaee> (дата звернення: 20.08.2022).

4. Berezivska, L. D. Periodization of the reform of general secondary education in the independent Ukraine (1991–2017) [Electronic resource]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. [Budapest], 2020. Vol. 8 (92), Iss. 228. P. 15–17. URL: <http://surl.li/cqyxoo> (Last access: 10.07.2022).

2021

5. Березівська, Л. Д. Діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського щодо розвитку сухомлиністики в освітньо-науковому просторі: досвід і перспективи : наук. доп. на засід. Президії НАПН України 7 квіт. 2021 р. [Електронний ресурс]. *Вісн. НАПН України* : електрон. наук. період. вид. 2021. Т. 3, № 1. С. 1–7. DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-2-5>.

6. Березівська, Л. Д. Міжнародна віртуальна конференція «Освіта та громадянське суспільство: очікування, рекомендації, примирення»: науково-дослідницьке співробітництво [Електронний ресурс]. *Вісн. НАПН України* : електрон. наук. період. вид. 2021. Т. 3, № 2. С. 1–5. URL:

<https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/189/237> (дата звернення: 06.11.2021).

7. Гавриленко, Т. Л. VI Всеукраїнський науково-методологічний семінар з історії освіти «Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи» [Електронний ресурс]. *Вісн. НАПН України* : електрон. наук. період. вид. 2021. № 3 (2). С. 1–3. URL: <http://surl.li/dggrc> (дата звернення: 12.08.2022).

8. Сухомлинська, О. В. Ставлення до дитячої обдарованості в історії розвитку вітчизняної освіти: приклад чи ілюзія. *Світогляд : наук.-попул. журн.* 2021. № 6 (92). С. 12–16. URL: <http://surl.li/crqzz> (дата звернення: 14.08.2022).

9. Berezivska, L. D. Reforming the content of general secondary education in independent Ukraine (1991–2017): historiography and sources of the study. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2021. Vol. 9 (96), Iss. 245. [Budapest], 2021. P. 13–16. URL: <https://tinyurl.com/2p9crjys> (last access: 10.07.2022).

10. Durdas, A. P. Common and distinctive features of higher education quality evaluation in Ukraine and France. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2021. Vol. 9, iss. 247. P. 10–13. DOI: <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2021-247IX98-02>.

11. Suchomlińska, O. Ukraińsko-polskie wpływy pedagogiczne w wymiarze historycznym: przypadek W. Suchomlińskiego (nowy komentarz do już omawianego tematu) = Українсько-польські педагогічні впливи в історичному вимірі: випадок В. Сухомлинського (новий коментар до вже розглядуваної теми). *Ponad podziałami. Wspólne perspektywy i dążenia w polsko-ukraińskiej współpracy naukowej = Beyond division. Shared perspectives and aspirations in Polish-Ukrainian scientific cooperation* = За поділом. Спільні перспективи та прагнення в польсько-українському науковому співробітництві: monografia NR 19 / Polskie Stowarzyszenie Nauczycieli Twórczych; [red. nauk.: Leszek Pawelski, Marek Rembierz; Recenzyenci A. Radziewicz-Winnicki, Z. Jasinski, Ю. Щербак]. Szczecinek; Dąbrowa Górnicza, 2021. S. 83–99. URL: <http://surl.li/crqny> (дата звернення: 10.07.2022).

12. Suchomlińska, O. Wasyl Suchomliński jako reprezentant ukraińsko-polskich więzi pedagogicznych. *Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy*. 2021. T. 2, nr 39. S. 77–87. URL: <https://tinyurl.com/muh5eue4> (дата звернення: 10.07.2022). DOI: 10.5604/01.3001.0014.9224.

2022

13. Березівська, Л. Д., Тарнавська, С. В. Діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України: здобутки та перспективи [Електронний ресурс]. *Вісн. НАПН України*: електрон.

наук. період. вид. 2022. № 4(1). URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/245/296> (дата звернення: 24.10.2022).

14. Діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] / Березівська, Л. Д., Закатнов Д. О., Тарнавська С. В., Лобановська І. Г. *Вісн. НАПН України* : електрон. наук. період. вид. 2022. № 4(1). С. 1–7. URL: <https://tinyurl.com/bdctx6a4> (дата звернення: 21.06.2022).

МАТЕРІАЛИ І ТЕЗИ НАУКОВИХ ЗАХОДІВ

Матеріали і тези, опубліковані в українських виданнях

2020

1. Березівська, Л. Д. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського як інтегратор і поширювач сухомлиністики в освітньо-науковому просторі [Електронний ресурс] : [виступ-презентація]. *Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Ідеї Василя Сухомлинського крізь призму сучасних освітніх практик: набутий досвід і перспективи* : електрон. збірник матеріалів XXVII Всеукр. пед. інтернет-читань (30 верес. 2020 р., Київ) / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Всеукр. Асоц. В. Сухомлинського [та ін.]. Київ ; Рівне ; Бровари : 2020. URL: <http://surl.li/cymhb> (дата звернення: 12.08.2022).

2. Березівська, Л. Д. Електронний ресурс «Видатні педагоги України та світу» крізь призму жіночої біографіки [Електронний ресурс]. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]. Київ, 2020. С. 459–462. URL: <http://surl.li/acxco> (дата звернення: 29.08.2022).

3. Березівська, Л. Д. Історико-педагогічні розвідки в незалежній Україні крізь призму європейських вимірів: дослідницькі підходи [Електронний ресурс]. *Дослідницькі підходи до історико-педагогічних розвідок: від традицій до новацій* : зб. матеріалів V наук.-методол. семінару з історії освіти, 21 жовт. 2020 р., Київ / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Тарнавська С. В. та ін. Київ, 2020. С. 7–9. URL: <http://surl.li/cwlah> (дата звернення: 29.09.2022).

4. Березівська, Л. Д. Історія освіти як наука та як навчальна дисципліна в незалежній Україні: суперечливі тенденції. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: здобутки і стратегії* : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 20 трав. 2020 р., м. Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, Ін-т педагогіки НАПН України та ін. ; редкол.: С. О. Сисоєва,

О. М. Топузов, Н. П. Дічек та ін. Київ ; [Біла Церква], 2020. С. 19–21. URL: <http://surl.li/cvlob> (дата звернення: 29.09.2022).

5. Березівська, Л. Д. Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії: найістотніші результати першого етапу НД [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 23–25. URL: <http://surl.li/cqwggt> (дата звернення: 30.08.2022).

6. Березівська, Л. Д. Результати діяльності Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України за 2020 р. та завдання на 2021 р. [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 5–22. URL: <http://surl.li/crpool> (дата звернення: 20.08.2022).

7. Березівська, Л. Д. Хрестоматія з історії реформування змісту загальної середньої освіти (1991–2019) крізь призму історіографії: критерії добору текстів [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 26–28. URL: <http://surl.li/cqwggt> (дата звернення: 30.08.2022).

8. Березівська, Л. Д. Яків Феофанович Чепіга (Зеленкевич) про національне виховання дітей та молоді [Електронний ресурс]. *Національна школа Якова Чепіги* : зб. матеріалів пед. читань, 30 квіт. 2020 р. / МОППО, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Миколаїв, 2020. URL: <http://surl.li/crppn> (дата звернення: 01.07.2022).
<https://docs.google.com/document/d/1r9FEfOsfcRiN9mJEg2P0HgaJdNYtCf7hLxfqeyZzY/edit>

9. Гавриленко, Т. Л. Реформування змісту початкової освіти в незалежній Україні: історіографічна база дослідження [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України

ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 29–31. URL: <http://surl.li/cqwggt> (дата звернення: 06.07.2022).

10. Демида, Є. Ф. Інформаційне забезпечення дослідників творчої спадщини О. Ф. Музиченка. *Дослідницькі підходи до історико-педагогічних розвідок: від традицій до новацій* : зб. матеріалів V наук.-методол. семінару з історії освіти, 21 жовт. 2020 р., Київ / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Тарнавська С. В. та ін. Київ, 2020. С. 35–36. URL: <http://surl.li/ctmoz> (дата звернення: 07.07.2022).

11. Демида Є. Ф. Персоналія І. С. Орлая (1770–1829) біографічного вебресурсу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського [Електронний ресурс]. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]. Київ, 2020. С. 481–483. URL: <http://surl.li/cvllqe> (дата звернення: 07.07.2022).

12. Демида Є. Ф. Популяризація педагогічної спадщини М. І. Пирогова у віртуальному освітньому просторі [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 31–33. URL: <http://surl.li/cvllqj> (дата звернення: 06.07.2022).

13. Дерев'янко Т. М. Концепція державного стандарту загальної середньої освіти в Україні (1996): джерелознавчий аналіз [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 33–34. URL: <http://surl.li/crwgh> (дата звернення: 10.08.2022).

14. Дерев'янко Т. М. Персоналія Я. Ф. Чепіги як складник електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» [Електронний ресурс]. *Національна школа Якова Чепіги* : зб. матеріалів пед. читань, 30 квіт. 2020 р. / МОІППО, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Миколаїв, 2020. URL: <http://surl.li/cvllrf> (дата звернення: 06.07.2022).

15. Дурдас А. П. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») про зміст загальної середньої освіти (1993) [Електронний ресурс].

Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 34–35. URL: <http://surl.li/cvlqy> (дата звернення: 06.07.2022).

16. Дурдас А. П. Загальна середня освіта в Україні та Франції: сучасні тенденції. *Сучасні тенденції розвитку науки* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 25–26 квіт. 2020 р., Київ / Міжнар. центр науки і дослідж. Київ : МЦНІД, 2020. Ч. 2. С. 14–16. URL: <http://surl.li/cqwhj> (дата звернення: 06.07.2022).

17. Дяченко Л. М. Особливості психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах Німеччини [Електронний ресурс]. *Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс* : матеріали міжнар. наук. конф. (Том 3), (13 листоп. 2020 р., м. Миколаїв). Миколаїв, 2020. С. 47–49. URL: <http://surl.li/crlqu> (дата звернення: 10.07.2022).

18. Дяченко Л. М. Терміносистеми німецької педагогічної науки та практики другої половини XIX – початку XX ст. [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 36–37. URL: <http://surl.li/cqwgt> (дата звернення: 10.08.2022).

19. Міхно О. П. Алгоритм створення біобібліографічного нарису «Дзеверін Олександр Григорович (1908–1978)» [Електронний ресурс]. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]. Київ, 2020. С. 503–506. URL: <http://surl.li/cymud> (дата перегляду: 29.08.2022).

20. Міхно О. П. Електронний інформаційно-бібліографічний ресурс «Видатні педагоги України та світу» як засіб формування національної ідентичності. *Національна ідентичність як проблема науки й освіти* : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 12 берез. 2020 р.) / НАПН України та ін. Київ, 2020. С. 221–223. URL: <http://surl.li/cymul> (дата звернення: 10.07.2022).

21. Міхно О. П. Мікроісторичний підхід у дослідженні феномена педагогічної характеристики учня [Електронний ресурс]. *Дослідницькі підходи до історико-педагогічних розвідок: від традицій до новацій* : зб. матеріалів V наук.-методол. семінару з історії освіти, 21 жовт. 2020 р., Київ / ДНПБ України

ім. В. О. Сухомлинського ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Тарнавська С. В. та ін. Київ, 2020. С. 24–25. URL: <http://surl.li/ctmoz> (дата звернення: 10.07.2022).

22. Міхно О. П. Особливості контенту сторінок «Т. І. Цвелих» та «О. Г. Дзеверін» електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 39–40. URL: <http://surl.li/cqwggt> (дата звернення: 06.07.2022).

23. Мушка І. В. Географічний вимір міжнародних і всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (1993–2019) [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 40–41. URL: <http://surl.li/cqwggt> (дата звернення: 10.07.2022).

24. Середа, Х. В. Концепція інформатизації освіти (1994): структурно-змістовий аналіз [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 41–42. URL: <http://surl.li/cqwggt> (дата звернення: 06.08.2022).

25. Страйгородська, Л. І. Біографістика крізь призму діяльності Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського [Електронний ресурс]. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації* : матеріали Міжнар. наук. конф. (6–8 жовт. 2020 р.) / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]. Київ, 2020. С. 532–535. URL: <http://surl.li/cvlsq> (дата звернення: 16.08.2022).

26. Страйгородська, Л. І. Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський і сучасність» у контексті розвитку освіти 90-х років ХХ ст. [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України

ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 42–43. URL: <http://surl.li/cqwgt> (дата звернення: 09.08.2022).

27. Страйгородська, Л. І. Постать Я. Ряппо на сторінці інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу». *Історія освіти, науки і техніки в Україні* : матеріали XV Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, присвяч. ювілейним датам від дня народж. видат. учених в галузі аграр. наук Вольфа Мойсея Михайловича (1880–1933), Осьмака Кирила Івановича (1890–1960), акад. НАН України та НААН Созінова Олексія Олексійовича (1930–2018), 15 трав. 2020 р. / НААН України, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти і техніки. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 304–307. URL: <http://surl.li/cvlsz> (дата звернення: 10.07.2022).

28. Сухомлинська Л. В. Довкілля та природоохоронна тематика у змісті Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (1993–2020). *Дослідницькі підходи до історико-педагогічних розвідок: від традицій до новацій* : зб. матеріалів V наук.-методол. семінару з історії освіти, 21 жовт. 2020 р., Київ / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Тарнавська С. В. та ін. Київ, 2020. С. 41–43. URL: <http://surl.li/cqzeu> (дата звернення: 10.07.2022).

29. Сухомлинська Л. В. Про зміст і напрями роботи Міжнародної науково-практичної конференції «Європейська педагогіка і Василь Сухомлинський як сучасний педагог-гуманіст» (Київ, 1993) [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 43–45. URL: <http://surl.li/cqwgt> (дата звернення: 10.07.2022).

30. Сухомлинська, О. В. Бібліографічні покажчики як джерела історико-педагогічних досліджень з сухомлиністики. *Дослідницькі підходи до історико-педагогічних розвідок: від традицій до новацій* : зб. матеріалів V наук.-методол. семінару з історії освіти, 21 жовт. 2020 р., Київ / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Тарнавська С. В. та ін. Київ, 2020. С. 5–7. URL: <http://surl.li/ctmoz> (дата перегляду: 12.09.2022).

31. Сухомлинська, О. В. Відображення змісту Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» у

бібліографічних покажчиках, присвячених педагогові [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця ; ТОВ ТВОРИ, 2020. С. 28–29. URL: <http://surl.li/cqwgt> (дата звернення: 10.07.2022).

32. Сухомлинська, О. В. Ставлення до дитячої обдарованості: приклад чи ілюзія [Електронний ресурс]. *Підтримка і супровід обдарованих учнів в сучасному інтернет-освітньому просторі* : матеріали Всеукр. наук.-практ. онлайн конф., 27 жовт. 2020 р. Київ, 2020. С. 7–13. URL: <http://surl.li/cqwgw> (дата звернення: 20.07.2022).

33. Тарнавська, С. В. Бібліографія як засіб науково-інформаційного забезпечення національно-патріотичного виховання [Електронний ресурс]. *Розвиток науки та техніки: проблеми і перспективи* : зб. тез Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. з нагоди відзначення Дня науки – 2020 в Україні, м. Київ, 21 трав. 2020 р. / МВС України, Держ. наук.-дослід. ін-т, Рада молодих вчених ДНДІ МВС України, Рада молодих вчених НАПН України. Київ, 2020. С. 382–385. URL: <http://surl.li/cvlyj> (дата звернення: 10.07.2022).

34. Тарнавська, С. В. Українська дитяча періодика 20-х – початку 40-х рр. XX ст. у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як предмет історико-педагогічних розвідок [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 45–46. URL: <http://surl.li/cqwgt> (дата звернення: 10.07.2022).

35. Хопта, С. М. Дитяча періодика як складник історико-педагогічних розвідок (на прикладі журналу «Дитячий рух»). *Дослідницькі підходи до історико-педагогічних розвідок: від традицій до новацій* : зб. матеріалів V наук.-методол. семінару з історії освіти, 21 жовт. 2020 р., Київ / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Тарнавська С. В. та ін. Київ, 2020. С. 33–34. URL: <http://surl.li/ctmoz> (дата звернення: 09.09.2022).

36. Хопта, С. М. Змістове навантаження українських дитячих часописів 20-х – початку 40-х рр. XX ст. (на прикладі журналів «Дитячий рух», «Друг дітей») [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України

ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 47–48. URL: <http://surl.li/cqwggt> (дата звернення: 10.08.2022).

37. Хопта, С. М. Ідеї гуманістичного виховання М. Монтесорі в контексті філософських засад Нової української школи. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: здобутки і стратегії* : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 20 трав. 2020 р., м. Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, Ін-т педагогіки НАПН України та ін. ; редкол.: С. О. Сисоєва, О. М. Топузов, Н. П. Дічек та ін. Київ ; Біла Церква, 2020. С. 124–127. URL: <http://surl.li/cvlob> (дата перегляду: 20.08.2022).

38. Хопта, С. М. Особливості висвітлення історико-педагогічної спадщини Марії Монтесорі в інформаційно-бібліографічному ресурсі «Видатні педагоги України та світу» ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. *Монтесорі-педагогіка: історія, теорія, перспективи розвитку* (до 150-річчя від дня народження М. Монтесорі) : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнар. участю), 29 жовт. 2020 р. / НАПН України, КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти». Херсон, 2020. С. 318–322. UR: <http://surl.li/cvmfk> (дата звернення: 18.08.2022).

39. Хопта, С. М. Постать М. Монтесорі в інформаційно-бібліографічному ресурсі «Видатні педагоги України та світу» ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського» [Електронний ресурс]. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]. Київ, 2020. С. 522–525. URL: <http://surl.li/acxco> (дата звернення: 10.07.2022).

40. Чала, Н. В. Освітні ідеї А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського у сучасному контексті. *Дослідницькі підходи до історико-педагогічних розвідок: від традицій до новацій* : зб. матеріалів V Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 21 жовт. 2020 р., Київ / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Тарнавська С. В. та ін. Київ, 2020. С. 43–44. URL: <http://surl.li/ctmoz> (дата звернення: 20.07.2022).

41. Чала, Н. В. Сторінка «Адольф Дістервег» як складник електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 22 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.),

Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 48–49. URL: <http://surl.li/cwlct> (дата звернення: 10.08.2022).

2021

42. Березівська, Л. Д. Міждисциплінарність історії освіти чи відстоювання дослідницького поля: контрверзи європейських пошуків [Електронний ресурс]. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: контрверзи сучасного наукового пізнання* : зб. тез Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 8 черв. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, Ін-т педагогіки НАПН України та ін. ; редкол.: С. О. Сисоєва, О. М. Топузов, Н. П. Дічек та ін. Київ, 2021. С. 15–17. URL: <http://surl.li/ctmor> (дата звернення: 06.08.2022).

43. Березівська, Л. Д. Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії: найістотніші результати другого етапу наукового дослідження [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наукових досліджень у 2021 р., 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 22–27. URL: <http://surl.li/crhea> (дата звернення: 28.08.2022).

44. Березівська, Л. Д. Понятійно-термінологічний апарат історії освіти як складника педагогічної науки крізь призму європейських вимірів: нові фронтири [Електронний ресурс]. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. Вінниця, 2021. С. 10–12. URL: <http://surl.li/cwllda> (дата звернення: 07.08.2022).

45. Березівська, Л. Д. Реформування загальної середньої освіти в незалежній Україні: національне законотворення (1991–2017) [Електронний ресурс]. *Імплементація європейських стандартів в українські освітні дослідження* : зб. матеріалів V Міжнар. наук. конф. Української асоц. дослідників освіти, 24 черв. 2021 р. / УАДО ; за ред. С. Щудло, О. Заболотної, Л. Загоруйко. Дрогобич, 2021. С. 23–26. URL: <http://surl.li/cqwgj> (дата звернення: 06.08.2022).

46. Березівська, Л. Д. Реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні (1991–2013): історико-джерелознавчий аспект [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наукових досліджень у 2021 р., 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 27–29. URL: <http://surl.li/crhea> (дата звернення: 08.08.2022).

47. Березівська, Л. Д. О. Я. Савченко про діяльність Всеукраїнської асоціації Василя Сухомлинського щодо розвитку сухомлиністики в освітньо-науковому просторі [Електронний ресурс]. *Трансформація освіти в контексті процесів глобалізації* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 12 берез. 2021 р., м. Дніпро / МГДУ. Дніпро, 2021. С. 7–8. URL: <http://surl.li/cvmic> (дата звернення: 06.08.2022).

48. Березівська, Л. Д. Олександра Яківна Савченко в моєму житті: про що нагадують світлини. *Олександра Яківна Савченко. Уроки співпраці і спілкування* : зб. матеріалів Перших Всеукр. пед. читань пам'яті О. Я. Савченко (04 листоп. 2021 р., Київ) [електронне видання] / НАПН України, Ін-т педагогіки НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; [голова ред. колегії та уклад. О. В. Онопрієнко]. Київ, 2021. С. 10–11. URL: <https://tinyurl.com/3tu9jetx> (дата звернення: 16.09.2022).

49. Василенко, С. Б. О. П. Рудницька про поняття «мистецька освіта» [Електронний ресурс]. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. С. 46–47. URL: <http://surl.li/cqwrx> (дата звернення: 06.08.2022).

50. Василенко, С. Б. Тематичне наповнення українських дитячих часописів 20 х – початку 40-х років XX ст. (на прикладі журналу «Піонерія») [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наукових досліджень у 2021 р., 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 48–49. URL: <http://surl.li/crhea> (дата звернення: 10.08.2022).

51. Гавриленко, Т. Л. Поняттєво-категорійний апарат дослідження розвитку початкової освіти в Україні другої половини XX – початку XXI ст. [Електронний ресурс]. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. С. 12–14. URL: <http://surl.li/cqwrx> (дата звернення: 08.08.2022).

52. Гавриленко, Т. Л. Стандартизація як провідна тенденція розвитку змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017): джерелознавчий аналіз [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наукових досліджень у 2021 р.,

21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 30–34. URL: <http://surl.li/crhea> (дата звернення: 10.08.2022).

53. Гавриленко, Т. Л. Стандартизація як провідна тенденція розвитку змісту початкової освіти в перше десятиліття незалежності України (1996–2001) [Електронний ресурс]. *Роль інновацій як чинника розвитку освітнього простору* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 26 берез. 2021 р., м. Дніпро / Міжнар. гуманітар. дослідн. центр. Дніпро, 2021. С. 6–8. URL: <http://surl.li/ctmnv> (дата звернення: 06.08.2022).

54. Демида, Є. Ф. Вебсторінка «Декролі Жан-Овід (1871–1932)»: інформаційне наповнення [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наукових досліджень у 2021 р., 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 39–41. URL: <http://surl.li/crhea> (дата звернення: 08.08.2022).

55. Демида, Є. Ф. Внесок Б. С. Манжоса у розвиток термінологіки методики навчання [Електронний ресурс]. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. С. 47–49. URL: <http://surl.li/ctmni> (дата звернення: 08.08.2022).

56. Деревянко, Т. М. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року про модернізацію змісту освіти [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наукових досліджень у 2021 р., 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 41–43. URL: <http://surl.li/crhea> (дата звернення: 10.08.2022).

57. Деревянко, Т. М. Поняття «профільне навчання» у нормативно-правових документах і концепціях незалежної України [Електронний ресурс]. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. С. 49–51. URL: <http://surl.li/ctmmt> (дата звернення: 06.08.2022).

58. Дурдас, А. П. Концепції профільного навчання про зміст загальної середньої освіти в незалежній Україні: джерелознавчий аналіз [Електронний

ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наукових досліджень у 2021 р., 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 43–44. URL: <http://surl.li/crhea> (дата звернення: 18.08.2022).

59. Дурдас, А. П. Поняття «виховання» у франкомовному науковому дискурсі [Електронний ресурс]. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. С. 51–52. URL: <http://surl.li/cqwrx> (дата звернення: 06.08.2022).

60. Дяченко, Л. М. Аналіз термінологічної системи сучасної німецької педагогіки [Електронний ресурс]. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. С. 31–32. URL: <http://surl.li/cqwrx> (дата звернення: 06.08.2022).

61. Дяченко, Л. М. Педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – початку XX ст. як джерело дослідження дитиноцентричних ідей в освіті [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наукових досліджень у 2021 р., 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 34–35. URL: <http://surl.li/crhea> (дата звернення: 18.08.2022).

62. Міхно О. П. Концепції мовно-літературної освіти 1991–2017 років: контрверзи поступу [Електронний ресурс]. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: контрверзи сучасного наукового пізнання* : зб. тез Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 8 черв. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, Ін-т педагогіки НАПН України та ін. ; редкол.: С. О. Сисоєва, О. М. Топузов, Н. П. Дічек та ін. Київ, 2021. С. 96–99. URL: <http://surl.li/cvml> (дата звернення: 06.08.2022).

63. Міхно, О. П. Концепція експозиції музею Костянтина Ушинського у с. Богданка Шосткинського району Сумської області. *Сумські історико-краєзнавчі студії* : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції (Суми, 28 жовт. 2021 р.) / МОН України, Сум. обл. рада, КЗ «Сум.ОІППО» [та ін.]; редкол.: Д. В. Кудінов (голова), О. М. Клочко. А. М. Михайліченко,

В. О. Оліцький. Суми : ФОП Цьома С. П., 2021. С. 40–44. URL: <https://cutt.ly/7JWyCx6> (дата звернення: 09.08.2022).

64. Міхно, О. П. Наратив у історико-педагогічному дослідженні. *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів вищ. освіти і молодих учених, 14–15 трав. 2021 р., м. Суми / СумДПУ ім. А. С. Макаренка ; [за ред. О. М. Семеног]. Суми, 2021. С. 30–34. URL: <http://surl.li/cvmlx> (дата звернення: 09.08.2022).

65. Міхно, О. П. Структурно-змістові особливості сторінок «М. М. Міронов» та «Й. Ф. Герbart» електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наукових досліджень у 2021 р., 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 35–36. URL: <http://surl.li/crhea> (дата звернення: 18.08.2022).

66. Міхно, О. П. «Феномен» як історико-педагогічне поняття [Електронний ресурс]. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. С. 34–35. URL: <http://surl.li/cqwxr> дата звернення: 10.08.2022).

67. Мушка, І. В. Міжнародні науково-практичні конференції як складники Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наукових досліджень у 2021 р., 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 44–45. URL: <http://surl.li/crhea> (дата звернення: 18.08.2022).

68. Мушка, І. В. Поняття «важкі діти» в педагогічній спадщині Василя Сухомлинського [Електронний ресурс]. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. С. 57. URL: <http://surl.li/cqwxr> (дата звернення: 10.08.2022).

69. Павленко, Т. С. Вебсторінка «Селестен Френе» електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу»: джерельна база [Електронний ресурс].

Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наукових досліджень у 2021 р., 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 45–46. URL: <http://surl.li/crhea> (дата звернення: 28.12.2021).

70. Павленко, Т. С. С. Ф. Русова про поняття «українська школа» [Електронний ресурс]. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. Вінниця, Нілан-ЛТД, 2021. С. 58. URL: <http://surl.li/ctmmt> (дата звернення: 11.08.2022).

71. Серeda, Х. В. Концепція вивчення інформатики (1995): структурно-змістовий аналіз [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наукових досліджень у 2021 р., 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 49–50. URL: <http://surl.li/crhea> (дата звернення: 18.08.2022).

72. Серeda, Х. В. Поняття «Освітня галузь “Технології”» у нормативно-правових документах незалежної України [Електронний ресурс]. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. С. 62–64. URL: <http://surl.li/cqwxr> (дата звернення: 06.08.2022).

73. Страйгородська, Л. І. Перше галузеве довідкове видання «Словник термінів педагогіки, психології та шкільного адміністрування» (П. Горецький, 1928 р.) у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [Електронний ресурс]. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. С. 38–39. URL: <http://surl.li/cqwxr> (дата звернення: 11.08.2022).

74. Сухомлинська, Л. В. Відображення світу казок В. О. Сухомлинського у підручковій літературі О. Я. Савченко [Електронний ресурс]. *Тенденції забезпечення якості освіти* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 22 січ. 2021 р., м. Дніпро / Міжнар. гуманітар. дослідн. центр. Дніпро, 2021. С. 21–23. URL: <http://surl.li/cqwxr> (дата звернення: 06.08.2022).

75. Сухомлинська, Л. В. Включення В. О. Сухомлинським поняття «духовність» у загальнопедагогічний дискурс [Електронний ресурс]. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. С. 65–66. URL: <http://surl.li/cqwrx> (дата звернення: 06.08.2022).

76. Сухомлинська, Л. В. Онлайн-проект «Казки В. О. Сухомлинського у підручниках та посібниках О. Я. Савченко» [Електронний ресурс]. *Олександра Яківна Савченко. Уроки співпраці і спілкування* : зб. матеріалів I Всеукр. пед. читань пам'яті О. Я. Савченко, 4 листоп. 2021 р., Київ : (наукове електронне видання) / НАПН України, Ін-т педагогіки НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; голова редкол. та уклад. О. В. Онопрієнко. Київ, 2021. С. 85–87. URL: <http://surl.li/crrkf> (дата звернення: 06.08.2022).

77. Сухомлинська, Л. В. Художня спадщина В. Сухомлинського в матеріалах Міжнародних та Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наукових досліджень у 2021 р., 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 46–48. URL: <http://surl.li/crhea> (дата звернення: 18.08.2022).

78. Сухомлинська, О. В. До питання про аналіз перебігу реформування загальної середньої освіти в Україні (1991–2021) [Електронний ресурс]. *Тенденції забезпечення якості освіти* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 22 січ. 2021 р., м. Дніпро / Міжнар. гуманітар. дослідн. центр. Дніпро, 2021. С. 24–26. URL: <http://surl.li/crriz> (дата звернення: 20.08.2022).

79. Сухомлинська, О. В. До питання про становлення української педагогічної термінології: історіографічний аспект [Електронний ресурс]. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. С. 8–10. URL: <http://surl.li/cqwrx> (дата звернення: 06.08.2022).

80. Сухомлинська, О. В. Прочитання Олександром Савченко праць Василя Сухомлинського [Електронний ресурс]. *Олександра Яківна Савченко. Уроки співпраці і спілкування* : зб. матеріалів I Всеукр. пед. читань пам'яті О. Я. Савченко, 4 листоп. 2021 р., Київ : наукове електронне видання / НАПН України, Ін-т педагогіки НАПН України, ДНПБ України

ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; голова редкол. та уклад. О. В. Онопрієнко. Київ, 2021. С. 87–91. URL: <http://surl.li/crrkf> (дата звернення: 18.08.2022).

81. Сухомлинська, О. В. Тематична спрямованість Міжнародних та Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (1991–2020) [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наукових досліджень у 2021 р., 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 29–30. URL: <http://surl.li/crhea> (дата звернення: 18.08.2022).

82. Тарнавська, С. В. Зміст поняття «Освітня галузь “Суспільствознавство”» у державних стандартах базової середньої освіти України [Електронний ресурс]. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. С. 39–40. URL: <http://surl.li/cqwxr> (дата звернення: 15.08.2022).

83. Тарнавська, С. В. Тематично-змістове наповнення дитячого часопису «Жовтень» (1928–1941) [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наукових досліджень у 2021 р., 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 36–37. URL: <http://surl.li/crhea> (дата звернення: 28.08.2022).

84. Хопта, С. М. Лексичний рівень дитячих періодичних часописів 20-х – початку 40-х рр. XX століття (на прикладі журналу «Червоні квіти») [Електронний ресурс]. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. С. 41–42. URL: <http://surl.li/ctivn> (дата звернення: 06.08.2022).

85. Хопта, С. М. Проблеми літературної освіти на сторінках дитячих часописів 20-х – початку 40-х років XX ст. (на прикладі журналу «Червоні квіти») [Електронний ресурс]. *Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук* : зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 берез. 2021 р., Львів / ГО «Львівська

педагогічна спільнота». Львів, 2021. С. 57–61. URL: <http://surl.li/ctivo> (дата звернення: 15.08.2022).

86. Чала, Н. В. Американський педагог Горацій Манн в історико-педагогічних дослідженнях [Електронний ресурс]. *Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 19 трав. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. С. 66–68. URL: <http://surl.li/cqwrw> (дата звернення: 10.08.2022).

87. Чала, Н. В. Вебсторінка «Михайло Драгоманов» як складник електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» (До 180-річчя з Дня народження) [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наукових досліджень у 2021 р., 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 50–52. URL: <http://surl.li/crhea> (дата звернення: 18.08.2022).

88. Якобчук, Н. О. Український дитячий часопис «Червоні квіти»: структура та змістове наповнення видання у 1930–1931 роках [Електронний ресурс]. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наукових досліджень у 2021 р., 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 37–39. URL: <http://surl.li/crhea> (дата звернення: 18.08.2022).

89. Durdas, A. P. Assessment of Higher Education Quality in France: Using the Positive Experience in Ukraine [Електронний ресурс]. *Сучасний педагог та теорія педагогіки, філологічні диспути та наука про мову* : матеріали Міжнар. спеціаліз. наук. конф., 19 лют. 2021 р., м. Хмельницький / Міжнар. центр наук. дослідж. Вінниця : Європейська наукова платформа, 2021. С. 65–66. URL: <http://surl.li/cvmkz> (дата звернення: 12.08.2022).

2022

90. Березівська, Л. Д. Електронний ресурс «Видатні педагоги України та світу» як форма представлення педагогічної біографіки в освітньо-науковому просторі. *Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі* : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 20 трав. 2022 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська

С. В. ; літ. ред. Бойко О. А. ; бібліогр. ред. Павленко Т. С. Київ, 2022. С. 9–11. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31216> (дата звернення 06.06.2022)

91. Березівська, Л. Д. Онлайн-проекти як форма поширення педагогічного біографічного знання в освітньо-науковому просторі. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інноваційні трансформації ресурсів і послуг*: матеріали Міжнар. наук. конф., 4–6 жовт. 2022 р. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів акад. наук – членів МААН; відп. за вип. М. В. Іванова. Київ, 2022. С. 424–426. URL: <https://tinyurl.com/49t5h2jm>.

92. Березівська, Л. Д. Концептуальні засади реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні (1991–2017): крізь призму історико-джерелознавчого аналізу. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ, 2022. С. 32–34. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

93. Березівська, Л. Д. Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії: найістотніші результати третього етапу наукового дослідження. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ, 2022. С. 25–32. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

94. Березівська, Л. Д. Результати діяльності Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України за 2022 р. та завдання на 2023 р. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 20 грудня 2022 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 6–24. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

95. Березівська, Л. Д. В. О. Сухомлинський про читання як засіб розвитку учнів зі зниженою здатністю до навчання (крізь призму Нової української школи). *Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя* : матеріали XII Міжнар. та XXIX Всеукр. пед. читань, 30 верес. 2022 р. / МОН України, НАПН України, Всеукр. асоц. Василя Сухомлинського, Нац. ун-т «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського, Рівн. держ. гуманітар. ун-т.

Чернігів-Київ, 2022. С. 7–9. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732325/> (дата звернення: 03.11.2022).

96. Березівська Л. Д. Штрихи до біографічних портретів українських освітян першої третини ХХ ст. [Електронний ресурс]. *Biography. Біографіка. Біографістика* : зб. пр. Ін-ту біогр. дослідж. / НАН України, Нац. б-ка України імені В. Вернадського ; редкол.: В. І. Попик (голов. ред.) та ін. Київ, 2022. Вип. 1 : Сучасні моделі біографічних реконструкцій : Матеріали Вісімнадцятих Біогр. читань, присвяч. пам'яті засновника і першого директора Ін-ту біогр. досліджень НБУВ д-ра іст. наук, проф. Віталія Сергійовича Чишка (1951 – 2003). Київ, 9 черв. 2022 року. С. 133–136. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732125> (дата звернення 17.10.2022).

97. Березівська Л. Д., Павленко Т. С. Сторінка «Олександра Яківна Савченко (1942–2020)» цифрового ресурсу «Видатні педагоги України та світу» як форма поширення педагогічної спадщини в освітньо-науковому просторі. Контексти творчості Олександри Яківни Савченко. *Уміння вчитися як ключова здатність здобувачів початкової освіти в реаліях воєнного стану: збірник матеріалів II Міжнародних педагогічних читань пам'яті О.Я. Савченко «Контексти творчості Олександри Яківни Савченко. Уміння вчитися як ключова здатність здобувачів початкової освіти в реаліях воєнного стану»*, Київ, 3 листопада 2022 р. (наукове електронне видання) / за заг. ред. Олега Топузова, Оксани Онопрієнко : Ін-т педагогіки НАПН України. – Київ : Педагогічна думка, 2022. С. 20–24. – URL: <https://lib.iitta.gov.ua/733651/> (дата звернення 29.12.2022).

98. Бойко, О. А. Концепції змісту освітньої галузі «Мови і літератури» (1991–2017): джерелознавчий аналіз. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 20 груд. 2022 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 53–54. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

99. Василенко, С. Б. Висвітлення біографії О. А. Захаренка в електронному ресурсі «Видатні педагоги України та світу». *Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі* : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 20 трав. 2022 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В. ; літ. ред. Бойко О. А. ; бібліогр. ред. Павленко Т. С. Київ, 2022. С. 52–53. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31216> (дата звернення: 06.06.2022).

100. Василенко, С. Б. Сторінка «Сковорода Григорій Савич (1722 – 1794)» електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу»: структурно-змістове наповнення. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 20 грудня 2022 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 44–45. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

101. Деревянко, Т. М. Аналітичні матеріали як складник хрестоматії «Антологія текстів з реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017)». *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 20 грудня 2022 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 54–55. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

102. Дурдас, А. П. Відчуття задоволення та щастя на заняттях з іноземної мови в нестабільних умовах сучасності [Електронний ресурс]. *Віртуальний освітній простір: психологічні проблеми* : матеріали X Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 10 трав. 2022. URL: <https://tinyurl.com/4y9zcanb> (дата звернення 09.10.2022).

103. Дурдас, А. П. Концепції навчання іноземних мов у незалежній Україні: історико-джерелознавчий аспект. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 20 груд. 2022 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 39–40. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

104. Дурдас, А. П. Креативність студентів та викладачів на заняттях з іноземної мови: значення та можливості розвитку. *Функціонування творчого мислення в умовах інформаційної невизначеності* : матеріали XXII Всеукр. наук.-практ. конф., 24 трав. 2022. / за ред. В. О. Моляко. Київ: Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України, 2022. С. 73–77. URL: <https://tinyurl.com/5f9sj3dh> (дата звернення 09.10.2022).

105. Дурдас, А. П. Нова французька школа Селестена Френе (1896–1966). *Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі* : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти,

20 трав. 2022 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В. ; літ. ред. Бойко О. А. ; бібліогр. ред. Павленко Т. С. Київ, 2022. С. 36–37. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31216> (дата звернення 06.06.2022).

106. Дяченко, Л. М. Бібліографічний покажчик «Педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського»: джерелознавчий аспект. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 20 груд. 2022 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 38–39. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

107. Дяченко Л. М. Видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – початку XX ст. як джерельна база біографічних та історико-педагогічних досліджень. [Електронний ресурс]. *Biography. Біографіка. Біографістика* : зб. пр. Ін-ту біогр. дослідж. / НАН України, Нац. б-ка України імені В. Вернадського ; редкол.: В. І. Попик (голов. ред.) та ін. Київ, 2022. Вип. 1 : Сучасні моделі біографічних реконструкцій : матеріали Вісімнадцятих Біогр. читань, присвяч. пам'яті засновника і першого директора Ін-ту біогр. досліджень НБУВ д-ра іст. наук, проф. Віталія Сергійовича Чишка (1951 – 2003). Київ, 9 черв. 2022 року. С. 231–236. URL: <https://tinyurl.com/566pbrv3> (дата звернення 19.10.2022).

108. Дяченко, Л. М. Видання німецькою мовою другої половини XIX – початку XX ст. як джерело вивчення життя та творчості відомих педагогів. *Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі* : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 20 трав. 2022 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В. ; літ. ред. Бойко О. А. ; бібліогр. ред. Павленко Т. С. Київ, 2022. С. 37–38. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31216> (дата звернення 06.06.2022).

109. Золотаренко Т. О. Сторінка «Сікорський Іван Олексійович» як складник інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу». *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2022 р., 20 груд. 2022 р., Київ. / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України

ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця, 2022. С. 51–52. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

110. Крочева, Н. М. Особливості упорядкування бібліографічних покажчиків в умовах цифровізації освіти (досвід опрацювання рідкісних видань з фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського). *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2022 р., 20 груд. 2022 р., Київ. / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця, 2022. С. 56–57. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

111. Крочева, Н. М. Педагогічні ідеї Вольфганга Ратке (1571–1635) щодо викладання іноземних мов в його працях з колекції рідкісних видань Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського. *Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі* : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 20 трав. 2022 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В., Серeda X. В.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 57–58. URI: <http://surl.li/cyidh> (дата звернення: 21.07.2022).

112. Крочева, Н. М. Проблема обдарованості в педагогічних виданнях німецькою мовою другої половини XIX – початку XX ст. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського: огляд окремих тенденцій. *Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості* : в умовах воєнного стану : матеріали XIV наук.-практ. онлайн-конф. (Київ, 23–25 черв. 2022 р.). Ін-т обдар. дитини НАПН України. Київ, 2022. С. 144–149. URI: <http://surl.li/crqki> (дата звернення: 15.09.2022).

113. Крочева Н. М. Вольфганг Ратке (1571–1635): бібліографічні та біографічні конотації до його портрета у вітчизняних і зарубіжних джерелах. [Електронний ресурс]. *Biography. Біографіка. Біографістика* : зб. пр. Ін-ту біогр. дослідж. / НАН України, Нац. б-ка України імені В. Вернадського ; редкол.: В. І. Попик (голов. ред.) та ін. Київ, 2022. Вип. 1 : Сучасні моделі біографічних реконструкцій : матеріали Вісімнадцятих Біогр. читань, присвяч. пам'яті засновника і першого директора Ін-ту біогр. досліджень НБУВ д-ра іст. наук, професора Віталія Сергійовича Чишка (1951–2003). Київ, 9 черв. 2022 року. С. 228–230. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004350> (дата звернення 10.10.2022).

114. Міхно, О. Джерельна база реконструкції біографії Шарля-Мішеля де Л'Епе (1712–1789). Бібліотека. Наука. Комунікація. Інноваційні трансформації ресурсів і послуг: матеріали Міжнар. наук. конф. (4–6 жовт. 2022 р.) / НАН України, Нац. б-ка України імені В.І. Вернадського, Асоц. б-к України, відп. ред. О.М. Василенко. Київ, 2022. С. 448–450. URL: <https://tinyurl.com/yrx4d9ca> (дата звернення 10.10.2022).

115. Міхно, О. Особливості створення контенту сторінки «Шарль-Мішель де Л'Епе» електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 20 груд. 2022 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 36–37. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

116. Міхно, О. П. Некролог педагогу як вияв академічної культури й етики (за матеріалами українських педагогічних часописів початку ХХ ст.). *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід*: зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конференції, 12–13 трав. 2022 р. / за ред. О. М. Семеног. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. Макаренка. 2022. С. 16–20. URL: <https://cutt.ly/UHKvbRx> (дата звернення 06.06.2022).

117. Міхно, О. П. Некролог як джерело педагогічної біографістики. *Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі* : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 20 трав. 2022 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В. ; літ. ред. Бойко О. А. ; бібліогр. ред. Павленко Т. С. Київ, 2022. С. 24–25. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31216> (дата звернення 10.10.2022).

118. Міхно, О. Василь Сухомлинський про навчання і виховання учнів з ментальними розладами (за матеріалами психологічного семінару Павлиської школи). *Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя* : матеріали XII Міжнар. та XXIX Всеукр. пед. читань, 30 верес. 2022 р. / МОН України, НАПН України, Всеукр. асоц. Василя Сухомлинського, Нац. ун-т «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського, Рівн. держ. гуманітар. ун-т. Чернігів-Київ, 2022. С. С. 12–16. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732257/> (дата звернення: 29.10.2022).

119. Мушка, І. В. Про джерельну базу показчика «Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання “Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю” (1993–2020)». *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану*: матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 20 груд. 2022 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 45–46. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

120. Павленко, Т.С. Відображення постаті Фрідріха Фребеля на сторінках електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу». *Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі* : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 20 трав. 2022 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В. ; літ. ред. Бойко О. А. ; бібліогр. ред. Павленко Т. С. Київ, 2022. С. 61–62. URL: <https://tinyurl.com/mukcmkxt> (дата звернення 10.10.2022).

121. Павленко, Т. С. Сторінка «Н. Ф. Скрипченко (1931–1996)» цифрового ресурсу «Видатні педагоги України і світу»: структурно-змістове наповнення. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 20 груд. 2022 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 46–47. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

122. Серeda, Х. В. Закордонні електронні біографічні словники як джерело педагогічної біографіки. *Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі* : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 20 трав. 2022 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В. ; літ. ред. Бойко О. А. ; бібліогр. ред. Павленко Т. С. Київ, 2022. С. 66–67. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31216> (дата звернення 06.06.2022).

123. Серeda, Х. В. Концепція національної програми інформатизації (1998): структурно-змістовий аналіз. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ

України ім. В. О. Сухомлинського, 20 грудня 2022 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 49–51. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

124. Сухомлинська, Л. В. Відображення біографії Василя Сухомлинського у матеріалах міжнародних та всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю». *Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі* : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 20 трав. 2022 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В. ; літ. ред. Бойко О. А. ; бібліогр. ред. Павленко Т. С. Київ, 2022. С. 67–68. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31216> (дата звернення 06.06.2022).

125. Сухомлинська, Л. В. Відображення діяльності ЗДО «Ялинка» імені В.О. Сухомлинського (м. Бровари) у матеріалах педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю». *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 20 груд. 2022 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 47–49. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

126. Сухомлинська, Л. В. В. Сухомлинський – директор школи у роки Другої світової війни. *Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя*: матеріали XII Міжнар. та XXIX Всеукр. пед. читань, 30 верес. 2022 р. / МОН України, НАПН України, Всеукр. асоц. Василя Сухомлинського, Нац. ун-т «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка, Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського, Рівненський державний гуманітарний університет. Чернігів-Київ, 2022. С. 16–18. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/733541/> (дата звернення 22.12.2022).

127. Сухомлинська, О. В. Освітній простір Олександра Антоновича Захаренка (1937–2002) як особлива перспектива вивчення дитинства. *Олександр Захаренко: діалог із сучасністю* : зб. тез за результатами Всеукр. марафону пед. ідей до 85-річчя з дня народження Народного учителя. Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2022. С. 15–18.

128. Сухомлинська, О. В. Подружжя педагогів в українській біографістиці: до питання про визначення дослідницьких підходів. *Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі* : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 20 трав. 2022 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В. ; літ. ред. Бойко О. А. ; бібліогр. ред. Павленко Т. С. Київ, 2022. С. 28–29. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31216> (дата звернення 06.06.2022).

129. Сухомлинська, О. В. Бібліографічний показчик «Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання “Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю” (1993–2020)» як інноваційний проєкт. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 20 груд. 2022 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 34–36. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

130. Тарнавська, С. В. Дитячий часопис «Жовтень» як виховний інструмент радянської політичної системи. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 20 груд. 2022 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 41–42. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

131. Тарнавська, С. В. Науково-допоміжний бібліографічний показчик «Національно-патріотичне виховання в Україні» (2019) як джерело педагогічної біографістики. *Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі* : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 20 трав. 2022 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В. ; літ. ред. Бойко О. А. ; бібліогр. ред. Павленко Т. С. Київ, 2022. С. 42–43. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31216> (дата звернення 06.06.2022).

132. Чала, Н. В. Педагогічні читання: Василь Сухомлинський у сучасному освітньому контенті. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 20 груд. 2022 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-

ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 57–58. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

133. Чала, Н. В. Постать О. Г. Барвінського у електронному інформаційно-бібліографічному ресурсі «видатні педагоги України та світу». *Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі* : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 20 трав. 2022 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В. ; літ. ред. Бойко О. А. ; бібліогр. ред. Павленко Т. С. Київ, 2022. С. 68–70. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31216> (дата звернення 03.10.2022).

134. Яковчук, Н. Мемуарій як джерело дослідження біографії (на прикладі спогадів та некрологів, присвячених В. П. Науменку) [Електронний ресурс]. *Biography. Біографіка. Біографістика* : зб. пр. Ін-ту біогр. дослідж. / НАН України, Нац. б-ка України імені В. Вернадського ; редкол.: В. І. Попик (голов. ред.) та ін. Київ, 2022. Вип. 1 : Сучасні моделі біографічних реконструкцій : матеріали Вісімнадцятих Біогр. читань, присвяч. пам'яті засновника і першого директора Ін-ту біогр. досліджень НБУВ д-ра іст. наук, проф. Віталія Сергійовича Чишка (1951 – 2003). Київ, 9 черв. 2022 року. С. 156–160. URL: <https://tinyurl.com/566pbrv3> (дата звернення 10.10.2022).

135. Яковчук, Н. О. Книга як засіб подолання стресового стану дитини в умовах сучасних реалій України. *Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя* : зб. матеріалів XII Міжнар. та XXIX Всеукр.пед. читань, 30 верес., м. Чернігів, 2022. С. 119–121. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/733542/> (дата звернення 22.10.2022).

136. Яковчук, Н. О. Спогади сучасників Володимира Науменка як джерело дослідження його біографії. *Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі* : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 20 трав. 2022 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В. ; літ. ред. Бойко О. А. ; бібліогр. ред. Павленко Т. С. Київ, 2022. С. 49–50. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31216> (дата звернення 06.06.2022).

137. Яковчук, Н. О. Сторінка «Григорій Пилипович Шерстюк (1882 – 1911)» як складник електронного ресурсу «Видатні педагоги України і світу». *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного*

стану : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 20 грудня 2022 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С.В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 42–43. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32994> (дата звернення 30.12.2022).

Матеріали і тези, опубліковані в зарубіжних виданнях 2020

1. Березівська, Л. Д. Реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні (1991–2002): джерелознавчий підхід. *Innovative Development of Science and Education* : abstracts of 2nd International scientific and practical conference, Athens, Greece, 26–28 April 2020. Athens, 2020. P. 245–249. URL: <http://surl.li/ctivx> (Last access: 20.08.2022).

2. Дяченко, Л. М. Актуальні проблеми професійної педагогічної освіти в Німеччині [Electronic resource]. *Modern problems in science* : Abstracts of VIII International Scientific and Practical Conference, (09–12 November, 2020), Prague, Czech Republic. [Прага, 2020]. С. 443–445. URL: <http://surl.li/bjjgm> (last access: 09.07.2022).

3. Страйгородська, Л. І. Науково-інформаційна діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського крізь призму біобібліографічних ресурсів [Electronic resource]. *Topical issues of the development of modern science* : abstracts of the 10th International scientific and practical conference, Sofia, Bulgaria, 4–6 June 2020. Sofia, 2020. P. 709–713. URL: <http://surl.li/cseuq> (Last access: 06.07.2022).

2021

4. Демида, Є. Ф. Педагогічна спадщина Хораса Манна в цифровому форматі [Електронний ресурс]. *Theoretical and practical scientific achievements: research and results of their implementation* : coll. of sci. papers «SCIENTIA» with Procs. of the II Intern. Sci. and Theoretical Conf., Sept. 03, 2021, Pisa, Italian Rep. : in 2 vol. Pisa : Europ. Sci. Platform, 2021. Vol. 2. P. 58–60. URL: <http://surl.li/crvmk> (дата звернення: 10.08.2022).

5. Страйгородська, Л. І. Гуманістичні ідеї В. О. Сухомлинського: міжнародні педагогічні дискусії: (іст. аспект) [Electronic resource] *Fundamental and applied research in the modern world* : proc. of 9th Intern. Sci. and practical conf., Boston, USA, 14–16 April 2021. Boston, 2021. С. 613–616. Бібліогр.: с. 616 (6 назв). URL: <http://surl.li/crvlr> (дата звернення: 10.08.2022).

6. Хопта, С. М. Репрезентація творчості Т. Г. Шевченка на сторінках дитячого часопису «Червоні квіти» (1929 р.) [Електронний ресурс] *Theoretical and*

practical scientific achievements: research and results of their implementation : coll. of sci. papers «SCIENTIA» with Procs. of the II Intern. Sci. and Theoretical Conf., Sept. 03, 2021, Pisa, Italian Rep. : in 2 vol. Pisa : Europ. Sci. Platform, 2021. Vol. 2. P. 71–72. Refer.: p. 72. URL: <http://surl.li/crvme> (дата звернення: 10.08.2022).

7. Berezivska, L. D. Chrestomathie as a Means of Actualizing the Works of Outstanding Ukrainian and Foreign Educators [Electronic resource]. *World science: problems, prospects and innovations* : abstrs. of 5th Intern. sci. and practical conf., 27–29 Jan. 2021, Toronto, Canada / ed. Komarytsky M. L. Toronto, 2021. P. 54–58. URL: <http://surl.li/crvnk> (Last Accessed: 06.08. 2022).

8. Berezivska, L. D., Durdas A. P. The Influence of Public and Pedagogical Movement on the Development of the Ukrainian School (in the late XIX century – 1917). ISCHE 42 – *Looking from Above and Below: Rethinking the Social in the History of Education* : online conf., June 14–25, 2021 : book of abstrs. / Intern. Standing Conf. for the History of Education, Örebro University ; eds.: Franziska Primus, Johannes Westberg. Berlin ; Örebro, 2021. P. 82–84. Refer.: P. 83–84. URL: <http://surl.li/crvns> (Last Accessed: 06.08. 2022).

9. Diachenko, L. Child-centred Approach to Education in Pedagogical Publications in German in the late of the XIX – beginning of the XX century [Electronic resource]. *Modernization of science and its influence on global processes: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the I International Scientific and Practical Conference* (Vol. 2), Bern, November, 05, 2021. Bern, Switzerland : European Scientific Platform, 2021. Vol. 2. P. 27. URL: <http://surl.li/cymzz> (Last Access: 12.08.2022).

10. Diachenko, L. Terminological System of German Pedagogical Science II half of the XIX – beginning of the XX century. *Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences* : coll. of Sci. Papers «ΛΟΓΟΣ» with Procs. of the II Intern. Sci. and Practical Conf., Oct. 29, 2021, Cambridge, UK : in 2 vol. Cambridge ; Vinnytsia, 2021. Vol. 2. P. 24–25. Refer.: 6. URL: <http://surl.li/crlvp> (Last Access: 12.08.2022).

11. Diachenko, L. The Concept of Pedagogy in the Modern Terminological System of Germany [Electronic resource]. *Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations* : coll. of sci. papers «SCIENTIA» with Procs. of the II Intern. Sci. and Theoretical Conf., Oct. 29, 2021, Amsterdam, The Netherlands : in 2 vol. Amsterdam : Europ. Sci. Platform, 2021. Vol. 2. P. 32. Refer.: 4. URL: <http://surl.li/crlvq> (Last Access: 12.08.2022).

12. Durdas, A. P. The problem of ensuring the quality of higher education in the scientific literature [Electronic resource]. *Fundamental and applied research in the modern world: abstrs. of 7th Intern. sci. and practical conf.*, Boston, USA, 17–19 Febr.

2021. Boston, 2021. P. 69–71. Refer.: p. 71. URL: <http://surl.li/crlwn> (Last Access: 15.08.2022).

13. History of Pedagogy as a Science and Educational Discipline: Ukrainian and European dimensions / Zoltán András Szabó, Iveta Kestere, **Larysa Berezhivska**, Imre Garai, Veronika Varik, Irena Stonkuvienė, András Németh, Marc Depaepe. ECER 2021. Network: 17. Histories of Education. Session: 17 SES 14 A, *Entering the New Communities of Historians of Education after 1945: Former Eastern (Part II)* : Proc. of the Intern. Symposium (online), Sept. 09, 2021, Geneva / Europ. Educational Research Assoc. Berlin, 2021. URL: <http://surl.li/crvna> (Last Accessed: 06.08.2022).

2022

14. Бойко О. А. Запровадження української мови в освітній процес закладів загальної середньої освіти України (1917–1921): історіографія питання. IV Міжнародна науково-теоретична конференція “Interdisciplinary research: scientific horizons and perspectives” (11 листопада 2022, Вільнюс, Литва). URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/issue/view/11.11.2022> (дата звернення 13.11.2022).

15. Крпочева, Н. М. Презентація матеріалів бібліографічної розвідки про Наталію Дмитрівну Лубенець (1877–1943). Scientific progress: innovations, achievements and prospects. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference. MDPC Publishing. Munich, Germany. 2022. Pp. 21-27. URL: <https://tinyurl.com/4j6y4p89> (дата звернення 14.11.2022).

16. Тарнавська С.В. Українські дитячі періодичні видання 20-х – початку 1940-х років XX ст.: науково-інформаційний аспект. IV Міжнародна науково-теоретична конференція “Interdisciplinary research: scientific horizons and perspectives” (11 листопада 2022, Вільнюс, Литва). URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/issue/view/11.11.2022> (дата звернення 13.11.2022).

17. Якобчук, Н. О. Перший підручник для вивчення української мови у школах Наддніпрянської України (з творчої спадщини Григорія Шерстюка). *Scientific forum: theory and practice of research: collection of scientific papers «SCIENTIA»* with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference, Valencia, Kingdom of Spain: European Scientific Platform. September 16, 2022. С. 124 – 126. URL: <https://tinyurl.com/mrjvwhhr> (дата звернення 10.10.2022).

18. Якобчук, Н. О. Творча спадщина Григорія Шерстюка на шпальтах газети «Рада». *Modern research in world science*. Proceedings of IV International scientific and practical conference (July 10–12, 2022). SPC “Sci-conf.com.ua”. Lviv, Ukraine, 2022. С. 753 – 759. URL: <https://tinyurl.com/3pb25389> (дата звернення 10.10.2022).

19. Berezhivska, L. D. Tendencies In The Development Of The History Of Education In Ukraine: International Discourses. ISCHE 43 – *Histories of Educational Technologies. Cultural and Social Dimensions of Pedagogical Objects* : online conf., 31серп.–6 верес. 2022 : book of abstrs. / Intern. Standing Conf. for the History of

Education, Catholic University; eds.: Simonetta Polenghi. Berlin ; Milan, 2022. P. 449. – URL: <https://lib.iitta.gov.ua/733576/> (last access: 24.12.2022).

20. Diachenko, L. German language editions of the second half of the of the 19th – early of the 20th century as a source base for the biographical research. *Grail of Science: IV International Scientific and Practical Conference «Globalization of scientific knowledge: international cooperation and integration of sciences»*, 28 October, 2022. Vinnytsia, Ukraine – Vienna, Austria., 2022. № 21. P. 219–220. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.28.10.2022>. Режим доступу: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/issue/view/28.10.2022>

21. Durdas, A.P. Concepts of teaching foreign languages in independent Ukraine: representation of texts. III Міжнародна науково-практична конференція «Theories, methods and practices of the latest technologies», м. Токіо, Японія (7.11.2022). URL: <https://eu-conf.com/ua/events/theories-methods-and-practices-of-the-latest-technologies/>